

Regeringens skrivelse

2007/08:140

Standardiseringens betydelse i en globaliserad värld

Skr.

2007/08: 140

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 17 april 2008

Maud Olofsson

Carl Bildt
(Utrikesdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I denna skrivelse redogör regeringen för statens engagemang och åtaganden inom standardiseringsområdet. Utgångspunkten för skrivelsen är att en allt snabbare globaliseringsprocess är på väg att förändra villkoren för standardisering. För ett exportberoende land som Sverige är det viktigt att utvecklingen av standardiseringsarbetet i vår omvärld stämmer överens med svenska intressen och prioriteringar.

Skrivelsen belyser standardiseringens möjligheter som horisontellt instrument för konkurrenskraft och dess betydelse för bl.a. produktsäkerhet och hållbar utveckling. Den visar att delaktighet och inflytande i arbetet med framtagande av standarder är nödvändigt för att tillgodose samhällets krav på säkerhet, effektivitet och hållbar utveckling.

Skrivelsen beskriver standardiseringsverksamheten i Sverige och i EU samt i ett globalt perspektiv. Den redovisar även strukturen hos svenska standardiseringsorganisationer. Den fokuserar särskilt på vissa områden där standardisering fått allt större betydelse, exempelvis IT och hållbar utveckling. I skrivelsen finns exempel på hur andra länder och övriga aktörer arbetar med standardiseringsfrågor.

Slutligen redovisar regeringen vilka överväganden och åtgärder som planeras för det fortsatta arbetet. De åtgärder som regeringen aviserar i skrivelsen innebär inga utökade utgifter utöver i statsbudgeten beräknade ramar.

1	Vikten av standardisering	5
1.1	Inledning	5
1.2	Vad är en standard och varför är standardisering viktig?	5
2	Standardiseringens formella ramverk	7
2.1	Världshandelsorganisationens regelverk	7
2.2	Europeiska Unionens regelverk	8
2.3	EU och omvärlden	11
2.4	Det svenska regelverket	11
3	Den svenska standardiseringsorganisationen och dess syn på utvecklingen.....	12
3.1	Sveriges Standardiseringsråd	12
3.2	Det operativa standardiseringsarbetet	13
3.3	Swedish Standards Institute	15
3.4	Svensk Elstandard	15
3.5	Informationstekniska standardiseringen.....	16
3.6	De svenska standardiseringsorganens syn på utvecklingstendenser	17
4	Nuvarande offentligt engagemang i standardiseringen.....	19
4.1	Det offentliga engagemanget	19
4.2	Organisation i Regeringskansliet	21
4.3	Departementens beskrivningar	21
4.3.1	Justitiedepartementet	21
4.3.2	Utrikesdepartementet	22
4.3.3	Försvarsdepartementet	23
4.3.4	Socialdepartementet	23
4.3.5	Finansdepartementet	24
4.3.6	Utbildningsdepartementet	25
4.3.7	Jordbruksdepartementet	26
4.3.8	Miljödepartementet	27
4.3.9	Näringsdepartementet	27
4.3.10	Integrations- och jämställdhetsdepartementet	29
4.3.11	Kulturdepartementet.....	29
4.3.12	Arbetsmarknadsdepartementet	30
5	Befintliga strategier för standardisering.....	31
5.1	Kina, Japan och Korea	31
5.2	USA	32
5.3	Norden	32
5.4	Danmark.....	33
5.5	Storbritannien.....	33
5.6	Tyskland.....	33
5.7	Det europeiska arbetet.....	34
5.8	Europaparlamentet	35
5.9	De europeiska standardiseringsorganen	36
5.10	Business Europe	36

5.11	Orgalime	37
5.12	Sveriges Standardiseringsråds strategi	37
	5.12.1 Medvetandegörande.....	38
	5.12.2 Förbättrad dialog och ökad effektivitet.....	38
	5.12.3 Särskild plan för försörjningen av resurser.....	38
5.13	Svenskt Näringsliv	39
6	Standardiseringsarbete på det informationstekniska området	40
6.1	Förutsättningar för IT- standardisering.....	40
6.2	IT-standardiseringsarbetet i EU.....	42
	6.2.1 Kommissionens arbetsprogram för standardisering.....	42
	6.2.2 Utveckling av kommissionens policy för IT-standardisering.....	43
	6.2.3 Kommissionens arbete med att utveckla e-förvaltning	43
6.3	Svensk samordning av förvaltningsgemensamma IT- standardiseringsfrågor	45
6.4	Handlingsplan i Sverige för e-förvaltning	46
6.5	Standarder inom informationssäkerhetsområdet	47
6.6	Standardisering inom geodataområdet	48
6.7	Begreppsstandardisering och terminologi	48
6.8	Förhandlingar inom Världshandelsorganisationen inom IT-området.....	49
7	Standardisering inom tjänsteområdet	49
7.1	Standarder och tjänster	50
7.2	Standarder och certifiering	51
7.3	Standarder och offentlig upphandling	52
8	Standardisering och innovation.....	53
8.1	Standarder och tillväxt.....	53
8.2	Forskning, innovation och standardisering.....	54
8.3	EU-initiativ.....	55
8.4	Immaterialrätt	56
9	Brukarhänsyn, hållbar utveckling, små och medelstora företag samt vissa andra tvärgående frågor	57
9.1	Standardiseringens många intressenter.....	57
9.2	Konsumentrepresentation	59
9.3	Små och medelstora företag	60
9.4	Hållbar utveckling	62
9.5	Arbetsmiljö.....	65
9.6	Funktionshinderperspektivet	65
9.7	Socialt ansvar	66
10	Finansiering.....	67
10.1	Huvudprinciper för finansiering	67
10.2	De svenska standardiseringsorganens situation.....	68
10.3	Principerna för statens bidrag skiljer sig åt inom EU	70
10.4	Finansiering från gemenskapen till bl.a. de europeiska organen.....	70
10.5	Standarder tillgängliga gratis.....	71

10.6	Översättning av standarder.....	71	Skr. 2007/08:140
11	Regeringens överväganden.....	71	
11.1	Behov av förbättrad samordning och styrning	72	
11.2	Sektorsbevakning via nätverk	72	
11.3	Finansiering.....	73	
	11.3.1 Finansiering och myndighetsstyrning	73	
	11.3.2 Finansiering och ideella organisationer.....	73	
11.4	Internationellt deltagande i standardiseringen.....	73	
11.5	En kommunikationsplan avseende fördjupad kunskap	74	
11.6	Fördjupade insatser inom vissa områden	74	
	11.6.1 Forskning, innovation och tillväxt.....	74	
	11.6.2 Offentlig upphandling	74	
	11.6.3 Tjänsteområdet.....	75	
	11.6.4 Klimatrelaterad standardisering	75	
	11.6.5 Småföretag	75	
Bilaga 1	Bilaga 1 Myndigheternas beskrivningar	76	
Bilaga 2	Bilaga 2 Vanligt förekommande uttryck och förkortningar.....	103	
Bilaga 3	Bilaga 3 Dokumenthänvisningar	112	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 april 2008	115	

1 Vikten av standardisering

Sammanfattning: Standarder kan beskrivas som frivilligt och i samförstånd framtagna gemensamma lösningar på ofta återkommande problem. Globaliseringen, nya områden för standardisering samt nya aktörer är nu på väg att snabbt förändra villkoren för standardisering.

Delaktighet och inflytande i arbetet med framtagande av standarder är nödvändigt för att tillgodose samhällets krav på säkerhet, effektivitet och hållbar utveckling.

Ett effektivt deltagande i standardiseringsverksamheten påverkar konkurrenskraften och därmed nationell tillväxt. För ett litet exportberoende land som Sverige är det viktigt att utvecklingen av standardiseringsarbetet i vår omvärld stämmer överens med svenska intressen och prioriteringar.

1.1 Inledning

Näringsutskottet konstaterade i betänkande 2005/2006:NU1 att standardisering är ett område inom näringspolitiken som hittills har tillmätts alltför liten betydelse när det gäller strävanden för att uppnå en uthållig tillväxt i ekonomin. Näringsutskottet uppmanade regeringen att hålla Riksdagen informerad om utvecklingen av det arbete som pågår avseende standardisering.

En begäran framfördes också i Trafikutskottets betänkande 2005/06:TU4 om regeringens proposition ”Från IT- politik för samhället till politik för IT-samhället”, (prop. 2004/05:175) avseende behovet av samordning av de svenska insatserna i det internationella standardiseringsarbetet på IT-området. Resultatet av både dessa uppmaningar behandlas i följande skrivelse.

1.2 Vad är en standard och varför är standardisering viktigt?

Standarder kan beskrivas som frivilligt och i samförstånd framtagna gemensamma lösningar på ofta återkommande problem. Den olika spårvidd som fanns i järnvägens barndom är ett klassiskt exempel på behovet av standardiserade lösningar.

I stort sett allt som tillverkas påverkas på ett eller annat sätt av standarder. De har varit utslagsgivande för industrialiseringen och framväxten av det moderna samhället och återfinns inom i stort sett alla områden - komponenter, produkter, system och tjänster. Inte sällan handlar de om sådant som medborgarna inte ser. En standard kan avse ledningssystem för kvalitet, säkerhet för leksaker, kraftförsörjning för sjukhusutrustning eller renhet i livsmedelstillverkning, men också t.ex. måtten på lastpallar, vilket i sin tur påverkar alltifrån bredden på

containrar, lastbilar och fartyg till storleken på mjölkförpackningar och sockerbitar som förpackas för transport.

Standarder formaliserar och överför kunskap avseende säkerhet, prestanda, begrepp och processer. På detta sätt ger standarder ofta en värdefull möjlighet att överföra resultat från forskning och utveckling till praktiskt arbete och vidare till specialisering. Standarder leder till säkrare produkter och gör verksamheter mindre komplicerade genom att minska transaktionskostnader på marknaden. De bidrar till ett brett och kostnadseffektivt utbud av varor och tjänster. Inom offentlig upphandling möjliggör lagarna för den upphandlande myndigheten och enheten att hänvisa till standarder men hänvisningarna ska följas av ordet "likvärdiga" för att säkerställa konkurrens på lika villkor.

Eftersom standarder är de minsta gemensamma nämnarna för produkters och processers utformning kan de leda till möjligheter eller risker vid marknadstillträde. Standardiseringen utgör en av de mest centrala nycklarna till handel och inflytande på världsmarknaden. En effektiv standardiseringsverksamhet påverkar konkurrenskraften och därmed nationell tillväxt.

För näringslivet är standardisering och kontroll av att produkter tillverkade enligt harmoniserade standarder på marknaden uppfyller föreskrivna krav (marknadskontroll) nog så angeläget som reducering av antalet regler. Standarder är instrument för samarbete mellan näringsliv och förvaltning samt för förenklad lagstiftning. Det bästa exemplet på detta är införandet av den nya metoden för teknisk harmonisering på 1980-talet i EU, vilket innebar en drastisk förändring av det tekniska regelverket och ledde till ett explosionsartat behov av nya standarder. Denna omvälvning följs nu av nya utmaningar i form av ett förändrat internationellt landskap där produkttillverkningen flyttas till nya länder och där nya aktörer och länder stärker sin roll i den globala standardiseringen.

I ökad utsträckning kommer nya aspekter in i standardiseringen. Tjänsteområdet blir allt viktigare. Kunskapssamhället, sociala och miljömässiga hållbarhetsaspekter, energieffektivisering, krav på tillgänglighet för alla, ledningssystem för kvalitet, miljö och informationssäkerhet m.m. leder till behov av engagemang hos nya intressentgrupper. En modern standard måste ta hänsyn till en lång rad av ibland motstridande aspekter och krav som alla ska vägas in i arbetet. Teknikskiftet är tydligast inom IT-området - det sammankopplade och uppkopplade samhället berör snart sagt allting. Utvecklingen går så snabbt att den formella struktur som byggts upp för standardiseringen får mindre genomslag och konkurrensen från de starkaste aktörerna ökar.

Delaktighet och inflytande i den globala standardiseringsvärlden är nödvändigt för att tillgodose samhällets krav på säkerhet, effektivitet och hållbart tänkande. För ett litet exportberoende land som Sverige är det viktigt att utvecklingen av standardiseringsarbetet i vår omvärld stämmer överens med svenska intressen och prioriteringar.

Sammanfattning: Standardisering är en privaträttslig verksamhet och är i huvudsak en fråga för näringslivet. Det finns emellertid ett antal formella regler som påverkar förhållandet mellan myndigheterna och standardiseringsverksamheten.

Europaparlamentets och rådets direktiv 98/34/EG av den 22 juni 1998 om ett informationsförfarande beträffande tekniska standarder och föreskrifter är en av byggstenarna i ett system som utmärks av tre nivåer; nationellt, EU och globalt. Det är oftast genom den europeiska nivån Sverige som stat kan agera i global standardiseringsverksamhet.

Framtagandet av harmoniserade standarder skiljer sig från den övriga standardiseringen och kan sägas utgöra en förlängning av den aktuella gemenskapslagstiftningen och därmed ha en större betydelse för statens åtagande.

Standarder är viktiga element i EU:s marknadstillträdesstrategi och behandlas i många förhandlingar både med utvecklingsländer och andra handelspartner och regioner, t.ex. i det transatlantiska arbetet.

2.1 Världshandelsorganisationens regelverk

Avtalen under världshandelsorganisationen (World Trade Organisation, WTO) om tekniska handelshinder (det s.k. TBT-avtalet) och om sanitära och fytosanitära åtgärder (det s.k. SPS-avtalet) innehåller bestämmelser om hur regler ska utformas så att de blir så lite handelshindrande som möjligt. När internationella standarder finns tillgängliga ska WTO:s medlemsländer använda dessa som bas för föreskrifter såvida det inte är olämpligt av t.ex. klimat- eller tekniska skäl. När en teknisk föreskrift är utarbetad i enlighet med en internationell standard förutsätts således att den inte skapar onödiga handelshinder.

Begreppet ”relevant internationell standard”, som används i TBT-avtalet, definieras inte klart i avtalet. År 2000 antogs dock principer i WTO för att klargöra vad som menas med internationella standarder enligt TBT-avtalet. Principerna är insyn, öppenhet, opartiskhet och konsensus, effektivitet och relevans, samstämmighet (att standarder inte ska strida mot varandra) samt utvecklingsdimensionen. För att ett standardiseringsorgan ska anses ingå i den formella standardiseringen måste det ansluta sig till den uppförandekod, Code of Good Practice for the Preparation, Adoption and Application of Standards, som framgår av Annex 3 i TBT-avtalet. Enligt SPS-avtalet ska sanitära och fytosanitära åtgärder i största möjliga utsträckning grundas på internationella standarder, riktlinjer och rekommendationer. Till skillnad från TBT-avtalet pekar man ut vilka mellanstatliga organisationer som avses, nämligen Codex Alimentarius, Världsorganisationen för djurens hälsa (OIE) och Internationella Växtskyddskonventionen (IPPC). Dessa tre organisationer har en särställning i avtalet.

Enligt det globala standardiseringsorganet Internationella Standardiseringsorganisationen (ISO) är en standard ett dokument, upprättat i konsensus och fastställt av *erkänt* organ, som för allmän och

upprepad användning ger regler, riktlinjer eller kännetecken för aktiviteter eller deras resultat, i syfte att nå största möjliga ordning i ett visst sammanhang. Definitionen kompletteras med en anmärkning att "Standarder bör baseras på sammanvägda resultat från vetenskap, teknik och erfarenhet och syfta till att främja samhällets bästa". Definitionen skiljer sig således från vad som anges i TBT-avtalet om tekniska handelshinder, som inte talar om erkända organ.

Bland de organ som har anslutit sig till uppförandekoden som nämns ovan finns mellanstatliga organisationer som inrättats genom internationella överenskommelser där regeringarna representerar sitt land, t.ex. Internationella sjöfartsorganisationen (IMO) på transportområdet och andra FN-organ (bl.a. FN:s kommission för ekonomiska frågor (UN/ECE) och FN:s center för regelförenkling och e-handel (UN/CEFACT)) samt den privata internationella standardiseringsorganisationen ISO och den motsvarande organisationen på det elektrotekniska området, Internationella Elektrotekniska Kommissionen (IEC). Uppemot 85 procent av alla internationella standarder produceras av dessa båda organisationer.

I WTO:s kommittéer för TBT- respektive SPS-avtalen för kommissionen EU:s talan medan regeringarna medverkar i de mellanstatliga organisationerna. I de privata organen ISO och IEC liksom de europeiska standardiseringsorganen sker representationen genom de nationella standardiseringsorganen.

Dokument som inte tas fram av organ som är erkända kan också få starkt genomslag och fungera som de facto standarder. Detsamma gäller specifikationer som inte har genomgått de olika steg som krävs för att nå formell status som standard i formella standardiseringsorganisationer. På bl.a. livsmedels- och IT-området får s.k. privata standarder, konsortiestandarder eller företagsstandarder allt större betydelse. De flesta standarderna i världen är sådana icke formella standarder. Tillkomsten kan ha skett lokalt, i företag, konsortier eller organ som ibland kan vara allmänt accepterade och arbeta i en öppen miljö, ibland inte.

2.2 Europeiska Unionens regelverk

Inom Europeiska Unionen (EU) regleras medlemsstaternas formella inblandning framför allt av direktivet 98/34/EG beträffande ett informationsförfarande för standarder och tekniska föreskrifter. Direktivet innehåller informationsprocedurer för såväl tvingande föreskrifter som frivilliga standarder. Definitioner av begrepp såsom europeisk standard m.m. ingår i direktivet som också pekar ut vilka de nationella och europeiska standardiseringsorganen är. Procedurerna i direktivet är till för att motverka regler som kan verka handelshindrande på det icke harmoniserade området. Procedurerna på standardiseringsområdet hanteras inte av medlemsstaterna utan av de europeiska standardiseringsorganisationerna, vilka inte är begränsade till EU:s medlemmar; Europeiska kommittén för standardisering (CEN), Europeiska kommittén för elektroteknisk standardisering (Cenelec) och Europeiska institutet för telekommunikationsstandarder (Etsi) och i

Sverige av Swedish Standards Institute (SIS), Svensk Elstandard (SEK) och Informationstekniska standardiseringen (ITS). Enligt procedurerna finns möjlighet att få information om och delta i utarbetandet av andra medlemsstaters standardiseringsprojekt. De nationella standardförslagen i EU minskar, men uppgår fortfarande till cirka 1500 årligen med Tyskland som främsta initiativtagare. Genom röstningsförfaranden kan nationella initiativ lyftas till europeisk nivå och från den europeiska nivån till den globala.

Den permanenta kommittén som inrättats enligt direktivet, den s.k. 98/34-kommittén, är en av de mest centrala i EU när det gäller motverkande av handelshinder. En av dess uppgifter är att godkänna uppdragen till de europeiska standardiseringsorganen att utarbeta standarder för gemenskapens räkning inom olika sektorer. Sådana s.k. mandat lämnas främst inom ramen för gemenskapsdirektiv på produktsäkerhetsområdet, men även inom andra vitt skilda områden (luftrum, kosmetika, vägavgifter, järnvägar, djurfoder, bränsleceller, brottsförebyggande m.m.). Det sker i princip inom sektorer som är harmoniserade eller där det finns en uttalad policy från gemenskapens sida eftersom nationellt standardiseringsarbete måste upphöra när det europeiska inleds.

Inom EU finns en ramlagstiftningsmetod, *den nya metoden*, som bygger på att harmoniserade standarder kan användas för att ge produkter presumtion att de väsentliga krav som uppställs i direktiven är uppfyllda. Standarderna är frivilliga att använda och industrin kan alltid på annat sätt visa att kraven uppfyllts. Denna lagstiftningsmodell kallas *standardreceptiv* och tillåter en snabbare anpassning till den tekniska utvecklingen än tidigare lagstiftning som innehöll omfattande tekniska krav i själva direktiven. Då ansvaret entydigt läggs på industrin medger nya metoden att tillverkarna själva i ökad utsträckning kan deklarerat att en produkt uppfyller ställda krav. Marknadskontroll, d.v.s. myndigheternas övervakning av marknaden, är en viktig komponent, liksom CE-märkning av produkterna. Stora delar av industrivaruområdet i EU täcks av denna lagstiftningsmetod som börjar användas mer och mer inom EU. Genom denna utsträcks standarders presumtionsverkan till nya områden.

Standarder som krav i direktiv enligt den nya metoden för teknisk harmonisering blir gällande rätt genom offentliggörande i Europeiska Unionens tidning (EUT). Detta sker efter att kommissionen begärt det och standarderna kallas därefter harmoniserade. Även andra rättsakter såsom det allmänna produktsäkerhetsdirektivet ger standarder som publicerats i EUT särskild status. Det finns därutöver fler direktivområden där standarder ges en speciell roll. Enligt direktiven för offentlig upphandling ska hänvisning ske i viss prioritetsordning till olika typer av standarder i förfrågningsunderlagen. I vissa andra rättsakter hänvisas direkt till internationella standarder, t.ex. på motorfordons- och mätområdena.

Enligt nya metoden kan harmoniserade standarder förlora sin presumtionsverkan om en nationell myndighet eller kommissionen p.g.a. en säkerhetsrisk utlöser en formell invändning mot standarden. Ärendena behandlas i 98/34-kommittén och kommissionen tar därefter ställning. Ett antal ärenden har diskuterats under senare år och standardens

presumtionsverkan har dragits tillbaka i några fall. När presumtionsverkan tagits bort eller begränsats genom att information därom publicerats i EUT upphör inte den europeiska standarden att finnas, men dess rättsverkan i EG-lagstiftningen upphör. Tillverkarna måste då på annat sätt visa att produkterna uppfyller de väsentliga kraven i berörda direktiv. Det är således en mycket ingripande åtgärd för näringsidkarna, men ställer också krav på myndigheterna genom marknadskontroll att kontrollera att varor på marknaden uppfyller ställda krav. För att söka undvika detta stopp anlitas ibland konsulter som granskar underlagen för nya standarder för att se till att de uppfyller kraven i direktiven.

Det finns även andra centrala kommittéer som behandlar standardiseringsfrågor inom EU-systemet. En sådan är kommissionens rådgivande grupp Senior Officials Group on Standardisation (Sogs) där kommissionen tar upp nya förslag för diskussion inom horisontella standardiserings- och certifieringsområden och frågeställningar kopplade till internationell standardisering.

Nationell representation är en hörnsten i den europeiska standardiseringsstrukturen och i varje medlemsland finns åtminstone ett nationellt standardiseringsorgan. De tre europeiska standardiseringsorganen som ges särskild status genom 98/34/EG är den breda europeiska standardiseringsorganisationen (Comité européen de normalisation, CEN), den europeiska elektrotekniska standardiseringsorganisationen (Comité européen de normalisation electrotechnique, Cenelec) och den europeiska standardiseringsorganisationen för telekommunikation (European Telecommunications Standards Institute, Etsi). Av dessa är CEN störst (cirka 11 700 standarder), därefter kommer Cenelec (cirka 3 500 standarder) och sist Etsi (3 200 standardiseringsdokument). Ungefär 1200 europeiska standarder offentliggörs varje år av de tre organen och det finns sammanlagt cirka 18 400 europeiska standarder. Mellan kommissionen, Efta och CEN, Cenelec och Etsi finns särskilda riktlinjer om samarbete. Bestämmelser om viss finansiering från gemenskapen och från Efta ingår i dessa.

Mellan CEN och dess internationella motsvarighet ISO finns ett avtal om parallell röstning om standarder och mellan Cenelec och IEC finns motsvarande avtal. Syftet är att undvika dubbelarbete mellan europeisk och internationell standardiseringsverksamhet. Eftersom europeiska standarder revideras vart femte år blir fler och fler standarder samstämmiga med de globala och EU:s medlemsstater respekterar således det internationella standardiseringssystemet i högre utsträckning än många andra länder. En genuin gemensam marknad skapas genom att nationella standarder i enlighet med organens regler måste dras tillbaka inom en överenskommen tid när gemensamma standarder blivit gällande inom EU. Om ett medlemsland p.g.a. tvingande myndighetsregler inte kan acceptera en europeisk standard måste medlemslandet meddela detta genom en s.k. A-avvikelse. Sådana avvikelser medges inte när det gäller standarder som åberopas i EG-lagstiftning.

Harmonisering genom enhetliga europeiska standarder är ett sätt att undanröja tekniska handelshinder och stärka integrationen i EU. Det är också en del av regelförenklingssträvandena att understödja

standardreceptiv lagstiftning, där syftet med reglerna uttrycks i funktionstermer och de tekniska detaljerna överläts till standardiseringen. Standarderna spelar stor roll också på det icke harmoniserade området. Medlemsstaterna får i princip inte peka ut en teknisk lösning i bindande föreskrifter utan att det finns möjlighet genom tillämpning av ömsesidigt erkännande att använda även andra likvärdiga lösningar. En europeisk standard utgör härvidlag en referens för ett europeiskt synsätt. Standarder underlättar således fri rörlighet på både det harmoniserade och det icke harmoniserade området.

2.3 EU och omvärlden

I Lissabonstrategin, i kommissionens meddelande om ett konkurrenskraftigt Europa i världen: ett bidrag till EU:s tillväxt- och sysselsättningsstrategi (Global Europe) och i den senaste inre marknadsstrategin, lyfts behovet av ett globalt samarbete om regler fram. Då inget heltäckande globalt harmoniseringsarbete av tvingande föreskrifter ännu utförs i WTO eller någon annan mellanstatlig organisation blir standardiseringen ett alltmer centralt element i marknadstillträdes- och handelshinderdiskussioner och påverkar hur EU:s medlemsländer kan dra nytta av globaliseringen.

Omfattande insatser avseende standarder görs av EU i olika typer av förhandlingar, i dialoger om regelsamarbete mellan EU och omvärlden, bl.a. i det transatlantiska arbetet, och i biståndsinsatser. En EU-expert med uppdrag att etablera nära samarbete i standardiseringsfrågor är t.ex. på plats i Kina. I UN ECE:s ”Working Party on Regulatory Cooperation and Standardisation Policies”, som når 56 olika nationer, har Sverige (genom Kommerskollegium) starkt bidragit till lanserandet av den standardreceptiva modellen för lagstiftning. I närområdet kring EU äger ett tätt samarbete rum och standardiseringen har fått en starkt ökad betydelse i takt med EU:s utvidgning.

EU, som är en av världens största givare av utvecklingsbistånd, bidrar till uppbyggnaden av infrastrukturen för provning och standardisering i utvecklingsländer. Det är inte ett sätt att tvinga fram anpassning till ett särskilt system utan ett sätt att bidra till en produktion som tas emot på mer utvecklade marknader - en form av hjälp till självhjälp således. Även europeiska standardiseringsorgan liksom IEC och ISO har särskilda program för att stötta länder med liten erfarenhet av det internationella standardiseringsarbetet.

2.4 Det svenska regelverket

Standardiseringsverksamheten i Sverige är privat och regleras av standardiseringsorganen. Det finns inte någon generell lagstiftning om standardisering i Sverige. Särskilda lagar, förordningar samt myndighetsföreskrifter och hänvisningar i allmänna råd reglerar däremot användning av standarder inom olika områden. Av mer övergripande slag är bl.a. följande bestämmelser.

- Förordningen (1994:2029) om tekniska regler, i vilken det framgår att en myndighet bör utforma en regel så att den är förenlig med en europeisk eller internationell standard.
- Förordningen (2005:894) om teknisk kontroll enligt vilken Styrelsen för ackreditering och tekniska kontroll (Swedac) vid utseende av anmälda organ inom EU ska se till att bl.a. tillämpliga standarder ligger till grund för utseendet.
- Vid ackrediteringsförfarandet måste Swedac enligt lagen om teknisk kontroll (1992:1119) iaktta tillämpliga europeiska eller internationella standarder. Vidare måste alla ackrediterade organ följa relevanta standarder för laboratorier, certifieringsorgan respektive kontrollorgan.
- Hänvisning till standarder sker i ett antal EG-direktiv som införlivas i svensk rätt t.ex. produktsäkerhetslagen (2004:451) och förordningen (2004:469) om produktsäkerhet som införlivar produktsäkerhetsdirektivet.
- I lagen (2007:1091) om offentlig upphandling, och lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster finns särskilda bestämmelser om hur de tekniska specifikationerna ska utformas i annonsen om upphandling, förfrågningsunderlaget eller i de kompletterande handlingarna.
- Förordningen (2003:770) om statliga myndigheters elektroniska informationsutbyte ger Verva rätten att meddela föreskrifter om standarder som ska vara gemensamma för elektroniskt informationsutbyte för myndigheter
- ”Myndigheternas föreskrifter” (Ds 1998:43) är en handbok i författningsskrivning och anger hur hänvisningar till standarder ska skrivas i myndighetsföreskrifter.

3 Den svenska standardiseringsorganisationen och dess syn på utvecklingen

Sammanfattning: Det operativa standardiseringsarbetet utförs idag av tre formellt utsedda standardiseringsorgan i Sverige med olika ansvarsområden. De tre organen är ideella föreningar med medlemmar som kommer från näringsliv, statlig förvaltning och organisationer. Organens arbetssätt och förutsättningar skiljer sig till viss del åt. Sveriges Standardiseringsråd utgör det forum genom vilket staten och näringslivet samarbetar för att främja verksamheten.

3.1 Sveriges Standardiseringsråd

Efter en omorganisation år 2000 minskades antalet erkända standardiseringsorgan i Sverige från nio till tre och Sveriges Standardiseringsråd (SSR) inrättades.

SSR har ett övergripande ansvar för den svenska standardiseringen. Dess uppgift är att främja standardisering och användning av standarder.

Rådet är sammansatt av representanter för den offentliga sektorn och näringslivet. Statens direkta bidrag till den svenska standardiseringsverksamheten kanaliseras via SSR. Syftet med statsbidraget är att främja en organisation som på ett effektivt sätt kan ta tillvara svenska intressen i det europeiska och internationella standardiseringsarbetet. Staten definierar inte genom bidraget vilka de svenska intressena i standardiseringen är i detalj. Rådet fastställer även procedurer för antagande av Svensk Standard i Nämnden för svensk standard (NSS). Medlemskap inom internationella organisationer sköts dock mellan de tre erkända organen i Sverige och berörda internationella organisationer.

SSR ansvarar även för nyttjandet och förvaltningen av SIS fond och äger rätten till SIS varumärke. SSR äger 90 procent och staten resten av aktierna i SIS Miljömärkning AB som förvaltar det nordiska miljömärkningssystemet Svanen och EU-blomman.

Av statsbidraget till SSR avsätts medel även till ett IT-baserat register över gällande svensk standard, tillgängligt för allmänheten utan kostnad, och till SSR:s Konsumentråd som inrättades 1990. Rådets roll är att stärka ideella organisationers inflytande i standardiseringen. Ekonomiska bidrag för utbildning, information och deltagande lämnas till konsument-, arbetstagar- och miljöorganisationer m.fl.

Regeringens riktlinjebeslut i samband med bidraget till SSR anger att standardiseringsorganen ska tillvarata svenska intressen i europeiskt och internationellt standardiseringsarbete för att stärka Sveriges ställning som industrination med särskilt beaktande av ett statens ansvar för skydd av medborgarnas liv, säkerhet, egendom och miljön. Specifikt för arbetet i Europa tillkommer de uppdrag som åligger de svenska standardiseringsorganen enligt EG:s direktiv 98/34/EG om ett informationsförfarande beträffande tekniska standarder och föreskrifter, dvs. att anmäla nationella standardiseringsförslag, hantera informationsproceduren för standarder och dra tillbaka motstridig standard.

3.2 Det operativa standardiseringsarbetet

Det operativa standardiseringsarbetet i Sverige utförs av de tre standardiseringsorganen Swedish Standards Institute (SIS), SEK Svensk Elstandard (SEK) och Informationstekniska standardiseringen (ITS). De tre organen är ideella föreningar med juridiska personer och myndigheter som medlemmar.

Eftersom bara cirka 1 procent av de nya standarder som fastställts under senare år baseras på ett nationellt svenskt arbete har standardiseringsorganens roll förändrats till att vara samordnare för det svenska deltagandet i europeiskt och globalt arbete. Som exempel kan nämnas att SIS har ungefär lika många internationella sekretariat inom standardiseringsverksamheten som den japanska motsvarigheten. Svenska intressenter inom elstandardisering har genom åren också visat stort engagemang inom IEC, som under tre perioder haft en svensk ordförande. Av de 179 kommittéerna i IEC under 2006 hade tio av dem svenska ordförande och sex andra kommittéer svenska sekreterare. Det

internationellt inriktade arbetet har gett de svenska organen ett mycket omfattande kontaktnät och ett gott renommé i världen.

Den svenska organisationen följer den formella europeiska strukturen som i sin tur följer den formella internationella strukturen för hur standardisering är organiserad. Arbetsfördelningen kan enklast beskrivas utifrån de områden som omfattas av respektive organisation. SEK/Cenelec/IEC ansvarar för det elektrotekniska området, ITS/Etsi/ITU för telekom och SIS/CEN/ISO för alla övriga områden.

Standardisering sker genom arbete i tekniska kommittéer, en arbetsform som tillämpas både i nationella och internationella sammanhang. Ofta omfattar en teknisk kommitté ett så stort ämnesområde att det av praktiska skäl delas upp i mindre delar där särskilda arbetsgrupper får ansvaret för olika avsnitt. I arbetsgrupperna deltar de experter som har kunskap om, resurser för och intresse av att delta i standardiseringen inom aktuellt område. Som tidigare nämnts gäller principen om öppenhet vilket innebär att alla de parter som önskar delta enligt gängse arbetsordning är välkomna att medverka i arbetet. De officiella standardiseringsorganen har en skyldighet att medverka till att sammansättningen av arbetsgrupperna blir så allsidig som möjligt.

Regelverken för europeiskt och internationellt arbete är i det närmaste likalydande och vägen från förslag till färdig standard ser ut på ungefär samma sätt. För att tillgodose principerna om samförstånd och öppenhet passerar förslagen vid två tillfällen extern granskning utanför den grupp av experter där förslaget formuleras. Förslagen sänds på remiss respektive omröstning till medlemsstaternas standardiseringsorgan som har att besvara respektive rösta angående förslagen. Först efter dessa två kontrollstationer kan ett förslag till standard antas och träda i kraft. Besvarandet av den på remiss eller omröstning utsända förfrågan sker genom de nationella medlemsorganisationerna där förslag till svar ofta utarbetas av landets egna tekniska kommitté på området.

I det europeiska arbetet tillämpas en viktad röstning enligt i princip de regler som gäller för EU:s ministerråd. I Etsi är röstningsreglerna beroende av vilken standardiseringsprodukt det rör sig om, och endast när det gäller standarder som beställts av EU används nämnda röstningsregler. Inom ISO och IEC gäller regeln ett land - en röst.

De standarder som antas som ISO- och IEC-standarder kan, men måste inte, genomföras som nationell standard i medlemsländerna. Däremot ska standarder som antagits som europeisk standard av något av de europeiska organen införas som nationell standard i Europa. Genom det samarbete som etablerats mellan de internationella och europeiska organen blir internationell standard antagen som europeisk och således införd som nationell standard i EU:s medlemsländer. Det innebär alltså en bättre respekt i EU för de internationella organens resultat än vad som är fallet i vissa andra regioner i världen där respektive land beslutar om internationell standard ska bli nationell standard. I ITU som är en mellanstatlig organisation skiljer sig organisationsmodellen från ISO och IEC.

Den övervägande delen av ny svensk standard med ursprung i EU och internationella organ publiceras i Sverige på engelska. Endast en liten del ges ut i översättning.

Swedish Standards Institute (SIS) ansvarar för all svensk standardisering utom elområdet och telekommunikationsområdet. Verksamheten är indelad i nio områden: bygg och anläggning, hälso- och sjukvård, industriteknik, informationshantering, ledningssystem, materialteknik, miljö och energi, tjänster och personlig säkerhet samt utveckling. SIS, som grundades 1922, är medlem i CEN och ISO. Arbetet, som i första hand styrs genom uppdrag från medlemmarna, äger f.n. rum i 400 grupper. Grupperna kan bestå under lång tid då standarderna måste revideras med jämna mellanrum. Medlemmarna, som kommer från näringsliv, förvaltning och organisationer, uppgår till cirka 1 500.

SIS har 170 anställda inklusive personalen i två helägda dotterbolag. SIS Förlag, som är Sveriges största tekniska förlag, distribuerar standarder, handböcker och tekniska publikationer på uppdrag av SIS och SEK. SIS Forum AB utför rådgivning och utbildning om standard och standardisering både inom Sverige och internationellt och driver en upplysningsservice om standarder. SIS äger även cirka 45 procent av aktierna i Terminologicentrum (TNC).

3.4 Svensk Elstandard

Svenska Elstandard (SEK) svarar för svensk standardisering inom elområdet och vissa grundläggande angränsande teknikområden samt samordnar svensk medverkan i internationell och europeisk standardisering. Standardiseringen på det elektrotekniska området bedrivs framför allt internationellt inom IEC sedan dess tillkomst 1906. SEK grundades 1907 för att vara svensk nationalkommitté i IEC och tillvarata svenska intressen. För det europeiska elektrotekniska standardiseringsarbetet bildades Cenelec för att säkerställa att de resultat som tas fram inom IEC utnyttjas på ett transparent och harmoniserat sätt i de europeiska länderna. Cenelec bedriver endast eget standardiseringsarbete inom områden där det inte finns någon aktivitet inom IEC. Av de europeiska standarder som fastställs idag har runt 85 procent sitt ursprung i IEC. Europeiska standarder fastställs sedan som svensk standard. Därutöver driver SEK några få helsvenska projekt utan europeisk eller internationell anknytning. Arbetet bedrivs i cirka 100 grupper och tekniska kommittéer med sammanlagt 600 medlemmar.

För att stödja och underlätta användningen av standarder och för att ge ytterligare spridning åt uppnådda resultat ger SEK ut handböcker och tekniska rapporter. Standarder och övriga publikationer från SEK erbjuds genom återförsäljare, av vilka SIS Förlag AB är den största. Det pågår även ett stort arbete med en internationell elektroteknisk ordbok, IEV (www.electropedia.org), där svenska är ett av för närvarande fem språk.

Intressenternas och användarnas förslag och engagemang är grunden för arbetet inom IEC, Cenelec och SEK. De flesta deltagare kommer från antingen relevant bransch, organisation eller näringsliv, men flera representerar importörer, provningsföretag eller konsultfirmor. Institutioner vid universitet och högskolor deltar avgiftsfritt liksom ideella miljö- och konsumentorganisationer. Funktionärer i tekniska

kommittéer och arbetsgrupper tillhandahålls huvudsakligen av intressenterna och är verksamma inom dessa. Endast en mindre del av SEK:s tekniska kommittéer har sålunda funktionärer (ordförande, sekreterare, sammankallande) som är anställda av SEK och i flera av de förekommande fallen är det enligt särskild överenskommelse med branschen. Intressenternas, framförallt industrins, engagemang på olika nivåer innebär att medlems- och serviceavgifter kan hållas låga, genom att de själva bidrar med en betydande arbetsinsats.

SEK är engagerat i certifieringsfrågor som medlem i IEC:s certifieringsordningar. Syftet är att underlätta handel och stödja användandet av internationella standarder. Strategin från SEK är att stödja internationell standard och mindre den regionalt europeiska.

3.5 Informationstekniska standardiseringen

Standardiseringen på telekommunikationsområdet utmärks av medverkan i arbetet sker direkt av deltagarna utan nationell representation. Standardiseringsprocessen är i princip samma för det europeiska standardiseringsorganet för telekommunikation (Etsi) och den internationella motsvarande organisationen (ITU-T). Denna internationella organisation arbetar dock i 4-årscykler med ett fastställt arbetsprogram. Den europeiska processen är mycket mer flexibel då arbetsområden kan initieras av medlemmarna när som helst. I den svenska organisationen Informationstekniska standardiseringen (ITS) möts deltagarna för ömsesidig information och diskussion om ekonomiska och organisatoriska frågor. Den svenska organisationen försvarar därmed inte direkt svenska intressen internationellt. Varje enskild medlem driver sina intressen. Rör det sig om små organisationer som är medlemmar i ITS och inte anser sig ha råd med medlemskap internationellt kan de företrädas av organisationen som även representerar svenska intressen i vissa ekonomiska och strukturella frågor. I den internationella organisationen representeras Sverige av Post- och telestyrelsen.

Remiss och omröstning i Etsi samordnas ofta till en omgång för att snabba upp genomloppstiderna. De europeiska och internationella dokumenten är nedladdningsbara gratis för alla. ITS har således ingen finansiering via försäljning av dokument, utan verksamheten finansieras till största delen via intressenterna.

Inom Etsi antas standarderna efter omröstning bland de enskilda medlemmarna. Standarder som ska användas i reglering antas även som europeisk standard efter omröstning bland de nationella organen på samma sätt som inom de europeiska organisationerna. ITS gör ingen överföring av europeiska standarder till nationella standarder, utan de europeiska gäller direkt som svenska nationella standarder.

I standardiseringens tidigare skeden var det främst de stora svenska exportföretagen som insåg nyttan av standarder. Genom den tekniska utveckling som sker fortlöpande, och inte minst till följd av globaliseringen, ökar behovet av enhetliga specifikationer även bland de mindre aktörerna på marknaden.

Inom olika teknikområden behandlades först elementära parametrar som form, mått och toleranser. Den röda tråden för en vidare utveckling mot nya områden har varit, och är alltså, den ekonomiska nyttan av att effektivisera genom standardisering. Det kan då handla om entydig terminologi, definierad kvalitet, specificerade säkerhetskrav, jämförbara provningsresultat, enhetliga symboler, variantbegränsning eller optimering av resurser och råvaror

Säkerhetskrav på produkter, både avseende deras tillverkning och användning, har efter hand blivit alltmer utslagsgivande på många områden. I många fall är kraven föremål för politiska överväganden både nationellt och internationellt. Det är därför enligt standardiseringsorganen angeläget att den offentliga sektorn aktivt medverkar i standardiseringsarbetet. Det gäller även den långa rad nya aspekter som ska vägas in i arbetet avseende miljö, energi m.m. Som exempel kan nämnas tre nya, stora områden som startats inom ISO under de senaste två åren och där SIS fått ansvaret att organisera de internationella sekretariaten.

- Samhällssäkerhet

Detta internationella projekt ska främst arbeta fram standarder för informationshantering. Syftet är att förbättra beredskapen och underlätta samverkan före en katastrof, under en katastrof och i återhämtningsfasen efter en katastrof.

- Socialt ansvarstagande

Ett socialt ansvarstagande ses allt mer som ett naturligt inslag i en organisations eller ett företags verksamhet. Därför har det nu inletts ett arbete som syftar till att skapa standardiserade riktlinjer för hur arbetet med socialt ansvarstagande ska bedrivas. Avsikten med detta arbete är

- att underlätta för företag och organisationer att organisera och styra sitt sociala ansvarstagande
- att bidra till att förbättra arbets- och livsvillkor för människor
- att ge bättre möjlighet att jämföra olika organisationers arbete med socialt ansvarstagande.

- Fasta biobränslen

Det finns också exempel på när svenska initiativ lett till internationell standard. På 90-talet fanns det enbart svenska standarder för fasta biobränslen. 1998 kom dock EU-kommissionen med en förfrågan till det europeiska standardiseringsorganet CEN om att europeiska standarder angående fasta biobränslen skulle skrivas. Kommissionen gav CEN ett mandat och SIS fick i uppgift att leda arbetet. Omfattningen var 30 standarder om terminologi, klassificering, provtagning och testmetoder. Dessa var klara 2006, då SIS började att aktivt arbeta för att övertyga ISO och dess medlemmar om behovet av internationella standarder för

fasta biobränslen. SIS förslag godkändes i december 2007 och även detta arbete ska SIS nu leda.

Genom en massiv insats tillsammans med svenska biobränsleintressenter, myndigheter, producenter, tillverkare och forskningsinstitut, har SIS lyckats komma mycket långt och förbereder för närvarande det första ISO-mötet i Sverige i maj 2008 där riktlinjerna ska dras för det globala arbetet. Detta är ett exempel på hur ett litet land med goda kunskaper kan lansera ett eget initiativ som får genomslag i hela världen.

En tydlig tendens är att allt fler nya projekt och standarder behandlar systemaspekter eller övergripande frågor inom ett visst område, t.ex. funktionssäkerhet. Samtidigt upptar frågor kring projektering, underhåll och liknande en allt större del av standarderna, som i flera fall närmar sig tjänstesektorns behov. Dessa typer av standarder vänder sig ofta till grupper som kan ha svårt att ta dem till sig, om de inte översätts eller på något sätt förklaras eller kompletteras med exempel.

Det finns redan nu en lång rad exempel på tjänster och service i standardiseringsarbetet. Några av de uppgifter som tillkommit som nya inom CEN eller ISO under de senaste åren är turism, digital samverkan, energiförsörjning, försvarsstandardisering, samhällssäkerhet, bildsymboler, farliga ämnen, mäklartjänster, hållbart byggande, riskhantering och krishantering.

En annan tendens är att tillverkningen, t.ex. av elektriska apparater, flyttar från Europa och som ett resultat av detta minskar den europeiska industrins intresse av att delta i standardiseringsarbetet inom dessa områden. För att tillgodose samhällets krav på säkra produkter ställs därför större krav på myndigheternas deltagande. Den ökande globaliseringen medför således nya krav på både näringsliv och offentlig sektor. EU har varit pådrivande i frågor om produktsäkerhet men här ökar nu intresset för en internationell harmonisering och då hänvisas dessa frågor till den globala standardiseringen. För att följa och påverka detta arbete ställs ännu större krav än hittills. I det europeiska arbetet finns hela tiden en politisk påverkan från EU men i det globala arbetet finns ingen motsvarande roll för något mellanstatligt organ. Det finns generellt en klar tendens inom praktiskt taget alla teknikområden som innebär att intresset för globala standarder växer. För de nya och utökade arbetsområdena råder en övervikt för globala standarder.

I Sverige, inom EU och globalt inser man behovet av och den mycket stora potentialen i standardisering inom IT- och telekomområdet. Det finns en rad initiativ från EU liksom från skilda verksamheter inom privat och offentlig sektor som alla betonar att det är mycket angeläget att satsa på internationell standardisering för en gynnsam utveckling och praktisk tillämpning av IT- och telekområdets stora potential. Nya områden som är aktuella är utvecklingen av 3G-systemet och tjänster (super G), nästa generations mobilsystem och tjänster (4G), e-hälsa, e-förvaltning m.m. samt IT-säkerhet.

Ett konkret exempel på den ökade betydelsen av standarder återfinns inom byggområdet. I Sverige, med Boverket och Vägverket som ansvariga myndigheter, kommer inom de närmaste åren ett stort antal Europastandarder att införas. Berörda myndigheter har tagit aktiv del i förändringsarbetet. Standarderna avser produkter men också

gemensamma metoder för beräkning av bärande konstruktioner, de s.k. Eurokoderna. Ett annat exempel är elinstallationsområdet. De tekniska avsnitten i starkströmsföreskrifterna har lyfts ut och återfinns nu i standarder, vilket har medfört att SEK:s och standardiseringens betydelse ökat avsevärt, både vad gäller hög- och lågspänning. Detta ställer delvis nya krav på organisationens förmåga, t.ex. att svara på frågor från företag och allmänhet. Det ställer också krav på myndigheterna att delta i de fora där standarderna utvecklas och uppdateras, vilket allt oftare är i globala sammanhang.

En framtida trend för svensk standardisering verkar vara att behovet av internationella standarder ökar med den globaliseringsprocess som skjutit fart för att erhålla handelspolitiska verktyg och uppnå lika konkurrensvillkor. Den produktionsutflyttning som sker från Europa medför också att antalet experter inom vissa områden minskar medan produkterna fortfarande finns på den europeiska marknaden, om än importerade från länder utanför Europa. Utvecklingen ställer krav på att andra intressegrupper tar ett större ansvar för produkternas säkerhet, t.ex. brukare, importörer eller myndigheterna. Dessa grupper behöver också engagera sig i standardisering för att påverka kraven på produkterna.

4 Nuvarande offentligt engagemang i standardiseringen

Sammanfattning: Den statliga förvaltningen har ett omfattande och mångfacetterat engagemang i den nationella, europeiska och internationella standardiseringsverksamheten. Standardisering används i stor utsträckning som stöd i den offentliga verksamheten.

Det offentliga engagemang i standardiseringen är avgörande för att bibehålla en för Sverige väl fungerande standardisering.

4.1 Det offentliga engagemanget

Det ökade användandet av standarder som stöd för tvingande regler (standardreceptiv lagstiftning) har medfört en ändrad rollfördelning mellan myndigheter och näringsliv.

Att de tekniska kraven ibland formuleras av privaträttsliga standardiseringsorgan och inte av myndigheter medför nya krav på förvaltningen. Arbetet med harmoniseringen av myndighetskrav har delvis flyttats in i standardiseringens kommittéer. Om en nationell myndighet inte ser säkerhetsaspekter uttryckta på ett godtagbart sätt kan den tvingas utlösa invändningar som stoppar standardiseringen. Det kan ske även vid revideringar av standarder (som normalt sker vart femte år). Processen fortsätter således utan synbart slut. Det ställer stora krav på att myndigheternas medverkan är effektiv och uthållig, att processerna är öppna för insyn och att samordningen är god.

Det politiska inflytandet gör sig gällande i EU redan när mandat ska avges till den europeiska standardiseringen. Mandaten behandlas i 98/34-

kommittén, som är en rådgivande kommitté. Det är inte självklart att en medlemsstat kan göra just sin röst hörd avseende utformningen även om det alltid finns möjlighet till diskussion och påverkan. Redan innan uppdragen till standardiseringen presenteras kan medlemsstaterna emellertid påverka utvecklingen genom synpunkter på utformningen av de rättsakter och policydokument där det föreskrivs att de tekniska reglerna ska utformas i standarder. Det har i flera fall visat sig vara mycket värdefullt för medlemsstaterna att delta aktivt redan på planeringsstadiet både för att få tidig information och för att få möjlighet att påverka innehållet i och inriktningen av standardiseringsarbetet. Ett exempel på framgångsrikt arbete är den europeiska standarden för mobiltelefoner. Arbetet drevs av de nordiska teleförvaltningarna och accepterades tidigt på EU-nivå. En osviklig kanal för inflytande är medverkan i det tekniska arbetet.

Även om det ska understrykas att standardisering i marknadsekonomier är och ska förbli en privaträttslig angelägenhet så finns det således aspekter av verksamheten som i högsta grad rör det offentliga. Allt sedan arbetet inom den reguljära standardiseringen inleddes i Sverige för 100 år sedan har också staten tillsammans med näringslivet haft en inverkan på inriktning och omfattning av verksamheten och även gemensamt svarat för dess finansiering.

Det offentliga engagemanget skulle kunna formuleras som

- ansvar för **standardisering när den berör myndighetsutövning** och
- ansvar för **prioriteringar som påverkar konkurrenskraft, sysselsättning och hållbar utveckling och uppmärksamma när andra stater driver politiska eller kommersiella hänsyn** som kan stå i strid med svenska intressen.

I detta engagemang torde ingå **ansvaret för en effektiv nationell standardiseringsorganisation** och **insatser i tekniskt bistånd** i det internationella arbetet. Graden av engagemang är en fråga om politiskt ställningstagande, vid vilket det är viktigt att ha i åtanke dels att standardisering ger ett stort positivt makroekonomiskt bidrag, dels att det kan vara komplicerat för enskilda aktörer att överblicka sin del i helheten. Ett engagemang av kunniga myndighetsexperter på områden som Sverige anser angelägna kan vara avgörande för att standarder, som EU sedan lanserar i närområdet till EU eller samarbetar om globalt, ska få bästa möjliga utformning.

Som framgår i det följande så skräcker sig myndigheternas engagemang från traditionella områden med produktstandardisering till nyare områden såsom socialt ansvar. Tyngdpunkten synes fortfarande ligga i de traditionella verksamheterna och inte inom innovationsområden.

Vid sidan av ett djupt engagemang inom olika sektorer kan arbetet vara inriktat på horisontella frågor om tekniskt bistånd, offentlig upphandling, e-förvaltning m.m. Den horisontella bredden kompletteras av en vertikal struktur - normalt behandlas inte specifika standardiseringsfrågor i departementen utan tyngdpunkten ligger på myndighetsnivån. Det händer

dock att särskilda frågor blir aktuella på departementsnivå, särskilt vid ställningstaganden i EU-arbetet. Förberedelser inför möten i bl.a. 98/34-kommittén leder också till ställningstaganden i Regeringskansliet i tekniska frågor.

Skr. 2007/08:140

4.2 Organisation i Regeringskansliet

Under de senaste, närmare 10 åren, har statens huvudmannskap för standardiseringen hanterats inom Utrikesdepartementet (UD) som en del av UD:s ansvar för horisontella instrument rörande fri rörlighet för varor och tjänster på inre marknaden. Arbetet gäller också frågor om handelshinder och informationsprocedurer för tekniska regler, provning, ackreditering och marknadskontroll liksom tjänstedirektivets genomförande och anpassningen av svenska regler med hänsyn till det inom kort antagna varupaketet om ömsesidigt erkännande av varor, ackreditering och marknadskontroll. UD har även ansvar för statens roll i exportfrämjandeorganisationen och det övergripande ansvaret i Sverige för EU:s gemensamma handelspolitik, multilateral handelspolitik i internationella organisationer samt för tekniskt bistånd.

Samtliga departement berörs emellertid av standardisering. Särskilt kan nämnas Näringsdepartementets centrala roll när det gäller standardisering i förhållande till näringspolitik, regelförenkling och innovation, Finansdepartementets i fråga om finansierings- och styrningsfrågor i förvaltningen och Integrations- och jämställdhetsdepartementets ansvar för standardiseringsfrågor med utgångspunkt från konsumentskydd och särskilt det allmänna produktsäkerhetsdirektivet.

De olika departementens beskrivningar av respektive verksamhet avseende standardisering återges i detta kapitel. En beskrivning av myndigheters och vissa andra organs medverkan i standardiseringen finns i bilaga 1. För UD:s del återges i bilagan också några exempel på det mer internationellt inriktade arbetet, bl.a. det transatlantiska samarbetet. Underlaget gör inte anspråk på att vara komplett eller i alla delar jämförbart. Det visar dock vilken mångfacetterad och ofta resurskrävande verksamhet som äger rum inom förvaltningen avseende standardisering.

4.3 Departementens beskrivningar

4.3.1 Justitiedepartementet

Det standardiseringsarbete som förekommer inom Justitiedepartementets kompetensområden bedrivs huvudsakligen vid de ansvariga myndigheterna. Aktivt standardiseringsarbete förekommer bl.a. inom områdena hälso- och sjukvårdsinformatik, brottsutredande åtgärder (t.ex. rättsgenetik, rättskemi och det forensiska området), informationssäkerhet och dataskydd, rättsväsendets informationsförsörjning, tivolisäkerhet och materiel nödvändigt för polisarbetet. Huvuddelen av det standardiseringsarbete som bedrivs begränsas till vad som kan anses falla

4.3.2 Utrikesdepartementet

Inom departementet berörs flera enheter samt utrikes- och främjandeorganisationen av standardisering. UD har, som en följd av det horisontella ansvaret för standardiseringsfrågorna i Regeringskansliet, samordningsansvaret i kontakten med departementen för vissa centrala, till standardiseringen kopplade, kommittéer i EU-arbetet och det internationella arbetet. Myndigheterna Kommerskollegium, Swedac och SIDA spelar en central roll i tekniska handelshinderfrågor respektive i tekniskt bistånd. I departementets ansvar ingår deltagande i kommittéer och organisationer som handhar generella frågor i standardiseringsarbetet, 98/34-kommittén, Sogs, kommittéerna för WTO:s TBT- och SPS-avtal, FN:s kommission för ekonomiska frågor (UN/ECE) och FN:s center för regelförenkling och e-handel (UN/CEFACT).

UD hanterar också egna biståndsmedel som är avsedda att användas till insatser på handelsområdet. Arbetet kan ses som en del av WTO:s Aid for Tradeprogram, det stöd som utvecklade WTO-länder ger till utvecklingsländerna för att stärka deras möjligheter att delta i världshandeln. Handelsprocedurer, TBT- och SPS-avtalen är prioriterade områden eftersom behovet av bistånd till insatser inom dessa områden är stort. Kapacitetsbyggande kring standarder är en viktig del av det stöd utvecklingsländerna efterfrågar på handelsområdet. UD bidrar till sådant arbete inom olika organisationer. Insatserna ska leda till att utveckla kapaciteten hos myndigheter och näringsliv att möta de kvalitets-, hälso-, sanitära och fytosanitära krav som importerande länder ställer, att implementera överenskomna internationella standarder samt att påverka utformningen av dessa.

Sedan några år tillbaka pågår arbete med att utforma en global standard för socialt ansvar. Målet är att den flora av olika uppförandekoder som idag finns ska ersättas av en uppsättning gemensamma riktlinjer. Samlingsnamnet för denna uppförandekod är ISO 26000, vilken ska kunna tillämpas på företag och organisationer världen över. Sedan år 2004 har UD stött projektet med 500 000 kronor om året (se avsnitt 9). För år 2008 har bidraget höjts till 1 miljon kronor för att täcka ökade kostnader för fler deltagare i processen.

Bindande WTO-regler om handelsprocedurer, t.ex. tullrelaterade krav på dokument, där internationella standarder är en central fråga, behandlas inom ramen för Dohaförhandlingarna. I förhandlingarna om marknadstillträde för industrivaror och i andra förhandlingar arbetar UD för att EU ska främja ökad användning av internationella standarder. Eftersom de svenska företagen i stor utsträckning har en global verksamhet är arbetet med att påverka andra länder att använda internationella standarder i sin regelgivning av mycket stor betydelse för att underlätta marknadstillträde. På livsmedels- och jordbruksområdet har betydelsen av den internationella standardiseringen fått en särskilt framträdande roll.

Arbetet med standardisering inom departementets verksamhetsområde, både inom ramen för krisberedskap, skydd mot olyckor och militär verksamhet syftar framför allt till att skapa förutsättningar för en effektivare samverkan mellan myndigheter inom krisberedskapen samt en internationell samverkan. Dels handlar det om standardisering av ledningssystem, samt för Försvarsmakten materiel och utrustning, dels om att skapa ett gemensamt uppträdande i militära insatser.

Regeringen har nyligen redovisat åtgärder för att bättre organisera möjligheterna att kunna motstå ett IT-relaterat hot i propositionen ”Stärkt krisberedskap- för säkerhets skull” (prop. 2007/08:92). Inom informationssäkerhetsområdet är standardisering en väg till framgång för att uppnå bättre säkerhet, särskilt avseende ledningssystem och säkerhetsnivåer. Staten tillhandahåller genom Sveriges certifieringsorgan för IT-säkerhet (CSEC) en kontrollordning (Common Criteria) för tillverkare och användare av säkerhetskritiska IT-produkter och IT-system. Utvärderingar mot vissa standarder utförs av ackrediterade kontrollorgan.

Det militära standardiseringsarbete som Försvarsdepartementet är engagerat i sker bl.a. inom Nato. Där skapas normer för internationell militär verksamhet. Huvudsyftet med det militära samarbetet är ofta att skapa interoperabilitet. Även inom den Europeiska försvarsbyrån pågår arbete, i samarbete med kommissionen, som syftar till att stärka den europeiska försvarsindustrin och skapa en konkurrenskraftig försvarsindustrimarknad. Standardisering inom den militära sektorn skiljer sig från annan standardiseringsverksamhet då det är stater som genomför militär verksamhet och upphandlar utrustning.

I det globala standardiseringsorganet ISO pågår arbeten med att skapa gemensamma begrepp och värdegrunder för krisberedskap samt tekniska system för krishantering. I det europeiska standardiseringsorganet CEN pågår arbete med syfte att säkerställa skyddet mot olyckor samt att skapa säkra former för räddningsinsatser.

4.3.4 Socialdepartementet

Informationshanteringen i dagens vård och omsorg ställer helt nya krav på standardisering som inte kan mötas med befintliga lösningar. Elektronisk informationshantering är en naturlig del av vårdens vardag, eftersom såväl journalföring som meddelandehantering idag nästan uteslutande sker med hjälp av olika former av IT-stöd. Kraven på att effektivt kunna utbyta information elektroniskt mellan olika vårdgivare blir allt starkare, och mångfalden av IT-system och avsaknaden av en gemensam informationsstruktur skapar därför problem. Det är viktigt att de svenska informationsmodellerna så långt möjligt följer de principer och modeller som finns eller övervägs inom EU och det internationella standardiseringsarbetet. En nationell samrådsgrupp har därför bildats för EU-arbetet på eHälsa- och standardiseringsområdet. Syftet med denna grupp är att standardiseringsarbetet inom vård- och omsorgssektorn

bättre ska återspegla verksamhetens behov och understödja realiseringen av de politiska målsättningarna för vårdens reformarbete.

Grunden för arbetet kring standardiserings- och IT-frågor inom vård- och omsorgssektorn baseras på Nationell IT-strategi för vård och omsorg (skr. 2005/06:139) som presenterades i mars 2006. IT-strategin har etablerat en gemensam målbild för allt arbete på detta område mellan sektorns nyckelaktörer. En gemensam agenda med insatsområden ingår som en central del av strategin. Regeringen, Sveriges Kommuner och Landsting och Socialstyrelsen är eniga om behovet av en enhetlig nationell informationsstruktur på olika nivåer för att skapa en ändamålsenlig vård- och omsorgsdokumentation som en förutsättning för en effektiv informationsförsörjning inom hälso- och sjukvården. Detta förutsätter också en hög informationskvalitet med en enhetlig användning av begrepp och termer byggd på internationellt erkända semantiska modeller.

Sedan maj 2007 har Socialstyrelsen i uppdrag att utveckla en nationell informationsstruktur som ska ligga till grund för framtidens vård- och omsorgsdokumentation och för utvecklingen av kommande processtödjande IT-system. För att den nationella informationsstrukturen ska ge avsedd effekt krävs en samlad nationell terminologi- och klassifikationsresurs som tillgodoser vårdens och omsorgens behov av begrepp, termer och klassifikationer. Denna resurs ska bygga på ett internationellt begreppssystemet (Systematized Nomenclature of Medicine – Clinical Terms, Snomed CT). Socialstyrelsen ansvarar nu för att Snomed CT översätts och förvaltas samt tillhandahålls utan kostnad för alla intressenter inom svensk hälso- och sjukvård.

Standardiseringsfrågorna är också en central del av arbetet med avancerade medicintekniska produkter som används inom hälso- och sjukvården. Det handlar dels om säkerhetsstandarder utarbetade enligt EG- direktiven om medicintekniska produkter, dels om möjligheten att koppla de medicintekniska produkterna till vårdens IT-system. Allt oftare behöver apparaturen kommunicera direkt med exempelvis ett journalsystem för att rapportera mätvärden, laboratoriesvar eller lagra elektroniska röntgenbilder.

Socialdepartementet är ansvarigt departement för samordningen av funktionshinderpolitiken. Inom tillgänglighetsområdet har EU-kommissionen på senare tid givit mandat för två uppdrag till de europeiska standardiseringsorganisationerna. Det ena gäller standardisering kring tillgänglighetskrav avseende personer med funktionsnedsättning i offentlig upphandling av ICT. Det andra gäller tillgänglighetskrav i offentlig upphandling av byggd miljö.

4.3.5 Finansdepartementet

Finansdepartementets standardiseringsarbete bedrivs huvudsakligen vid de ansvariga myndigheterna. Aktivt standardiseringsarbete förekommer bl.a. inom områdena informationssäkerhet, dokumenthantering, elektronisk upphandling, teckenrepresentation, innehåll och användning av affärsdokument för elektronisk handel, harmonisering och standardisering av metoder inom finansiell tillsyn och reglering.

Regeringens förvaltningspolitik utgör ett av ansvarsområdena för departementet. En statssekreterargrupp och en arbetsgrupp med representanter för alla departement och under ledning av Finansdepartementet har under 2007 arbetat med att stärka samordningen i Regeringskansliet av frågor som är av strategisk betydelse för utvecklingen av elektronisk förvaltning. Genom detta arbete ansvarar Finansdepartementet för frågor som rör standardiseringsarbete inom e-förvaltningen. Resultatet av hittillsvarande arbete har bl.a. utmynnat i en av regeringen fastslagen handlingsplan som ska ligga till grund för en ökad samordning kring gemensamma mål och strategier i ett tidigt stadium av beredningsprocessen. Handlingsplanen ska löpande uppdateras. Genomförandet av de initiativ som presenteras i handlingsplanen, bl.a. avseende en mer decentraliserad samverkansmodell som bygger på kommunikation utan fasta kopplingar, kräver en hög grad av standardisering. Den övergripande målsättningen med e-förvaltningen är att förenkla för företag och enskilda att utträta och ta del av myndighetsärenden och effektivisera användningen av varje satsad skattekrona.

Det är inte i lag utpekad med vilka verktyg verksamhetsutvecklingen i myndigheterna ska ske. t.ex. med avseende på standardisering, miljöledningssystem m.m. Ansvaret för att utveckla verksamheten inklusive kravet på effektivitet och rättssäkerhet ligger på varje myndighets ledning. Flera statliga myndigheter använder sig av kvalitetsstandarder, t.ex. ISO 9001, för att kvalitetssäkra hela eller delar av sin verksamhet.

Departementet ansvarar också för lagstiftning om offentlig upphandling. Konkurrensverket är ansvarig tillsynsmyndighet och sedan den 1 september 2007 den myndighet till vilken klagomål i enskilda upphandlingsärenden kan framföras.

Finansdepartementet hanterar även frågor som rör tillsyn och reglering av de finansiella marknaderna och företagen. Inom EU bedrivs sedan flera år ett arbete med att skapa en integrerad marknad i Europa för finansiella tjänster. Det innebär att det kontinuerligt presenteras nya lagstiftningsinitiativ för att skapa större enhetlighet inom den europeiska finansmarknaden. Arbetet bedrivs också för att förbättra samordningen av tillsynen och utbytet av information mellan tillsynsmyndigheterna för att därigenom bidra till att bestämmelser i de olika medlemsstaterna tillämpas på ett konsekvent och likvärdigt sätt. Exempelvis antog Ekofinrådet den 4 december 2007 slutsatser om översynen av Lamfalussyprocessen, den lagstiftningsprocess som tillämpas inom EU på finansmarknadsområdet. Slutsatserna gäller i stor utsträckning hur bättre förutsättningar kan skapas för tillsynssamarbete och tillsynssamordning inom EU. I slutsatserna ingår en färdplan för det fortsatta arbetet under 2008 och 2009. I Sverige är Finansinspektionen ansvarig myndighet inom området.

4.3.6 Utbildningsdepartementet

Utbildningsdepartementet har uppmärksammat standardisering bl.a. i samband med pågående forskning kring entreprenörskaps- och

innovationsfrågor. Detta arbete kommer med all sannolikhet att växa i takt med att kopplingen mellan standarder och innovation hamnar allt mer i fokus.

Utvecklingen av den digitala informations- och kommunikationstekniken har påverkat utvecklingen inom det pedagogiska området. Ny teknik tillkommer kontinuerligt som öppnar för nya former av lärande. Det mesta av den tillämpning som görs sker dock på lokal och regional nivå, inom ramen för den decentraliserade, kommunaliserade skolan.

Flera andra av Utbildningsdepartementets myndigheter berörs av standardiseringsarbete. Det gäller främst Kungliga Biblioteket, Vetenskapsrådet och Centrala studiestödsnämnden, som bl.a. samarbetar med museer och institutioner på andra områden. Myndigheterna medverkar även i det europeiska arbetet eftersom det är angeläget att de svenska informationsmodellerna följer de principer som finns inom EU och det internationella standardiseringsarbetet.

4.3.7 Jordbruksdepartementet

I WTO-avtalet om Sanitära och Fytosanitära åtgärder (SPS-avtalet) utpekas Codex Alimentarius som den organisation och regelverk vars standarder och rådgivande texter ska vara normerande i internationell handel med livsmedel. IPPC pekas ut på växtskyddsområdet och OIE för djurhälsa. Codex Alimentarius är det regelverk för livsmedel som utarbetats inom FN:s ram under namnet Food Standards Programme. Programmet är gemensamt för FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) och Världshälsoorganisationen (WHO), men FAO har större delen av både praktiskt och ekonomiskt ansvar. Koordineringsansvaret för Codexfrågor, OIE (djurhälsa) och IPPC (växtskydd) ligger på Jordbruksdepartementet. Sverige har för inte så länge sedan haft ordförandeposten i Codex. Samtliga medlemsstater i EU är medlemmar i Codex Alimentarius liksom kommissionen. Detta innebär att samordning inför Codexmöten sker på EU-nivå. Varje medlem i Codex har en röst, men röstning används endast i enstaka fall vid Codexkommissionen, i övrigt tas beslut genom konsensus. När det finns harmoniserade regler på EU-nivå är det kommissionen som har behörighet och röstar.

En utmaning i Codexarbetet är att utveckla samarbetet med andra organisationer för att undvika bl.a. motstridiga och överlappande standarder. Vidare måste arbetet bli mer effektivt, men detta motverkas av att finansiering ibland saknas för arbetet i de grupper som levererar vetenskapligt underlag till Codex. En viktig problemställning är hur man ska kunna hjälpa utvecklingsländerna att exportera samtidigt som en hög nivå av livsmedelssäkerhet upprätthålls.

Miljödepartementet, som ansvarigt för plan- och byggfrågor och tillhörande regelverk, är på EU- och global nivå sedan länge involverat i berörda sektorsfrågor om standardisering.

Departementet är involverat i ett flertal processer där standardisering ingår som en del. Inom ramen för EU:s Miljöteknikplan, (European Technology Action Plan, Etap), förs en diskussion om att utveckla ett system för oberoende verifiering av olika tekniker och produkter. I arbetet med hållbara produktions- och konsumtionsmönster har insikten om att använda standardisering som ett verktyg växt. Miljöledningssystem, exempelvis Emas och ISO 14001, och hållbarhetsredovisningar är andra verktyg där standardiseringen spelar en central roll.

Integrering av miljöaspekter i standardisering är ett viktigt redskap för att minska den negativa miljöpåverkan och förbättra resurseffektiviteten. Reglering av kemikalier nås bäst genom den nya kemikalielagstiftningen Reach, som inte hänvisar till standarder. Den politiska möjligheten att reglera kemikalier måste finnas och har använts nationellt t.ex. vid förbud mot fosfater i tvättmedel. Departementet vill framhålla följande områden som särskilt angelägna: kemikaliehanteringen, byggområdet, geodataområdet och biodrivmedel.

Ett flertal av Miljödepartementets myndigheter är på olika sätt berörda av standardiseringsarbete. Vid departementet är det i första hand Boverket, Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen, Lantmäteriverket, Statens strålskyddsinstitut, Statens kärnkraftsinspektion, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut och samverkansorganet Miljöstyrningsrådet. Omfattningen varierar kraftigt från cirka 5 årsarbetskrafter vid Boverket till någon enstaka dag vid Statens Kärnkraftsinspektion.

Myndigheterna medverkar såväl i tekniska kommittéer genom SIS som i det europeiska arbetet och på internationell nivå i ISO.

4.3.9 Näringsdepartementet

Näringsdepartementets standardiseringsarbete omfattar i huvudsak infrastruktur, kommunikationer, elsäkerhet och informationsteknik. Takten i den europeiska utvecklingen på dessa områden beror i allt väsentligt på beslutade överenskommelser om nya standarder och tekniska specifikationer. Standardiseringsarbetet utgör därför både ett fundament och en flaskhals för utvecklingen. Arbetet är omfattande och bedrivs i huvudsak genom departementets myndigheter, vilka deltar i de internationella standardiseringsaktiviteterna på respektive områden.

Inom ramen för regelförenklingsarbetet ser departement och myndigheter över hur regelverk som är viktiga för företagen kan förenklas. Förenkling kan i vissa fall ske genom användning av alternativ till lagstiftning, såsom uppförandekoder, frivilliga överenskommelser och samreglering men även genom standardisering. Det kan härvid även nämnas att som en del av regelförenklingssträvanden inom EU tas s.k. standardreceptiv lagstiftning

fram, där syftet med reglerna uttrycks i funktionstermer medan de tekniska detaljerna överläts till standardiseringen.

Näringsdepartementet har i viss mån uppmärksammat standardisering i samband med arbetet med olika frågor om entreprenörskap, konkurrenskraft och innovation, med eller utan anknytning till det arbete som pågår inom ramen för den inre marknaden. Mer arbete behöver dock göras framöver kring standardiseringens betydelse i olika sammanhang, inte minst i fråga om hur man kan underlätta för små och medelstora företag att dra nytta av standardiseringen i sin verksamhet. Departementet har även i viss mån uppmärksammat frågan om standardiseringens betydelse för att underlätta för småföretag att delta i offentliga upphandlingar. Det kan noteras att flera av de hinder som småföretagen möter vid offentlig upphandling inte torde kunna undanröjas i någon större utsträckning genom en ökad användning av standarder eller förbättrad samordning av utvecklingen av standarder. Studier har nämligen visat att hindren ifråga inte sällan är hänförliga till alltför stora upphandlingskontrakt, bristande allmän information och upphandlingsprocessen m.m.

Inom transportområdet har gemenskapen tagit krafttag för att skapa standarder och interoperabilitet för de europeiska järnvägarna. Europeiska Järnvägsbyrån (ERA), har tillskapats och givits ett ansvar att ta fram tekniska specifikationer för driftskompatibilitet. Banverket och Järnvägsstyrelsen är djupt engagerade i det europeiska standardiseringsarbetet.

Vägverket ansvarar för standardiseringsfrågor inom bygg- och anläggning, fordon, IT, drift och underhåll. Vägverket har etablerat ett internt standardiseringsråd som rapporterar till Vägverkets ledning och fungerar som mottagare av nya standardiseringsinitiativ samt som referensgrupp för remissvar, val av medverkandenivå i det tekniska standardiseringsarbetet och initiativ som kommer från kommissionen och från europeiska standardiseringsorganisationer.

Luftfartsverket ansvarar för standardisering av flygtrafiklednings- och flygplatsspecifika frågor medan Luftfartsstyrelsen ansvarar för den civila luftfarten, vad avser bl.a. säkerhets- och miljöstandarder.

Sjöfartsverket arbetar med standarder inom området sjögeografisk information som tillämpas inom bl.a. sjömätning och överföringsformat av digitala sjökort. Sjöfartsinspektionen deltar i standardisering för sjö- och miljöskydd, arbetsmiljö ombord, sjöfartsskydd samt hamnskydd.

Elsäkerhetsverket är engagerat i standardisering för elsäkerhet och elektromagnetisk kompatibilitet. Energimyndighetens arbete med standardisering rör energianvändande produkter, kritisk infrastruktur, naturgas, byggnaders energiprestanda och biodrivmedel. Standardiseringen inom området hushållsapparater är mycket aktiv, både på europeisk och internationell nivå. Även arbetsgrupper för hanterbarhetsprovning och miljöaspekter har bildats de senaste åren.

Post- och telestyrelsen (PTS) deltar i standardisering som rör elektronisk kommunikation, post, radio- och EMC-parametrar som påverkar frekvensplanering och samexistensmöjligheter, nummer- och adresseringsfrågor, samtrafikfrågor, säkerhet och funktionshinder, elektroniska signaturer och framtida nät. Utvecklingen av elektroniska tjänster inom offentlig sektor innebär att gemensamma

överenskommelser och gemensamma standarder kommer att vara en viktig förutsättning. PTS ska i enlighet med sitt sektorsansvar främja att marknaderna för post och elektronisk kommunikation fungerar effektivt ur ett konsumentperspektiv samt att marknaden för elektronisk kommunikation fungerar effektivt ur ett konkurrensperspektiv. Genom upphandling får PTS tillgodose funktionshindrades behov av särskilda post- och kassatjänster samt av elektroniska kommunikationstjänster. För funktionshindrade spelar öppna standarder stor roll då särskilda anpassningar kan utgå från redan standardiserade lösningar, vilket ger billigare anpassningar och service samt längre livslängd.

Bolagsverket har särskilt agerat inom två standardiseringsområden som är förknippade med elektroniska tjänster. Det ena området rör e-legitimationer och det andra handlar om att överföra finansiell information på ett såväl säkert som kostnadseffektivt sätt.

För andra myndigheter så som Vinnova, Nutek, Institutet för Tillväxtpolitiska Studier (ITPS) m.fl. utgör standardiseringen ofta en integrerad del eller ett verktyg i olika verksamheter.

4.3.10 Integrations- och jämställdhetsdepartementet

På departementets område är det framför allt konsumentområdet som är berört av standardisering. Konsumentverket är aktivt såväl i tekniska kommittéer genom SIS, som i det europeiska arbetet, särskilt när det gäller leksakers säkerhet. Även konsumentorganisationer har en viktig roll att spela för att öka konsumentinflytandet inom standardiseringen och har vissa statliga medel till sitt förfogande för detta arbete.

Enligt departementet är det angeläget att öka konsumentinflytandet på ett flertal områden. Tjänster och tjänsters säkerhet, ledningssystem samt miljö och etik är några exempel. Vidare behövs en strukturell förstärkning av standardiseringsarbetet avseende varors och tjänsters säkerhet, särskilt på grund av den underrepresentation som myndighets- och konsumentintresset bedöms lida av inom standardiseringsprocessen. I takt med att standardiseringsarbetet på global nivå blir allt viktigare för industrin ställs också allt större krav på bevakning av konsumenternas intresse. Det är en framtida utmaning att utbilda kunniga och pålästa konsumentrepresentanter som har möjlighet att göra sin stämma hörd i globala kommittéer med många olika nationaliteter och där komplettera starka industriintressen. Exempel på relevanta områden är hemelektronik och teleområdet. Departementet har tagit upp en diskussion bl.a. med CEN om hur olika parter inflytande i standardiseringsprocessen kan balanseras när det gäller konsumentprodukter.

4.3.11 Kulturdepartementet

Kulturdepartementets myndigheter berörs i hög grad av standardiseringsfrågor inom bl.a. områdena för elektronisk kommunikation (bl.a. radio- och TV-signaler) och dokumenthantering. Standardiseringen inom området elektronisk kommunikation är ur flera perspektiv av stor betydelse för medieområdet. Genom villkor i tillstånd

att sända TV-program kan Radio- och TV-verket föreskriva om användning av viss sändningsteknik för att tillförsäkra allmänheten tillgång till ett brett utbud av TV-program samtidigt som en effektiv konkurrens mellan olika betal-TV-leverantörer kan möjliggöras. De standarder som utvecklats för digital-TV-sändningar utgör i detta sammanhang de tekniska förutsättningarna för att realisera viktiga målsättningar. Standardiseringsarbetet och myndigheternas tillämpning av tekniska standarder, vid tillståndsgivning eller genom föreskrifter, är betydelsefullt för mångfald, tillgänglighet och konkurrens på medieområdet.

Utvecklingen av den digitala informations- och kommunikationstekniken har under de senaste femton åren radikalt förändrat förutsättningarna för verksamheten inom hela arkiv-, bibliotek- och museumområdet (ABM). Problem och möjligheter inbjuder till samverkan och samordning kring bl.a. standarder, sökmöjligheter och långsiktigt bevarande. Mycket av detta hänger samman med en positiv utveckling mot större tillgänglighet och användarvänlighet. Institutioner på departementets område, som Riksarkivet, Riksantikvarieämbetet, Nordiska museet och Nationalmuseum, samarbetar också med institutioner på andra områden kring bl.a. dessa frågor i det ABM-centrum som är lokaliserat till Kungliga biblioteket och finansieras gemensamt av de deltagande institutionerna.

4.3.12 Arbetsmarknadsdepartementet

Arbetsmiljöområdet är ett av de mest centrala områdena när det gäller standardisering. Flera omfattande sektorer som täcks av EG:s direktiv enligt den nya metoden hör till området såsom maskiner, tryckkärl, utrustning för explosionsfarlig miljö och personlig skyddsutrustning. Lämpliga åtgärder ska enligt det nya maskindirektivet (2006/42/EG) vidtas för att arbetsmarknadens parter på nationell nivå ska kunna påverka arbetet med att utarbeta och övervaka harmoniserade standarder. EG-regelverket medför således ett krav på de nationella organen och på myndigheterna att axla ett breddat ansvar. Det nya maskindirektivet leder till ett omfattande arbete med revidering av mer än 600 standarder.

Myndigheternas deltagande i standardiseringsarbetet är enligt departementet nödvändigt för att följa upp de inom EU framförhandlade inre marknadsdirektiven, bl.a. på grund av dess betydelse för marknadskontrollen. På arbetsmiljöområdet är det Arbetsmiljöverket som är ansvarig myndighet.

Standardiseringsarbetet är vidare ett effektivt sätt att hävda nationella arbetsmiljösynpunkter, beakta samspelet människa, teknik och organisation samt balansera tillverkarsynpunkter. Inflytandet i det internationella arbetet förstärks av nordisk samordning på myndighetsnivå. För att ta tillvara brukarintresset är det viktigt att arbetstagare och arbetsgivare deltar i standardiseringsarbetet. Detta deltagande har visat sig vara en framgångsrik väg för svensk påverkan vid framtagande av standarder.

Sammanfattning: Den ökande medvetenheten om standarders betydelse för konkurrenskraften och nationell tillväxt samt de nya utmaningarna inom standardiseringen har föranlett ett antal länder och organisationer att ta fram strategier för sitt arbete. Nationella strategier brukar syfta till förbättrad koordinering, men det finns också länder som har en mer offensiv inställning. Kopplingen mellan standarder och innovation kommer allt mer i fokus.

Sveriges Standardiseringsråd, som konstaterar att det kommer att råda svårigheter när det gäller Sveriges möjlighet att upprätthålla sin nuvarande roll i internationella standardiseringssammanhang, har tagit fram en ambitiös strategi med förslag till åtgärder.

Arbetet i EU inriktas alltmer på konkurrenskraft genom

- innovation och standardisering,
- lanserandet av EU:s standardiseringssystem till internationell nivå och
- lanserandet av hållbar utvecklingsaspekter i standardiseringen som en konkurrensfördel.

Två omfattande processer är på väg inom ramen för EU-samarbetet; den ena avseende IT, den andra om innovation. De kommer att påverka den europeiska standardiseringen.

Många länder och organisationer har insett standardiseringens betydelse och har tagit fram strategier för standardisering. Det gäller dels länder i norra Europa såsom Danmark, Tyskland, England och Holland, dels länder som USA, Kina m.fl.

5.1 Kina, Japan och Korea

Kina har lyft fram standardisering som en av de viktigaste frågorna för landets konkurrenskraft. Landet vill inte tvingas anpassa produktionen till teknologi och patent från andra länder utan man vill i stället bli ledande genom standardisering. Kinesiska standarder har redan lanserats på ett antal IT-områden, vilket underlättas av storleken på den egna marknaden. Ett exempel är en standard för bildkomprimering, ett annat gäller 3G. Standarder ingår i Kinas 15 års plan för FoU och strategins målsättning är att skapa en mekanism som - med särskilt fokus på strategiska områden - snabbt kan översätta forskningsresultat till standarder. Tendensen verkar dock alltmer vara att Kina önskar delta proaktivt i det internationella arbetet inom ramen för t.ex. ISO.

Även Japan har en mycket medveten strategi för att stärka sin industri via standardisering. Japan har skapat en nationell handlingsplan för standardiseringsområdet och den kanske viktigaste komponenten i denna är inrättandet av ett International Standard Support Center, vars mål är att Japan ska ta kommando inom teknikområden som anses vara av stort nationellt intresse eller där marknaden fungerar dåligt. Sektorer som har nämnts är halvledarteknik, konsumentelektronik, fiberoptik, smarta kort samt tillgänglighet. Därtill är satsningen på forskningen framträdande.

Japans mål är att 10 procent av förslag till standarder som inkommer till ISO och IEC varje år ska vara japanska.

Kina, Japan och Korea samarbetar mer och mer i internationella organ och i Asien ses det europeiska regionala samarbetet som en förebild. Ett utökat samarbete sker även inom ASEAN och mellan de tre länderna.

5.2 USA

Den amerikanska strategin inleds med citatet ”*the international language of commerce is standards*” – den internationella handelns språk är standarder. Strategins syfte är att stärka USA:s konkurrenskraft i världen. Gängse strategiinslag i form av informationsaktiviteter, bättre samordning och samarbete mellan myndigheter och industri och åtgärder för små och medelstora företag och konsumenter ingår i strategin. Ett tydligt inslag är den starka satsningen på förhållandet till tredje land vare sig det gäller multilaterala eller bilaterala kontakter, tekniskt bistånd eller inrättandet av särskilda attachéer på viktiga marknader. Samordningsaktiviteter mellan industrin, förvaltningen och utrikesrepresentationen, utbildning för främjare i standardiseringsfrågor, varningssystem avseende handelshinder m.m. är framträdande element i strategin. Uppfattningen om standardisering skiljer sig från den europeiska i det att det legala ramverket och de regionala organen i EU har en annan roll än i USA där marknadsrelevans, flexibilitet och sektorsansats är mer i fokus.

5.3 Norden

I mars 2006 presenterades en rapport om standardisering i Norden, finansierad av Nordisk Innovationscenter (där Danmark, Norge och Sverige ingår). I rapporten konstateras att standardiseringen i Europa är på väg in i en ny tidsålder. När standarder inte längre översätts påverkas de nationella monopolen för försäljning av standarder. Frågan är om nya typer av rådgivning, vägledningar och problemlösning kan kompensera inkomstbortfallet, i vilket fall som helst ställer det nya krav på de nationella organen. Även mängden nya standarder är en utmaning för de mindre ländernas organ liksom det vikande deltagande från näringslivet i vissa sammanhang.

Enligt rapporten kan det finnas förbättringsmöjligheter i att samarbeta på utvalda områden i Norden. Hittills har samarbete koncentrerats på koordinering inför internationella aktiviteter, men satsningar på ett långsiktigt IT-samarbete (licenser, databaser osv.) samt policyutveckling i en nordisk samarbetsgrupp, t.ex. om gemensam forskning, skulle kunna leda till effektivitetsvinster. De nordiska organen driver f.n. ett stort antal kommittéer i den europeiska och internationella standardiseringen. De nordiska elektrotekniska standardiseringsorganisationerna har ett organiserat arbete.

De nordiska organens förutsättningar och organisation är dock inte identiska. År 1999-2000 gjordes på finskt initiativ en omfattande jämförelse av standardiseringen i Finland, Danmark, Sverige, Norge och

Italien. Rapporten föreslår 50 olika bästa förfaringssätt. Övergripande slutsatser gäller behovet av strategier, projektstyrning, ökad effektivitet och vikten av att nå ut med riktad information till berörda intressenter. Skr. 2007/08:140

5.4 Danmark

Den danska strategin som är ett utflöde av Danmarks globaliseringsstrategi lyfter fram behovet av effektivisering. Danmark har etablerat

- ett tvärsektorielt samarbete mellan berörda departement under ledning av ett huvudansvarigt departement och till detta kopplat en referensgrupp från industrin
- en mer dynamisk modell för finansiering och resultatstyrning i standardiseringsorganen, att resurser ska satsas på rätt områden, bl.a. är översättning och deltagande i internationella möten prioriterat
- en "Innovation watch" för analys av danska intressen, tjänsteområdet och små och medelstora företag uppmärksammas särskilt
- mer samarbete på nordisk nivå, vilket är angeläget för att matcha större länder och kunna dra fördel av gemensamma arbetsformer
- metoder för bättre information till företag, bl.a. vägledningsdokument om förbättrat marknadstillträde

5.5 Storbritannien

I Storbritannien har man försökt satsa på att öka kapaciteten i den nationella organisationen för att snabbt få fram lösningar som tar hand om marknadens behov. Bl.a. har det inrättats ett nationellt ramverk för standardisering (National Standardization Strategic Framework) där de nationella standardiserings- och ackrediteringsorganen, arbetsgivarorganisationen och huvudansvarigt departement samverkar för att förbättra verksamheten. Åtgärderna inriktas på forskning och utbildning, råd och stöd för små företag och för kommersialisering av produkter, ökad effektivitet, medvetenhet och koordinering, internationella nätverk och tekniskt bistånd samt PR och information om standardisering.

5.6 Tyskland

Den tyska standardiseringsstrategin, framtagna av det tyska standardiseringsorganet, syftar till att säkra Tysklands position som ledande industrin i en alltmer globaliserad värld. Bland initiativen märks kommunikation för ökat medvetandegörande, förbättrade nätverk, prioritering av sektorer med tillväxtpotential, marknadsrelevans och konvergerande teknologier, forsknings- och utbildningsåtgärder samt lansering av den europeiska standardiseringsmodellen internationellt och i biståndsarbetet. Tyskland anser att World Standards Cooperation (som är ett samarbete mellan ISO, IEC och ITU) bör stärkas och att överenskommelser liknande Wien- och Dresdenöverenskommelserna

5.7 Det europeiska arbetet

Kommissionen behandlar standardisering i förhållande till det tvingande regelverket och som instrument för konkurrenskraft och innovation. Arbetet har pågått under en lång tid med en mängd meddelanden och policies som följd. Två större processer är f.n. på väg som kommer att påverka standardiseringen inom EU. Den ena gäller IT-standardiseringens behov och förutsättningar, den andra gäller innovation och standardisering.

Även i rådet har frågan varit mer eller mindre konstant på agendan. 1999 antogs en rådsresolution, 2002 och 2004 rådsslutsatser samt 2006 ett rådsbeslut om finansiering. 2004 års slutsatser, framtagna som svar på kommissionens meddelande om standardisering år 2004, lyfter fram

- behovet av samarbete i en globaliserad värld genom främjande av europeisk standardisering, stöd för enhetlig tillämpning av internationella standarder i EU och ökat användande av standardreceptiv lagstiftning enligt UN/ECE,
- förenkling av lagstiftning och tillsyn via ökat användande av standarder på nya områden,
- att konsumenter, små företag, frivilliga organisationer m.fl. inte är tillräckligt involverade i arbetet i medlemsstaterna och att det behövs ytterligare åtgärder på denna front samt när det gäller effektiviteten i verksamheten – detta för att standardisering ska kunna verka strategiskt för målen med Lissabonprocessen,
- standarders roll för integrering av nya teknologier och innovation

I kommissionens nuvarande 4-åriga åtgärdsplan om europeisk standardisering återfinns ungefärligen ovanstående prioriteringar. Tjänster, nanoteknologi, forskning och innovation, rymden (bl.a. Galileo-projektet), försvar, IT, transport, riskhantering, tillgänglighet för alla, bränsleteknologi, miljö, metrologi, konsumentskydd, spatial-geografisk information och eHälsa är de specifika sektorer som nämns. Av de horisontella frågorna behandlas fr.a. finansiering samt förslag till ändring av direktiv 98/34/EG för inkluderande av vissa nya specifikationer samt standardisering på tjänsteområdet.

Kommissionen bedömer att det finns stor potential för förbättringar i EU:s standardiseringssystem och tillmötesgåendet av marknadens behov. Den ställer krav på de europeiska standardiseringsorganen att samarbeta mer och att öka effektiviteten. Deras roll lyfts fram när det gäller lanserandet av europeiska standarder i världen. Medlemsstaterna och de europeiska organen uppmanas rapportera hur olika intressentgrupper kan engageras i standardiseringen.

År 2001 presenterade kommissionen ett arbetsdokument om europeiska principer för internationell standardisering. Enligt dokumentet leder internationella standarder till förbättrade möjligheter att undanröja tekniska handelshinder, ökar tillträdet till marknader och sprider ny

teknik. Framgångarna med den regionala integrationen på inre marknaden och med nya metoden behöver enligt kommissionen synliggöras för tredje landspartner liksom samarbetet som äger rum mellan den europeiska nivån och den internationella. Målet är att stötta en sammanhållen tillämpning av internationella standarder. EU:s arbete inom detta område är inte minst grundläggande för små och medelstora företag som ofta har mer problem att ta sig in på nya marknader.

Nationella aktörer som deltar i internationella sammanhang bör, enligt kommissionen, respektera europeisk politik och lagstiftning när sådan förekommer. Resultatet kan annars bli internationella standarder som ska tillämpas i EU och som går på tvärs med gällande lagstiftning. När europeiska standarder utarbetas i samarbetet med den internationella nivån är det nödvändigt med någon form av samordning mellan medlemsstaterna. Internationella standarder bör så långt som möjligt omsättas till europeiska.

I Lissabonstrategin m.fl. policydokument har kommissionen presenterat tankar om hur marknadstillträdet till länder utanför EU ska förbättras. Erfarenhetsutbyte om reglers utformning är en del av dialogen med andra länder. Faktum är att standardisering allt oftare lyfts fram som det mest centrala instrumentet i dessa dialoger.

Ökad fokus på standardisering yttrar sig också i olika sektorsspecifika dokument. I ett diskussionsunderlag 2007 beskrivs standardiseringens betydelse för servicesektorn. Det konstateras att tradition och medvetenhet om standarder saknas inom detta område och att tjänstenäringen ännu inte ser möjligheten med standarder för att öka transparens och förtroende på inre marknaden. Det är viktigt även för att öka innovation som inte är teknologibaserad.

I kommissionens meddelanden om små och medelstora företag framhålls att standardisering spelar en stor roll för att stärka tillväxten och konkurrenskraften för små och medelstora företag. Kommissionen stödjer de initiativ som tagits i detta hänseende av de europeiska standardiseringsorganen. Kommissionen har även vidtagit åtgärder för att öka finansieringen av experter som representerar företagen vid utformandet av europeiska standarder och genom att undersöka hur företagen bättre kan använda standarder för att öka antalet innovationer. En särskild studie om tillgång till standarderingen, både för att delta och till själva standarderna, har nyligen startats av kommissionen. Små och medelstora företag är en av de grupper som studien ska inrikta sig på.

Utvecklingen enligt dessa initiativ och meddelanden leder fram till de två större processer som är på väg i EU om innovation och standardisering och om IT-standardisering.

5.8 Europaparlamentet

Standardisering har varit en återkommande fråga för Europaparlamentet och även om det inte finns en enhetlig strategi har några principiella uttalanden om standardisering och dess betydelse gjorts. Parlamentet hävdar betydelsen av standardisering som ett instrument i näringspolitiken och anser därför att standardiseringsarbetet bör få en

mer framskjuten plats i EU-politiken. Ett ökat användande av europeiska standarder leder enligt parlamentet till en fördjupad och förstärkt inre marknad.

Parlamentet pekar dock på vissa nödvändiga förändringar i nuvarande strukturer. Bland annat har det hävdats att de tre europeiska organen borde öka sitt samarbete och närma sig de internationella organisationerna. Parlamentet anser vidare att det är viktigt att standardiseringen inte blir hinder för konkurrensen och för nya innovationer och betydelsen av prenormativ forskning är därför stor. Slutligen pekar parlamentet på vikten av att konsumenter, miljöorganisationer, berörda intressegrupper samt små och medelstora företag involveras i standardiseringsarbetet.

5.9 De europeiska standardiseringsorganen

I juni 2007 togs ett beslut av CEN och Cenelec att skapa ett europeiskt standardiseringssystem. Beslutet var resultatet av en två år lång diskussion om framtiden för europeisk standardisering (FLES – *the Future Landscape of European Standardisation*). En särskild grupp inom organisationerna har fått till uppgift att

- strömlinjeforma framtagandet av europeiska standarder,
- skapa en mekanism för att lösa problematiska frågor som kan uppstå genom nya teknologier och
- särskilt beakta hur alla berörda intressenter kan involveras

Genom förbättringarna ska den europeiska konkurrenskraften understödjas långsiktigt, effektiviteten ökas och banden till internationella standardiseringsorgan stärkas.

Den europeiska standardiseringen ska främjas i särskilda globala kampanjer för ett gemensamt varumärke. I Europa är faktorer som miljö- och konsumenthänsyn m.m. särskilt omhuldade vilket kan spridas till resten av världen. Den europeiska modellen leder till motverkande av handelshinder genom att en standard gäller i en hel region. Idén om en standard, en test och därefter accept överallt i världen ställer emellertid stora krav på uppdatering enligt senaste teknologi.

5.10 Business Europe

Den europeiska organisationen för näringslivet, Business Europe (tidigare Unice), stöder en proaktiv standardiserings- och innovationspolicy i EU. Deltagande av små och medelstora företag i standardiseringsarbetet är av grundläggande betydelse och Business Europe stöder kommissionens förslag på detta område.

En aktiv standardiseringspolicy bör skilja mellan formell standardisering och specifikationer från konsortier eftersom de är av olika natur och tas fram i olika faser. Endast om det finns ett starkt samhällsintresse bör myndigheter involveras i framtagande av specifikationer utanför den formella standardiseringen. Business Europe varnar för ett alltför naivt europeiskt förhållningssätt gentemot länder som inte har för avsikt att respektera de internationella principerna i

standardiseringen. I ett tidigare underlag framkommer att organisationen är positivt inställd till ett utvidgat användande av standarder för att ersätta lagstiftning, bl.a. på miljöområdet, såvida det finns ett verkligt behov av standarder. På tjänsteområdet behöver standardiseringsstödet undersökas i detalj. Uppfattningen är att standardiseringen står och faller med tillgång till expertkunskap - en utmaning p.g.a. det vidare engagemanget av nya intressenter. Frivilligorganisationer bör involveras först och främst på nationell nivå.

Internationellt stöder organisationen att en regional modell enligt EU-systemet främjas i kombination med det gemensamma arbete som utförs i UN/ECE:s arbetsgrupp för standardisering.

5.11 Orgalime

Den europeiska organisationen för teknikföretag, Orgalime, rekommenderar det formella systemet i ISO/IEC för att ”åstadkomma verklig harmonisering”. För att möta de nya utmaningarna krävs dock kontinuerliga förbättringar i organisationerna när det gäller effektivitet, finansiering, förnyelse av deltagarrepresentation och arbetsprogram. Ökad projektorientering och ökade möjligheter till deltagande, i synnerhet för små och medelstora företag, är nödvändigt. Standardiseringsorganen behöver bli mer lyhörda för marknadsbehov och koncentrera sig på att ta fram högkvalitativa standarder. När formella standardiseringsorgan erbjuder produkter som inte tagits fram på traditionellt vis bör de antas under strikta former. Traditionella och privata fora som producerar standarder är ofta komplementära.

Orgalime anser att de europeiska standardiseringsorganen behöver gemensamma värderings- och beslutsmodeller för att identifiera viktigare frågor. En del finansieringsproblem skulle kunna lösas med fler myndigheter involverade i standardiseringen; de är stora användare av resultatet av standardiseringen. Ökade insatser bör riktas mot företagsledare för ökad förståelse av standardiseringens ekonomiska betydelse. När det gäller multinationella företag sätts den nationella representationen under press. Nationella standardiseringsorgan behövs dock för att organisera bl.a. frivilliga organisationers deltagande i standardiseringen även om den nationella nivån leder till längre ledtider vid framtagande av standarder. Nationella standardiseringsorgan behöver ha en självständig ställning gentemot certifieringsorgan.

Att en standard är relevant och kan införas så brett som möjligt i världen är en utslagsgivande fråga enligt organisationen. Om det finns oundvikliga regionala skillnader bör dessa hanteras i förklarande dokument till standarden.

5.12 Sveriges Standardiseringsråds strategi

I Sveriges Standardiseringsråds strategi framtonar en hotbild mot den svenska standardiseringsverksamheten, vilket föranleder organisationen att efterfråga en nationell strategi för standardisering i Sverige.

Hotbilden har sin grund i att kunskaper om standarders betydelse blir allt sämre och att deltagandet som en följd därav inte är självklart inom näringsliv och offentlig förvaltning. Representationen från små och medelstora företag är för svag. Tjänstesektorn ligger efter i utvecklingen. Den långsiktiga försörjningen - kompetens och finansiering - är inte tryggad, vilket gör att svenska intressenter riskerar att inte längre kunna försvara sina intressen genom en stark roll i internationella sammanhang.

Rådet har identifierat ett antal åtgärder för att råda bot på problemen. Målet för dessa är att det svenska inflytandet i internationell standardisering ska vara fortsatt stort och att standardiseringen ska användas strategiskt i näringslivet för marknadstillträde. Inom den offentliga förvaltningen måste standardiseringen användas effektivt för att tillgodose samhällets behov. Detta kräver att den långsiktiga finansieringen säkras.

5.12.1 Medvetandegörande

För att motverka svag representation från små och medelstora företag och brukarorganisationer, minskad insikt och engagemang bland nyckelpersoner i näringsliv och förvaltning marknadsför SSR aktivt standardisering, bl.a. genom att anordna seminarier och kontakta högskolorna. Metoder som gör att det blir meriterande för personer på högskolor att delta i utformningen av standarder lyfts fram. Ämnet standardisering ska vara naturligt i undervisningen och lärosäten ska förses med relevanta standarder.

5.12.2 Förbättrad dialog och ökad effektivitet

För att standardiseringen ska utvecklas på ett så positivt sätt som möjligt behövs en bättre dialog mellan standardiseringens huvudmän och dessutom förbättrade samarbetsformer mellan berörda nyckelintressenter, vilket SSR arbetar intensivt med. De större företagens deltagande i den nationella organisationen är en fråga som kräver ”ytterligare analys”. Standardiseringsarbetet behöver stöttas upp av en effektiv organisation som tillgodoser de nationella intressenterna.

5.12.3 Särskild plan för försörjningen av resurser

Sveriges Standardiseringsråd avser utarbeta en plan för hur styrkefaktorerna i det svenska samhället ska kunna utnyttjas på bästa sätt i standardiseringen. Landets framstående ställning som industrination med många multinationella företag, internationellt anseende, den goda kompetensen inom standardiseringsorganen samt myndigheternas stora intresse är styrkefaktorer. För att få full legitimitet åt arbetet behöver dock små och medelstora företag engageras i ökad utsträckning och en kartläggning avseende deras särskilda behov behöver göras. Mätbara mål för standardisering bör fastställas och förslag till forskningsprojekt utarbetas. En kontinuerlig analys av det internationella skeendet måste äga rum.

Rådet beskriver i sin strategi det internationella landskapet inom standardiseringen. Ett ökat antal multinationella företag leder till en konkurrenssituation mellan de nationella standardiseringsorganen, varav många redan har en sviktande ekonomi. Att standarder inte längre översätts och att de säljs över nätet leder till inkomstbortfall för de nationella organen. Utflyttning av produktion och forskning och utveckling medför bristande deltagande i utvecklingen nationellt. Att leddiderna för att få fram standarder i de ordinarie organen är så lång, även om det pågår åtgärder för att förkorta dem, leder till nya arbetsformer där de nationella organen har sämre insyn. Detsamma gäller standarder som tas fram av konsortier.

Genom jämförelse med resultat från ekonomiska studier i andra länder om standardiseringens effekt drar rådet slutsatsen om tänkbar påverkan på svensk samhällsekonomi. Om de tyska resultaten om inverkan på BNP med en procent i Tyskland, Schweiz och Österrike stämmer och överförs till svenska förhållanden skulle vinsten vara 25 miljarder kronor per år. The American Institute for Contemporary German Studies i USA har kommit fram till att USA förlorar 20 – 40 miljarder dollar per år i exportintäkter p.g.a. att man inte använder globala standarder i samma utsträckning som Tyskland.

I den engelska studien The Empirical Economics of Standards behandlas standarders effekt som källor för kunskapsspridning. Standarder är viktiga för teknologiöverföring och som plattformar för innovation. De beräknas ha bidragit till 13 procent av produktivitetstillväxten i England under den senaste 50 års perioden. I studien ”The Sustainability Advantage” redovisas några exempel på att lönsamheten förbättrats med upp till 30 procent genom medvetet miljöledningsarbete.

I många länder har samverkan mellan olika nationella organ, staten och näringslivet stärkts avseende standardisering. Samverkan mellan länder förekommer i ökad utsträckning, t.ex. mellan USA och länder på den amerikanska kontinenten, mellan Kina, Japan, Korea och i Norden.

5.13 Svenskt Näringsliv

I studien ”Företagen och standardiseringen – hot och möjligheter” redovisar organisationen en undersökning bland sina företag, i vilken framkom att mer än hälften av företagen har någon form av strategi för standardisering. Internationella standarder är i fokus och det är viktigt att de globala organen driver fram dem. 70 % av de tillfrågade företagen ser möjligheterna med globaliseringen och med ett internationellt tänkande. Deltagande på den internationella nivån kräver emellertid ytterligare resurser. De större företagen ser mindre behov av den nationella organisationen än de mindre företagen.

En merpart av företagen anser att ytterligare resurser behövs för att få fler företag engagerade och att kvaliteten riskerar att påverkas om så inte sker. För vissa företag är det ett stort problem att standarder inte finns översatta. En synpunkt som förs fram är att samordningen mellan olika standardiseringsprojekt behöver stärkas. Många företag hänvisar även till

att mer kunskap och information måste spridas till företagen om nyttan av att vara aktiv inom standardiseringen.

Användandet av standarder inom horisontella områden och inom tjänsteområdet kan utvecklas mer.

Företagen uppfattade det slutligen som viktigt med en gemensam nationell strategi för att främja standardiseringen och värna nyckelkompetensen inom standardiseringen. Regeringen bör enligt företagen göra en undersökning bland myndigheterna som visar på prioriteringar inom standardiseringen. Branschorganen skulle eventuellt kunna axla ett ökat ansvar för framtagande av standarder där sådana saknas.

6 Standardiseringsarbete på det informationstekniska området

Sammanfattning: IT-området med dess starka globala kopplingar uppmärksammas i Lissabonstrategin och åtgärdsförslag är på väg i EU för hantering av IT-standardiseringen.

I Sverige, med dess stora beroende av IT-sektorn, har utredningar och handlingsplaner tagits fram. En viktig slutsats är att samordning och övergripande styrningsfunktioner behöver stärkas.

Inom EU och nationellt håller e-förvaltningen på att definieras i tydligare former, liksom upphandling inom området.

6.1 Förutsättningar för IT- standardisering

I regeringens proposition Från IT-politik för samhället till politik för IT-samhället, behandlades det omfattande standardiseringsarbete på IT-området som bedrivs, bl.a. på EU:s initiativ, och de svårigheter att följa arbetet som man har på svensk sida (prop. 2004/05:175). Trafikutskottet framhöll i sitt betänkande att en samlad svensk överblick över det internationella standardiseringsarbetet på IT-området bör eftersträvas liksom en samordning av de svenska insatserna i detta arbete (bet. 2005/06:TU4). Utskottet instämde i vad regeringen anförde om att deltagandet från myndigheterna kan behöva förstärkas. En särskild utredare tillkallades med uppdrag att föreslå en förbättrad samordning av utvecklingen av standarder och grundfunktioner på IT-området. Utredaren överlämnade ett betänkande i juni 2007, Den osynliga infrastrukturen – om förbättrad samordning av offentlig IT-standardisering (SOU 2007:47).

I betänkandet görs en grundlig genomgång av olika organ som bedriver standardiseringsarbete på området samt av det pågående arbetet. Utredaren föreslår att ett särskilt IT-standardiseringsråd inrättas med företrädare för viktigaste myndigheterna och organisationerna inom stat, kommuner och näringsliv och samt departement och användar- och

konsumentintressen. Utredaren föreslår att rådet förläggs vid SSR. Skr. 2007/08:140
Förslaget bereds nu inom regeringskansliet (se avsnitt 6.3).

Området elektroniska kommunikationer kännetecknas av en snabb teknisk utveckling och en pågående sammansmältning av tekniker och tjänster. Tillgången till och användningen av olika typer av standarder är av utomordentligt stor betydelse inom informationstekniken. Samtidigt är området svåröverskådligt genom förekomsten av ett mycket stort antal standarder för liknande funktioner och ett stort antal organisationer som utformar, föreslår eller fastställer nya eller modifierade standarder. Detta gör att kännedomen om och förståelsen för olika standardiseringsfrågor är otillräcklig hos myndigheterna och att kunskaphöjande insatser behövs. IT-leverantörer har i hög grad svarat för krav och standarder i de system som används i lokal och central förvaltning, sannolikt med högre kostnader som följd. Arbetet bör fortsättningsvis prioritera de gränssnitt som ska gälla för myndigheternas IT-kommunikation med omvärlden och standardiseringsarbetet behöver inriktas på att ansluta till globala eller europeiska standarder och inte ses ur ett snävt nationellt perspektiv.

Framtidens samhälle kommer att ställa helt nya krav på standarder, också för IT-relaterade tjänster, där mycket utveckling ännu återstår. IT-området kräver specialiserad kunskap samtidigt som ökad tillgänglighet och ökad säkerhet är aspekter av IT som i högsta grad rör vanliga konsumenter och underlättar för små och medelstora företag. Med en ökad standardisering av de administrativa systemen hos olika myndigheter kan det bli lättare att föra över informationen från en myndighet till en annan. Detta kan utgöra både nackdelar och fördelar ur integritetssynpunkt.

Standarder på IT-området utmärker sig delvis från andra områden genom den betydelse standarder har för nätverkslösningar. Standarder som skapar interoperabilitet är mycket viktiga på IT-området. Det är dessa standarder som möjliggör Internet och mobil kommunikation. Nyttan av att flera användare har en mobiltelefon, en fax eller en e-postadress är uppenbar, liksom nackdelen med konkurrerande och inkompatibla nätverk. Inom sektorn elektronisk kommunikation fungerar standardiseringen väl, med främst ITS men även SIS och SEK som nationella standardiseringsorgan.

Nätverkseffekten har drivit intressenterna att finna nya former för att skapa gemensamma standarder. Nätverken skapar marknader där man konkurrerar med komponenter, tjänster, applikationer och medialt innehåll. I stor utsträckning är det den marknadsdrivna utvecklingen av informationsteknik och digitaliseringen av samhället som drivit standardiseringsutvecklingen de senaste decennierna. Den snabba framväxten av nya marknader som följt radikalt nya tekniska lösningar har ställt krav på standardiseringen som bara kunnat mötas genom att nya former för framtagande av specifikationer och skapande av konsensus växt fram.

Vissa IT-standarder blir snabbt obsoleta. Ny standardisering startas ofta i teknikens tillblivelseprocess och sammanfaller med utveckling och ofta också med innovation. Inte sällan uttrycks det absoluta spetskunnandet i form av en teknisk specifikation framtagen i samverkan mellan konkurrerande företag. Specifikationen kan sedan få status som internationell standard i något formellt organ. I vissa konsortier utvecklas

standarder som alla aktörer kostnadsfritt har tillgång till, vilket kan gynna konkurrensen mellan standardiseringsorganen. Många av de konsortier som tar fram IT-standarder arbetar i en öppen miljö, även om det stundom kan saknas förankring hos brukarna.

Antalet konsortier och andra sammanslutningar för att skapa tekniska specifikationer utanför de formella standardiseringsorganisationerna har växt från slutet av 1900-talet till att idag vara över 500 bara på IT-området. Några av dessa har vunnit i betydelse inom sina respektive specialområden och är gott och väl jämförbara med accepterade formella standardiseringsorganisationer. Det formella standardiseringssystemet och nationalstaternas hantering av standarder i nationell och internationell reglering behöver ta hänsyn till denna utveckling. Det gäller också för att möta kommande behov inom andra innovativa områden med stark potentiell tillväxt såsom nanoteknik, bioteknik, miljöteknik och andra sektorer som vi idag inte förutser.

Infrastrukturfrågor såsom interoperabilitet i e-handel och e-förvaltning samt tillgänglighetsfrågor är beroende av utvecklingen. Teknisk och semantisk samverkan påverkar i hög grad förutsättningarna inte bara för förvaltningen utan också för en stor del av det svenska näringslivet. Basnäringarna är idag, i tillverkningsprocessen, starkt beroende av fungerande standarder för IT-produkter och -tjänster på samma gång som utvecklingen påverkar traditionella produkters funktionalitet och möjligheten att skapa nya affärsmöjligheter. Som exempel kan nämnas motorfordon, där IT-aspekter dyker upp i form av t.ex. kommunikationssystem eller identifierbara återvinningskomponenter.

6.2 IT-standardiseringsarbetet i EU

I kommissionens meddelande om i2010 konstateras att EU ännu är långt från målet att vara ett enda område för information och att det leder till att den inre marknadens potential inte frigörs. Enligt meddelandet är förenklingar av administrativ och legal natur i medlemsstaterna en förutsättning för samverkan och ett mer effektivt spridande av de innovativa teknologierna. Standarder, alternativt automatiserat översättande mellan olika lösningar, är nödvändigt för områdets alla nivåer, från teknik och apparater via nätverk och kommunikationsprotokoll till semantik och andra innehållsfrågor.

6.2.1 Kommissionens arbetsprogram för standardisering

Baserat på Kommissionens åtgärdsförslag för standardisering publiceras årligen ett dokument som presenterar den för året aktuella prioriteringen på IT-området.

2008 års ICT Standardisation Work Programme inom EU anger åtta prioriteringsområden för standardisering inom EU under året:

- IT infrastruktur
- Forskning, innovation och standardisering
- E-affärer
- Inkluderande e-förvaltning ("e-inclusion")

- E-hälsa
- E-Lärande och e-kompetens ("e-skills")
- Intelligent transporter
- Dataskydd, nätverk och informationssäkerhet (inklusive biometrik)
- IT för miljön och för hållbar utveckling
- RFID ("radio frequency identification")

I programmet ingår även IT infrastruktur och forskning, innovation och standardisering samt resultatet av den särskild EU-arbetsgrupp om IT-standardisering som sammanträtt under 2006 och 2007 för att behandla EU:s policy för standardisering på IT-området (se avsnitt 6.2.2).

6.2.2 Utveckling av kommissionens policy för IT-standardisering

En särskild arbetsgrupp under kommissionen om IT-standardisering sammanträdde under 2006 och 2007 för att behandla EU:s policy för standardisering på IT-området. Resultatet av arbetet presenterades i en rapport till kommissionens Generaldirektorat för näringsliv i juli 2007. Ett meddelande är att vänta under 2008. Förslag som behandlats avser bl.a. en rådgivande hantering av standardisering på IT-området innan hanteringen i 98/34-kommittén, baserat på rättsakten 87/95/EG som då behöver revideras. I praktiken skulle förslaget innebära ett återuppväckande av kommissionskommittén Sogits och väcker behovet av korresponderande mötesplattform hos medlemsländerna. Ett annat förslag gäller möjligheten till mandatering till och deltagande av andra standardiseringsorganisationer än de europeiska samt möjligheten att hänvisa till standarder från organ såsom FN-organet för förenkling av handels- och e-kommersfrågor (UN/CEFACT), och organisationen för IT-standarder (Oasis). Kommissionen överväger därför att specificera precis vilka krav som ska ställas på en teknisk specifikation, oavsett vem som är upphov till den, för att den ska kunna komma ifråga för att användas i europeiska lagstiftningsammanshang eller i offentlig upphandling.

6.2.3 Kommissionens arbete med att utveckla e-förvaltning

Våren 2006 lade kommissionen fram sin handlingsplan för e-förvaltning inom ramen för initiativet i2010. Målsättningen med handlingsplanen är att bidra till förverkligandet av Lissabonagendan och andra delar av gemenskapens politik. Genom en effektiv e-förvaltning kan den offentliga sektorn ge ett viktigt bidrag till Lissabonagendan. Handlingsplanen ska också skynda på införandet av e-förvaltning för att modernisera och skapa nya lösningar som ska hjälpa regeringarna att möta flera svåra utmaningar, bl.a. en åldrande befolkning, klimatförändringar och terrorism och samtidigt möta medborgarnas krav på bättre service, större säkerhet och ökad demokrati samt företagens på mindre byråkrati och större effektivitet.

För att främja utvecklingen av e-förvaltningen på EU-nivå krävs enligt handlingsplanen vissa grundförutsättningar, i synnerhet för att tjänster med stor genomslagskraft ska fungera väl. Till dessa förutsättningar hör samverkande elektronisk identitetsförvaltning för tillgång till offentliga tjänster, verifiering av elektroniska dokument, elektronisk arkivering och att offentlig upphandling ska kunna genomföras på elektronisk väg. För att uppnå de gemensamma målen har kommissionen initierat olika projekt som syftar till att öka samverkansförmågan mellan medlemsländernas olika system.

I arbetet med det europeiska initiativet i2010 har man för e-förvaltningsområdet lagt fast mål för offentlig upphandling. Medlemsstaterna har förbundit sig att det år 2010 ska vara möjligt att använda elektroniska metoder för all offentlig upphandling samt att 50 % av alla upphandlingar över det s.k. tröskelvärdet ska genomföras på detta sätt. Kommissionen stödjer genomförande av målet bl.a. genom att i samarbete med medlemsstater ta fram en färdplan för att genomföra en handlingsplan för elektronisk upphandling. Färdplanen omfattar framtagning av specifikationer för att möjliggöra gränsöverskridande offentlig upphandling samt pilotprojekt för att realisera sådana lösningar.

De nya direktiven om offentlig upphandling som antogs år 2004 ledde till att kommissionen föreslog en handlingsplan, då direktiven innehåller regler om elektroniska förfaranden. En viktig fråga i handlingsplanen är att verka för att systemlösningar för elektronisk upphandling harmoniseras och att standardiseringsarbetet påskyndas. I handlingsplanen uppmanas medlemsstaterna också att ta fram egna planer för att främja elektronisk upphandling.

I syfte att få acceptans för dokumentformat för elektroniska fakturor för användning inte bara i förvaltningen utan också i näringslivet inklusive små och medelstora företag och banker inleddes år 2006 ett i huvudsak nordiskt samarbete för att ta fram en standard för elektroniska fakturor med avsikt att kunna sända fakturor mellan länderna utan krav på konvertering mellan olika tekniska format. Standarden har blivit mycket uppskattad och vinner anhängare i Europa och internationellt.

Dokumentformatet har baserats på Oasis standard UBL (Universal Business Language). Överenskommelse träffades mellan Oasis och UN/CEFACT 2006 om att arbeta in affärskraven från UBL i CEFACT:s standarder för affärsmeddelanden. Som ett resultat av detta arbete kommer UN/CEFACT att under 2008 ge ut nya versioner av standarderna för order-, leverans- och fakturaprocesserna. Ytterligare UBL-versioner ska därefter inte produceras. Därmed blir UN/CEFACT den standard som sammanför UBL, NES och näringslivet. UN/CEFACT har utarbetat en rad rekommendationer och standarder för elektroniska affärer i exempelvis UN/EDIFACT, som är den enda verkligt globalt införda EDI-standard. UN/CEFACT arbetar nu med att ta fram teknikneutrala affärsmeddelanden med utgångspunkt från affärsmodeller och affärskrav.

I betänkandet Den osynliga infrastrukturen - om förbättrad samordning av offentlig IT-standardisering (SOU 2007:47) föreslås att myndigheter ska använda öppna standarder för att effektivisera e-förvaltningen och att denna inte ska bli alltför beroende av företagsspecifika standarder. Myndigheter ska anlita den svenska nationella standardiseringsorganisationen i större utsträckning vid utveckling av nya standarder.

År 2005 underställde kommissionen 98/34-kommittén underlag om vilka IT-standardiseringsprojekt som skulle finansieras med hjälp av gemenskapen (eEurope 2005 Selection Plan). När UD:s normala beredningsorganisation efterfrågade synpunkter från intressenter om underlaget var det svårt att få fram sådana. För att understödja de svenska förhandlingspositionerna i arbetet i EU föreslog IT-standardiseringsutredningen att ett IT-standardiseringsråd ska bildas som kan bidra med expertkunskaper till den svenska beredningen. Standardiseringsmandat och annat relevant informationsflöde från gemenskapen ska därigenom kunna samordnas så att synpunkter med kort varsel ska kunna nå Kommerskollegium och UD i beredningen. Rådet ska arbeta huvudsakligen via e-nätverk, vara ett diskussionsforum samt bestå av ett trettiotal instanser från myndighetsvärlden och näringslivet enligt förslaget. Den slutliga utformningen är under beredning inom Regeringskansliet.

Frågan om ett kansli för IT-standardisering och användning av IT-standarder inom offentlig sektor behandlas för närvarande inom ramen för e-handlingsplanen (se nedan).Frågan har också behandlats i stabsutredningen betänkande Ett stabsstöd i tiden (SOU 2008:22. Efter remissbehandling av stabsöversynens betänkande avser regeringen att pröva frågan om de organisatoriska formerna för samordning av IT-standardiseringen i offentlig sektor.

Varje myndighet föreslås i IT-standardiseringsutredningen utse en ansvarig person som ska bevaka att myndighetens IT-system kan kommunicera med omvärlden genom användandet av enhetliga standarder. Ett sådant system för utökat elektroniskt informationsutbyte övervägs för närvarande av regeringen. Både medborgare och kommuner har idag problem att kommunicera med statliga myndigheter p.g.a. att olika system och begrepp används. Dagens IT-struktur förutsätter en organisation med centrala experter och central samordning för att säkerställa en standardiserad uppbyggnad.

IT-standardiseringsutredningen har också kommit med förslag i några mer allmänna frågeställningar avseende standardiseringens organisation, t.ex. om en nationell standardiseringspolicy och av utökat samarbete mellan SIS och myndigheter. Behovet av ett register över standarder, sorterat efter användningsområde och med hänvisningar till myndighetskrav föreslås utredas liksom finansiering av tillgång till standarder med koppling till föreskrifter. Utredningen konstaterar vidare att alla har behov av övergripande bedömningar men ingen instans tycks ha en tillräckligt övergripande roll. Övervakning av hela standardiseringsarbetet är nödvändigt och det gäller att hitta en central

organisation, en sektors- och departementsövergripande funktion, med en tydlig arbetsfördelning för att frågor om förhållandet mellan myndighetsintern och formell standardisering, spridning, införandestöd, tillgänglighet, kompetensfrågor och innovation ska komma till sin rätt.

IT-standardiseringsutredningen konstaterar att de näringspolitiska myndigheterna Verket för näringslivsutveckling (Nutek) och Verket för innovationssystem (Vinnova) inte tillräckligt uppmärksammat IT-standardernas betydelse för tillväxt och innovation och de föreslås tillsammans med ITPS få i uppdrag att bevaka dessa aspekter. I betänkandet Standarder och tillväxt: en kommenterad forskningsöversikt (SOU 2007:83) redovisas utredningens fördjupade uppdrag att beskriva hur forskningsläget ser ut gällande kopplingen mellan standardisering å ena sidan och innovation och tillväxt å den andra.

IT-standardiseringsutredningens förslag kan sammanfattas i behovet av att skapa nya plattformar för samverkan mellan staten och näringslivet (IT-standardiseringsråd) samt inom det offentliga, uttryckt som en kanslifunktion i utredningen, för att bättre kunna utnyttja IT-standardiseringen som ett verktyg för att bl.a. utveckla en effektivare förvaltning.

6.4 Handlingsplan i Sverige för e-förvaltning

Samordnade insatser för att stegvis frigöra förvaltningen från beroendet av enskilda plattformar och lösningar tillsammans med tydliga standarder behövs för interoperabilitet mellan den tekniska, semantiska, organisatoriska och rättsliga miljön hos myndigheterna för att kunna realisera en samverkande e-förvaltning. Regeringen har velat påskynda utvecklingen av e-förvaltningsarbetet. En statssekreterarerargrupp och en arbetsgrupp med representanter för alla departement har arbetat under 2007 ett arbete för att stärka styrningen av den förvaltningsgemensamma utvecklingen. Den övergripande målsättningen är att förenkla för företag och enskilda att uträtta och ta del av myndighetsärenden, att höja kvaliteten på myndigheternas beslut samt effektivisering. Hittills är resultatet av arbetet en handlingsplan som ska uppdateras löpande och som ska ligga till grund för en ökad samordning kring gemensamma mål och strategier i ett tidigt stadium av beredningsprocessen. Arbetet ska slutredovisas i december 2009.

Arbetet med handlingsplanen har visat att den svenska decentraliserade e-förvaltningsmodellen har varit relativt framgångsrik i många år. Sverige blev tidigt rankad som en ledande nation på e-förvaltningsområdet men har på senare år gått tillbaka i internationella rankingar. Strategin med 24-timmarsmyndigheten ledde visserligen till en snabb utveckling av servicenivån på enskilda myndigheter. Nackdelen var dock att förvaltningen sedd som helhet inte tillgodogjorde sig den nätverksorienterade användningen av IT. Denna nackdel kan nu vändas till en fördel. Andra länder, med mer centralstyrd utveckling, har kopplat ihop sina datorsystem med hjälp av fasta kopplingar. Sverige kan med dagens tekniska lösningar använda en mer decentraliserad samverkansmodell. Den bygger på att enskilda delar kommunicerar med varandra på ett standardiserat sätt utan att vara fast uppkopplade till varandra. En

sådan modell tillåter en snabbare och mer dynamisk utveckling av e-förvaltningen men kräver å andra sidan en högre grad av standardisering. Syftet med handlingsplanen är att skapa de förutsättningar som myndigheterna behöver för att kunna tillämpa en sådan modell av e-förvaltning.

Verva ansvarar för samordnad upphandling för offentlig förvaltning inom IT-området. Idag har Verva ramavtal för upphandling av komponenter och tjänster på IT-området som används för cirka 30 procent av de 24 miljarder kronor som investeras inom IT. Upphandlingar av verksamhetsapplikationer såsom ekonomisystem, omsorgssystem, skolsystem och diariesystem bör kunna samordnas bättre. Verva föreslås i IT-standardiseringsutredningen inrätta en funktion för samordning av den offentliga IT-upphandlingen och att samverka med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och branschintressenter utarbeta en handlingsplan för standardisering inom elektroniska inköps- och upphandlingsprocesser. I stabsöversynens betänkande föreslås att Ekonomistyrningsverket övertar Vervas roll som samordnande myndighet för upphandling inom IT-området.

6.5 Standarder inom informationssäkerhetsområdet

Informationssäkerhet utgör en viktig förutsättning för ett fungerande samhälle. Varje organisation ansvarar emellertid för att hålla en god säkerhet i sina system. Det är väsentligt att arbetet bedrivs kontinuerligt och systematiskt. Riksrevisionen har efter särskild granskning av 11 myndigheter funnit betydande brister i kompetens och styrning. Verva har därför tagit fram en föreskrift om att myndigheterna ska införa ledningssystem för informationssäkerhet enligt ISO/IEC 27001 respektive 27002, peka på behovet av att fastställa basnivåer för IT-säkerheten och tillämpning av certifierade produkter. Basnivåerna bör vara anpassade till myndigheternas verksamhet, resurser och bestånd av skyddsvärda informationstillgångar.

Standarden ISO/IEC IS 15 408 är en standard för IT-produkters säkerhetsegenskaper. Det finns även en överenskommelse, CCRA(Common Criteria Recognition Arrangement), om hur certifiering enligt standarden ska gå till väga. Krisberedskapsmyndigheten deltar i CCRA och Försvarets materielverk (FMV) är godkänt av CCRA för att utfärda certifikat enligt denna standard.

Standardisering vad gäller informationssäkerhet har i huvudsak bedrivits inom ramen för SIS arbete kopplat till ISO i fem arbetsgrupper som spänner över områden som ledningssystem, kryptering, nyckelhantering, autenticering, säkerhet i nätverk, åtkomstkontroll, personidentifiering och skydd av personlig integritet. Utöver ISO har Oasis vuxit fram som en betydelsefull aktör med inriktning på tekniker som har betydelse för utformning av e-tjänster, t.ex. identifiering och signering. Verva följer i viss omfattning utvecklingen inom Oasis.

Samhällets krisberedskap gynnas av en bättre samordning av IT-standardiseringen, särskilt med avseende på striktare interoperabilitetsansvar och säkerställande av informationssäkerhet. Krisberedskapsmyndigheten (KBM) medverkar i ISO:s rådgivande grupp

ISO Strategic Advisory Group on Security, som ska ge strategiska rekommendationer för och samordna ISO:s arbete inom säkerhetsområdet. Genom SIS sekretariatsansvar och det svenska ordförandeskapet har svenska prioriteringar fått genomslag i det internationella arbetet avseende bl.a. interoperabilitet och hantering av informationsflöde i samband med kris för att stärka krishanteringsförmågan.

KBM har en sammanhållande uppgift när det gäller samhällets informationssäkerhet och har i mars 2008 redovisat en nationell handlingsplan; Samhällets informationssäkerhet, 2008-2010. Myndigheten medverkar även i utvecklingen av nationellt godkända kryptografiska funktioner, tilldelar civila myndigheter godkända kryptosystem samt stödjer myndigheterna för att säkerställa förmågan till säkert tvärsektorielt informationsutbyte via telekommunikation eller andra publika kommunikationsnät. Standardiseringsarbetet inom informationssäkerhetsområdet spänner över ett flertal områden och myndigheter (bl.a. Post- och Telestyrelsen, Rikspolisstyrelsen, Krisberedskapsmyndigheten, Försvarets Materielverk, Datainspektionen m.fl.) och är därför splittrat.

6.6 Standardisering inom geodataområdet

Den snabba ökningen av användningen av geografiska informationssystem och av e-tjänster innebär att allt fler behöver hämta geografiska data (geodata) från olika källor och behandla dem för ett speciellt ändamål. Geodata utgör en väsentlig del av e-samhället och en strukturerad hantering av geodata är en förutsättning för att utveckla en gemensam infrastruktur för samhällets e-tjänster.

EG-direktivet om upprättande av en infrastruktur för rumslig information (Inspire) innebär under flera år framåt ett omfattande standardiseringsarbete för att åstadkomma interoperabilitet mellan data och tjänster.

Samverkan mellan olika myndigheter och andra aktörer kommer att bli allt viktigare i framtiden för att undvika dubbelarbete och tillgodose statsmakternas krav på en effektiv förvaltning. För detta krävs enkla och enhetliga metoder för dataproducenterna att beskriva sina data och tjänster samt deras kvalitet och för användarna att kunna enkelt söka, kontrollera kvaliteten, beställa och hämta hem data på elektronisk väg. Gemensamma begrepp och beskrivningsmodeller motverkar dessutom missförstånd, felaktig användning av data och svårigheter att utbyta data. Även en effektiv samverkan i ajourhållning kräver gemensamma standarder.

6.7 Begreppsstandardisering och terminologi

IT-standardiseringsutredningen och e-handlingsplanen lyfter fram behovet av en enhetlig syn på vissa begrepp, vilket kan bidra till ökad semantisk interoperabilitet. Semantisk interoperabilitet handlar om att säkerställa att information som förmedlas från ett system kan förstås av

andra system. Som exempel kan nämnas att Socialstyrelsen förvaltar och översätter en nationell terminologi- och klassifikationsresurs, det brittisk-amerikanska begreppssystemet Snomed CT, som syftar till att vara en pelare i dokumentationen, även IT-stödd sådan, i all klinisk verksamhet.

Verva har den 1 december 2007 på regeringens uppdrag lämnat förslag till hur ansvaret för informationsmodeller och terminologiarbete för informationsutbyte bör fördelas mellan berörda sektorsmyndigheter. Verva föreslår att regeringen tydliggör att framtagande av nödvändiga informationsmodeller och terminologier utgör en del av ansvaret för att föra ett visst register. Verva föreslår dessutom att Riksarkivet får i uppdrag att undersöka behovet av definitioner av vissa förvaltningsgemensamma begrepp som t.ex. ärende, dokument, handling, beslut, datum, akt, formulär m.fl.

Entydighet vid informationsutbyte förutsätter att ett grundläggande terminologiarbete bedrivs både vad gäller varje myndighets specifika terminologi och alla myndigheters gemensamma terminologi. Entydiga och väl beskrivna terminologier stödjer såväl utarbetandet av ovannämnda begreppsmodeller som all skriftlig och talad kommunikation. Utredningen "Värna språken – förslag till språklag" (SOU 2008:26) föreslår att myndigheterna ska ha ett särskilt ansvar för att svensk terminologi inom deras olika fackområden finns tillgängliga, används och utvecklas. Terminologacentrums arbete med en nationell rikstermbank kommer bl.a. att resultera i en gemensam lagringsplats för all svensk myndighetsterminologi som därigenom kan vara lätt åtkomlig för alla. Rikstermbanken beräknas finnas tillgänglig på Internet 2009.

6.8 Förhandlingar inom Världshandelsorganisationen inom IT-området

Inom ramen för de pågående förhandlingarna inom Världshandelsorganisationen för industriprodukter, (marknadstillträde för industriprodukter, *Non-agricultural market access*, NAMA), har EU-kommissionen lagt fram ett förslag om tolkning av TBT-avtalet (Understanding on the interpretation of the Agreement on Technical Barriers to Trade as Applied to Trade in Electronics). Förslaget behandlar hur man ska kunna lösa vissa handelshinder inom elektroniksektorn. Förslaget har starkt stöd av Sverige och innebär bl.a. ett försök att få bort dubbel provning som ibland krävs för teknikprodukter. Avseende exempelvis elektroniska produkter för konsumenter ska en deklaration från leverantören om att produktkraven är uppfyllda räcka för att produkten ska få släppas ut på marknaden. Om detta inte är möjligt ska man kunna godkänna en provning av en produkt som utförts av ett obundet organ som är godkänt av en myndighet i ett annat WTO-land.

7 Standardisering inom tjänsteområdet

Sammanfattning: Tjänsteområdet, som svarar för nästan hälften av Sveriges ekonomi, är värt mer uppmärksamhet.

En tyngdpunktsförskjutning av standardiseringsverksamheten äger för närvarande rum från produkt- till tjänsteområdet. Utvecklingen av EG-rätten gör också att området får allt större tyngd. Om ett land inte deltar aktivt i standardiseringsarbetet kan det komma att få acceptera krav som andra definierat.

Olika frivilliga instrument, såsom riktlinjer, används istället för standarder inom tjänsteområdet vilket gör att det är svårt att överblicka vad som kommer att gälla på den tekniska nivån inom olika sektorer.

Standarder spelar en stor roll vid offentlig upphandling. Värdet av den sammanlagda upphandlingsvolymen i Sverige uppskattas till mer än 400 miljarder kronor årligen (varor och tjänster).

7.1 Standarder och tjänster

Tjänster utgör en allt större del av standardiseringsverksamheten. Det är en naturlig utveckling som orsakas av den tyngdpunktsförskjutning som skett inom både nationell och internationell produktion och handel. Flera tjänstesektorer har avreglerats och antalet företag som verkar inom dessa har ökat, såsom inom telekommunikation och andra infrastrukturella tjänster. Inom EU räknar man med att tjänstesektorn sysselsätter mer än hälften av alla anställda och svarar för cirka 70 procent av BNP. Sverige ligger i topp inom EU, 47% av den svenska ekonomin består av kunskapsintensiva tjänster, jämfört med EU:s genomsnitt om 40%. Tjänstehandeln har en enorm potential, men tillväxten bromsas av olika former av hinder, där brist på standardisering är ett.

Standardiseringen inom tjänstesektorn har andra förutsättningar än inom varuområdet. Konsumenten är en integrerad del av produktionen och konsumtionen och produktionen är ofta samtidig. Tjänsten är immateriell och humankapitalet, dvs. de inblandades skicklighet, spelar en nyckelroll. Tjänsteområdet uppvisar en heterogen och branschspecifik bild, vilket medför att det är angeläget att analysera vilka aspekter som lämpar sig för standardisering. Behoven skiljer sig mycket. IT- och transportområdena är beroende av interoperabilitet. För tjänster inom turism- och fritidssektorn är säkerhet en avgörande faktor. När det gäller posttjänster, elektronisk kommunikation och flygledning används standarderna för att uppnå bl.a. driftssäkerhet och effektiv tillsyn. På upphandlingsområdet är transparens och kvalitet viktiga funktioner. Kvalitetssäkringsstandarden ISO 9000 anses vara den mest tillämpliga standarden. Ytterligare aspekter är miljöledning, vidareutbildning av personal, klassificering, kundnöjdhet, kundmedverkan, dvs. leveransaspekter. Ytterligare andra är uppförandekoder, information, organisationsmodeller, dataflöde och säkerhet. Ett utmärkande drag för tjänsteområdet är att det ofta är småföretag som är verksamma. För dem kan standarder lätt bli för detaljerade om de inte uttrycks i termer av prestanda. Det finns också osäkerhet kring utvecklingen av standarder inom områden som är kunskapsintensiva.

Svenska intressenter har ibland ställt sig avvaktande till en del av ovannämnda verksamhet. De riskerar därmed att behöva acceptera krav som andra definierat och som kanske inte passar de svenska förhållandena. Kommerskollegium har i en nyligen slutförd utredning om tjänstestandardisering föreslagit att en hjälpfunktion inrättas för att hjälpa svenska intressenter till tidig information och till att förstå processerna i standardiseringen.

Kommissionen initierade för några år sedan ett standardiseringsarbete avseende tjänster som köps in av företag. Sådana tjänster avser allt från städtjänster, konsulttjänster till drift av hela fabriker. Avsikten med initiativet är att effektivisera inköpen och därmed hela produktionen. Ett omfattande kartläggningsarbete pågår inom EU, dels genom ett programmandat för tjänstestandardisering som år 2006 resulterat i 10 sektorsvisa företags- och konsumentinriktade projekt, dels i form av projektet såsom en tvärsektorieella tjänstestandardiseringsstudien (Cross sectorial service standardisation feasibility study, CHES). Sverige deltar f.n. dock inte i projektet. Swedish Standards Institute är delaktig inom sexton områden, varav bl.a. hushållsnära tjänster, servicehus, transport av personer med funktionshinder, kundkontaktcenter, transport-, post-, bevaknings- och fastighetsmäklartjänster samt turism och fritidsdykning. Bland nya projekt kan nämnas e-handel, guider på konsumentområdet och smart-house-tjänster.

Även den externa aspekten av handeln påverkas av standardiseringsfrågor. Inom WTO pågår arbetet med att ta fram discipliner för inhemska regleringar på tjänstestandardområdet.

En genomgång av olika rättsakter på tjänsteområdet visar att olika icke tvingande instrument, såsom riktlinjer, ibland används i stället för standarder. Det förefaller inte finnas en konsekvent strategi för när de ska användas och i vilka fall man väljer att använda andra instrument som påminner om standarder. Under vissa av direktiven kan standarderna få en bindande karaktär (bl.a. inom flygområdet, postområdet, elektronisk kommunikation). Tjänstedirektivets inriktning på administrativt samarbete gör dock att det hänvisar på ett icke bindande sätt till standarder. Enligt artikel 26 i direktivet ska medlemsstaterna i samarbete med kommissionen vidta stödåtgärder för att uppmuntra tjänsteleverantörer att frivilligt säkerställa tjänsternas kvalitet. En av metoderna är kvalitetskriterier utarbetade av yrkesorganisationer på gemenskapsnivå, en annan att låta certifiera verksamheten för att visa att den uppfyller vissa standarder. Syftet med den planerade standardiseringen inom ramen för direktivet är i första hand att öka jämförbarheten mellan de tjänster som tillhandahålls. Vid sidan av detta syfte är ambitionen även att öka tjänsternas kvalitet, vilket underlättar tillsynen och förutsättningarna för fri rörlighet. Samma fenomen märks inom vissa av de rättsakter som reglerar tjänster i allmänhetens intresse.

7.2 Standarder och certifiering

Certifiering och ackreditering är tjänster som täcks av tjänstedirektivet. Certifiering är en bedömning av överensstämmelse och en bekräftelse på att en produkt, process eller tjänst uppfyller kraven i t.ex. en standard.

Akreditering är en formell bekräftelse på kompetens hos certifieringskontroll- och provningsorgan.

Standarder för certifiering och akreditering har varit i kraft länge, även om ramen för användning setts över genom översynen av nya metoden och två nya rättsakter om en gemensam ram för saluföring av produkter som kommer att antas av rådet i juni 2008 (det s.k. varupaketet).

I ramverket finns en artikel om presumtion om överensstämmelse som innebär att organ som utför bedömning av överensstämmelse och uppfyller kraven i relevanta harmoniserade standarder ska anses uppfylla motsvarande krav i de produktdirektiv de är verksamma under. En gemensam europeisk plattform för akreditering, genom vilken organisationen European Accreditation får en ny roll ingår i rättsakten. Harmoniserade standarder används som grund för kraven. På Europainivå diskuteras om ett gemensamt kvalitetsmärke kan kopplas till användandet av vissa standarder. Idén är att sanera i floran av frivilliga märkningsordningar som riskerar att urholka den fria rörligheten. CEN, Cenelec, CEPT och ISO (via organisationen Casco) erbjuder certifieringsordningar. Ett befintligt sådant system, som emanerar från CEN och kallas Keymark, har fått en roll inom ett mycket begränsat antal områden.

7.3 Standarder och offentlig upphandling

Offentlig upphandling behandlas i detta kapitel trots att det gäller både varor och tjänster.

Värdet av den sammanlagda upphandlingsvolymen i Sverige uppskattades till 400 miljarder kronor i Upphandlingskommitténs betänkande Effektivare offentlig upphandling för fortsatt välfärd, trygghet och tillväxt (SOU 1999:139). De offentliga inköpen beräknas svara för omkring en tredjedel av den offentliga sektorns kostnader. Det är därför av stor betydelse att upphandlingarna sköts effektivt. Standarder bidrar till att upphandlingsproceduren blir mer tydlig och transparent för såväl upphandlande myndigheter som leverantörer. Standarderna bidrar även till att gemensamma definitioner, kvalitetskrav och objektiva metoder för utvärdering och kontroll används i upphandlingsprocessen. Det finns två aspekter på standardisering i relation till offentlig upphandling. Lagarna innehåller förfaranderegler för hur en upphandling ska göras och proceduren för hur en upphandling går till kan därmed anses vara standardiserad i lagen. Dessutom kan hänvisningar till standarder göras i förfrågningsunderlaget i upphandlingarna för att åstadkomma transparens och konkurrensneutralitet.

I lagen (2007:1091) om offentlig upphandling och lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster finns särskilda bestämmelser om hur de tekniska specifikationerna ska utformas i annonsen om upphandling, förfrågningsunderlaget eller i de kompletterande handlingarna.

En upphandlande myndighet eller upphandlande enhet som har för avsikt att genomföra en upphandling ska upprätta ett förfrågningsunderlag i vilket ska ingå en beskrivning av det som ska

upphandlas, de villkor som ska gälla för den aktuella upphandlingen och hur uppdraget ska fullgöras under avtalstiden. I de bakomliggande direktiven och i de svenska lagarna finns bestämmelser om hänvisning till olika typer av standarder och specifikationer. Det föreskrivs att hänvisning ska göras till tekniska specifikationer i viss prioriteringsordning, men det stadgas också att de tekniska specifikationerna ska tillåta anbudsgivarna att delta på lika villkor och att det ska finnas möjlighet att uppfylla likvärdiga tekniska specifikationer. Upphandlande enheter eller myndigheter ska även godta intyg från organ som är erkända i andra medlemsstater.

De berörda direktiven gäller upphandling av byggtreprenader, varor, och tjänster samt byggekcessioner och upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster. Ett utkast till nytt direktiv om försvarsupphandling har överlämnats av Europeiska kommissionen till Europaparlamentet och rådet KOM (2007) 766 slutlig. En lagstiftning rörande offentlig upphandling på försvarsområdet är på väg.

8 Standardisering och innovation

Sammanfattning: Standardisering är ett viktigt instrument för att främja marknadsintroduktion av innovationer. Inom EU ägnas alltmer uppmärksamhet åt utvecklingen av standardiseringen för att understödja innovation och därmed hållbar ekonomisk och miljömässig utveckling. En nyligen slutförd utredning konstaterar att det finns ett behov av mer forskning om förhållandet mellan standarder, innovation och tillväxt inom områden som är viktiga för Sverige.

8.1 Standarder och tillväxt

I ett betänkande om standarder och tillväxt leder utredarens resonemang till slutsatsen att framväxt av nya marknader ofta underlättas av gemensamma standarder, särskilt när det finns starka nätverkseffekter, och att standarder har en positiv nettoeffekt på och ofta är en nödvändig förutsättning för innovation (SOU 2007:83). Standarder ökar normalt spridningen av kunskap och fungerar som koppling mellan forskning och innovation och införandet på marknaden. De förhåller sig till tillväxt genom den påverkan de har på teknisk utveckling.

Alla valsituationer om tekniska lösningar kan emellertid medföra risk att välja fel. Effekterna av standarder kan därför även ge negativa resultat i form av standarder som skapar ineffektivitet och leder till inlåsnings som begränsar framväxten av nya produkter eller hela marknader. Konkurrerande standarder kan vara lika illa som frånvaro av standarder. Standarder som skiljer sig åt mellan länder förordrar, skapar misshushållning av möjliga skalfördelar och leder till handelshinder.

För att undvika monopolsituationer har man på IT-området utvecklat former för s.k. *coopetition*, vilket innebär att man konkurrerar på slutmarknaden men samarbetar på marknaden för insatsvarorna. Detta skapar en god spiral som stimulerar innovation. I stor utsträckning är det

just den snabba framväxten av nya marknader inom informationsteknik som lett utvecklingen, men även för andra innovativa områden (nano-, bio-, miljö-, energi- och rymdteknik m.fl.) kan tidigt utvecklande av standarder påverka den kommande marknaden vilket Europeiska Kommissionen uppmärksammat i det så kallade pionjärmarknadsinitiativet.

Användandet av produktstandarder erbjuder en möjlighet till skalfördelar, vilket var en bidragande orsak till uppbyggnaden av industrisamhället. Nuförtiden inträder i stället en situation där nätverkseffekter är det primära. Smarta hem är exempel på en marknad där dessa effekter inte har kunnat utnyttjas som förväntat. Staten kan spela en roll genom att använda offentlig upphandling inom sådana innovativa områden. Offentligfinansierad forskning och utveckling där standardutveckling är en integrerad del i projektet är en möjlighet att påverka utvecklingen i positiv riktning. Standarder med krav på tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättning, e-Handel och försvarsområdet liksom ”gröna” standarder är områden där insatser kan vara motiverade. Små och medelstora företag är viktiga i processen med tidig utveckling av nya generationer av produkter och tjänster inom nya marknadssegment.

8.2 Forskning, innovation och standardisering

Som tidigare konstaterats kan standarder vara en förutsättning för att forskningsresultat och innovationer ska kunna komma ut på marknaden. Viktiga skäl till detta är bl.a. att standarder ofta är en förutsättning för att nya innovationer ska kunna utnyttjas i redan existerande system, s.k. interoperabilitet. Standarder är också av stor betydelse vid etableringen på nya marknader. Frågan om i vilken utsträckning som forskningsprojekt ska beakta existerande standarder och behovet av nya standarder är också viktig att lyfta. Det finns flera exempel på hur standarder har hämmat innovationer genom att de utformats så att innovativ utveckling inte gynnats. Allmänt kan konstateras att standarder spelar en ganska liten roll idag, vid utformningen av forsknings- och innovationssatsningar.

Ett mål för den svenska forsknings- och innovationspolitiken är att forskningsresultat i större utsträckning ska ge nya produkter, processer och tjänster. Till stöd för denna utveckling behöver kunskapen om standarders betydelse för innovationers marknadsetablering förstärkas. Standardisering kan, tillsammans med andra marknadsfrämjande instrument så som offentlig upphandling och ökad tillgång till riskkapital, säkerligen bidra till att forskningsresultat kommersialiseras. Därför bör olika aspekter på standardisering beaktas vid utformningen av forsknings- och innovationsinsatser. Vinnova bör ges i uppdrag att undersöka hur detta bäst genomförs och även applicera det på programsatsningar. Här bör även industriforskningsinstitutens roll som länk mellan akademi och näringsliv beaktas.

Ett område inom vilket standardisering sannolikt kommer att bidra till ett ökat upptag av innovationer är de insatser som nu görs på miljö- och klimatområdet. Liksom på övriga områden är det av betydelse att

standarder ges en utformning som gynnar innovation. Inom detta område finns flera myndigheter som bör engageras i arbetet med standarder och innovation, t.ex. Energimyndigheten och Naturvårdsverket. Dessa bör även engageras i Vinnovas arbete med standardisering och innovation.

Enligt ett betänkande till IT-standardiseringsutredningen bör svensk forskning om standardisering utökas (SOU 2007: 83). Kontinuerlig bevakning av den internationella miljön och tidigt identifierande av behov av insatser inom olika områden är angeläget ur bl.a. exportperspektiv. Olika områden har olika förutsättningar, varför forskning inom olika delsektorer bör äga rum. Effekter på handel och bistånd bör också utredas ytterligare, enligt utredningen. I utredningen framförs även att bl.a. Vinnova och Nutek bör ges uppdrag inom området standardisering - Vinnova avseende en forskningsmiljö och Nutek för att kontinuerligt bevaka uppdykande marknadsfel.

8.3 EU-initiativ

EU:s innovationsstrategi Kunskap i praktiken, en brett upplagd innovationsstrategi för EU presenterades av kommissionen hösten 2006 och ledde till rådsslutsatser i december 2006. I strategin tas standardisering och dess koppling till innovation upp som ett utvecklingsområde till stöd för att den inre marknaden ska bli mer receptiv till upptaget av innovation.

Som en uppföljning på strategin har kommissionen presenterat ett meddelande om innovation och standardisering; Ökat bidrag från standardiseringen till innovation i EU (COM(2008) 133 slutlig) där man redogör för ett helt batteri av åtgärder som ska underlätta innovation genom förbättrat utnyttjande av dynamisk standardisering och genom att systematiskt koppla standardisering till forskningsinitiativ. De kopplingar som görs är hållbarhetsstrategin, pionjärmarknadsinitiativet, offentlig upphandling, särskilt på försvarsområdet, en ny IT-standardiseringspolicy, immaterialrättsfrågor, nanoteknik, rymden, Galileo-projektet och bränsleceller. Budskapet till de europeiska standardiseringsorganen, som är nyckeln till standardiseringen i Europa, är att fortsätta effektiviseringsarbetet, att finna former för att inkludera också informella specifikationer, att samarbeta för att bidra till internationell standardisering och att underlätta för forskningen och för små företag att ta del.

Nyligen avslutades två projekt som finansierades av EU:s sjätte ramprogram för forskning (Copras och Interest). Båda programmen arbetade med metoder för kopplingar mellan forskning och standardisering - hur standardiseringsprojekt framkommer ur FoU-processen i form av det mest aktuella tekniska kunnandet, påverkar investeringsbeslut och möjliggör ny teknik och design av varor och tjänster. I det sjunde ramprogrammet för forskning görs det möjligt att söka finansieringsstöd för standardiseringsaktiviteter inom strategiska försöksområden. Standardisering är en av fyra utvärderingskriterier när det gäller forskningsansökningarna.

Den fjärde rapporten från Högnivågruppen för konkurrenskraft, energi och miljön behandlar standardisering. Här konstateras att det krävs

ytterligare anpassning av det europeiska standardiseringssystemet för att få fram standarder som står för en högre, frivillig nivå i förhållande till legala minimikrav. Med hjälp av märkning och incitament ska konsumenterna och upphandlande myndigheter kunna välja de skärptare kraven. Standarderna ska baseras på livscykelaspekter och ha en inbyggd flexibilitet för anpassning till innovationer. Detta nya förhållningssätt avser kommissionen använda som en del av verktygen för att stärka EU-företagens konkurrenskraft vid utvecklandet av en hållbar industripolitik.

Kommissionen lade hösten 2007 fram ett förslag för att stimulera pionjärmarknader. Med detta begrepp menas marknader som är globalt inriktade och har stor marknadspotential. Som illustrerande exempel utgår man från mobiltelefonmarknaden där GSM-standarden var avgörande för framgången på området. I initiativet spelar standarder en stor roll, även om de åtgärder som föreslås är mer omfattande, bl.a. när det gäller offentlig upphandling och förbättrad lagstiftning. För att pröva pionjärmarknadsinitiativet har kommissionen identifierat sex pilotområden - e-hälsa, hållbart byggande, skyddande textilier, biobaserad produktion, återvinning och förnybara energikällor.

Olika instrument för att stärka upptagande av innovationer på marknaden har föreslagits också i Sverige. Ett exempel är innovativ upphandling där insatser på miljöområdet redan provas. Sverige anser att kommissionens pionjärmarknadsinitiativ ligger väl i linje med hur främjande av marknadsintroduktioner bör utformas.

8.4 Immaterialrätt

Kvardröjande uppfattningar om att standarder hämmar innovation, eller att den formella standardiseringen motverkar innovatörens rätt att kapitalisera sin innovation, kan skapa trögheter i samarbetet. Det är viktigt att företag som är starka innovatörer deltar i standardiseringsarbetet och att teknikledande företag med proprietära standarder uppmuntras att delta i formell standardisering i större utsträckning.

När standarder omfattar patentskyddad teknik ingår standardanvändaren ett avtal om användarlicens med patentinnehavaren. Formella standardiseringsorganisationer försöker separera teknik och marknadsmotiverade hänsyn under standardutvecklingsprocessen. De uppställer krav att deltagare ska informera om relevant patentskydd. Standardiseringsorganisationerna delger också de villkor vid vilka de kan acceptera att standarder omfattar patentskydd, men låter parterna i efterhand ingå avtal till sådana villkor utan organisationens inblandning. Bland villkoren märks Rand-villkor (Reasonable and Non-Discriminatory), där patentinnehavaren avtalar med standardiseringsorganisationen att lämna ut licenser till alla användare som visar intresse att nyttja deras patentskyddade teknik till villkor som är rimliga, vilket kan innebära royaltyavgifter. RF-villkor (Royalty Free) skiljer sig genom att den licens patentägaren ger inte innebär en royaltyavgift.

Att förlägga de kommersiella överenskommelserna till slutet av standardiseringsprocessen kan minska förutsägbarheten. Alternativa

modeller som använts i informell standardisering kan av den anledningen vara på väg även i mer formella sammanhang. Det gäller ex-ante licensvillkor, där standardiserings-organisationen tillåter patentinnehavare att på förhand tillkännage vilka villkor de ämnar ställa för användarlicenser. Modellen kan dock vara riskabel ur konkurrenssynpunkt. Det finns ingen tillfredsställande definition av vad som avses med rimliga villkor. Tvister förekommer i domstol men är ganska sällsynta. Det förekommer även att utvecklingsländer klagat på licenskostnader som inte betraktas som höga i andra länder. I vissa fall väljer man i dessa länder att utveckla egna tekniska lösningar som inte innehåller de patenterade delarna. Ett problem som kan aktualiseras för svensk del är hänvisning i lagstiftningen till patenträttsligt skyddade standarder.

En ny policy för immaterialrätter i standardisering är på väg inom EU och en första workshop planeras till våren 2008. EU:s kommande regim på detta område bör stödja innovation, investeringsvilja och möjliggöra interoperabilitet.

9 Brukarhänsyn, hållbar utveckling, små och medelstora företag samt vissa andra tvärgående frågor

Sammanfattning: Det är en utmaning för Sverige och för EU att få fram kunniga experter som representerar brukarintressen, små och medelstora företag, hållbar utveckling m.m. och att finna former för att finansiera deras deltagande i standardiseringen. Ju mer internationell standardiseringen blir, desto svårare och på samma gång mer angeläget är det att experter deltar i standardiseringsarbetet. Genom standardiseringen kan exempelvis miljöaspekter tas om hand och därigenom få snabbt genomslag inom företagen. Ett exempel är diskussionerna om bränslestandarder mellan EU och USA.

En av det europeiska standardiseringssystemets konkurrens fördelar i världen är dess förmåga att inkludera synpunkter från brukare, miljöintressenter och andra intressenter i standarderna.

9.1 Standardiseringens många intressenter

En av standardiseringens principer är öppenhet eller tillgänglighet för alla intressenter. Traditionellt innebär detta att representanter från olika håll, tillverkare, brukare, forskare och föreskrivande myndigheter, alla bör ha en aktiv roll i arbetet. Eftersom det krävs både tekniska expertkunskaper och finansiella resurser för att delta kan det vara svårt för små och medelstora företag, konsumenter, frivilliga organisationer inom miljöområdet och arbetstagarorganisationer att medverka i den omfattning som skulle vara önskvärd. Balansen mellan intressena är emellertid oumbärlig. Utvecklingen av standarder kan dessutom pågå under en lång tidsperiod, vilket är en faktor som måste beaktas vid

samråd och vid kommunikation med de nya intressentgrupperna. Det finns skäl att överväga hur samarbetet utformas över hela tidsperioden då en standard blir till (från mandat till revidering).

När produktionen flyttar till nya länder och nya experter som arbetar med utformningen av standarder kanske inte är hemtama med säkerhet, miljöhänsyn m.m. som de uppfattas i Europa, blir representationen av brukarintressena än viktigare. Även om europeiska producenter inte deltar i standardiseringen så är det bl.a. europeiska konsumenter som ska ta emot produkterna. Statistik från marknadskontrollen på konsumentområdet visar att en stor del av de farliga produkter som fångas upp i marknadskontrollen inte är tillverkade i Europa. I takt med att standardiseringsarbetet på global nivå blir viktigare ställs således också allt större krav på bevakning. Kunniga och pålästa representanter som har möjlighet att göra sina stämmor hörda i globala kommittéer med många olika nationaliteter och som kan balansera starka industriintressen är en utmaning för Sverige och för Europa. En relevant frågeställning mot bakgrund av att brukarinflytandet i standardiseringen bärs av ett fåtal länder i Europa är hur samarbete, koordination och erfarenhetsutbyte bör organiseras, framför allt för den internationella bevakningen. Det finns eventuellt behov av att intressentgrupperna samverkar mer och fler bör utbildas till kvalificerade representanter.

Även inom det område inom standardiseringen som rör hållbar utveckling behöver allmänhetens kunskaper ökas. Allt fler konsumenter ser medveten konsumtion som ett sätt att påverka samhällsutvecklingen. Märkning på produkterna röner ett stort intresse. En övervägande majoritet anser att företagen ska engagera sig i samhällsfrågor. För att undvika handelshindrande system bör regler utvecklas i internationell samverkan och ett institutionaliserat forum för de frivilliga organisationer som arbetar med frågor om etik och konsumtion skulle underlätta.

I de fall då de tekniska kommittéerna i standardiseringen inte förmår att i tillräcklig utsträckning ta hänsyn till samhälls- och brukarkrav, så påverkas legitimiteten hos standardiseringen och därmed tanken att tekniska regler kan fastställas i standarder i stället för i myndighetsregler. Kunskaperna hos små och medelstora företag, konsumenter, miljöexperter, arbetstagare m.fl. är av stor betydelse för att standarder ska komma till användning på rätt sätt.

Standardiseringsorganen på nationell, regional och internationell nivå har alla utarbetat strategier för deltagandet av olika intressentgrupper. De europeiska grupperingarna för intresseorganisationerna har fått affilieringsstatus i de europeiska organen. CEN och Cenelec har t.ex. inrättat en Consumer Consultative Committee och ISO-kommittén Copolco. För beaktande av arbetsmiljöområdet finns särskilda guider inom standardiseringen. Hållbar utveckling, som är ett grundläggande begrepp innehållande såväl miljö-, ekonomiska och sociala aspekter, har lett till inrättandet av särskilda kommittéer, ”helpdesks” och databaser för hänvisning till miljökrav i standardiseringen. Kommissionen har dessutom nyligen lanserat ett särskilt uppdrag med syfte att undersöka hur tillgängligheten till standardiseringen kan ökas för olika typer av intressenter.

Förhållandet mellan formell och annan standardisering berörs i högsta grad av frågan om balans mellan olika intressen eftersom det är i formell standardisering som kraven på beaktande av dessa särskilda hänsyn tydligast kan uppställas. Frågorna rör dessutom den europeiska standardiseringen i förhållande till den globala standardiseringen, eftersom man i Europa kommit långt med att formulera krav av denna natur – de ses t.o.m. som en konkurrensaspekt som talar till Europas fördel.

Regeringens riktlinjebeslut för bidraget till SSR betonar angelägenheten av användargruppernas deltagande. I Sverige avsätts tre miljoner årligen av statsbidraget för att stödja ideella organisationers medverkan i standardiseringen. Bidraget används för att ersätta de projektavgifter dessa organ ska erlägga samt till resebidrag och information. Medlen kanaliseras över SSR:s Konsumentråd. Genom de senaste årens insatser har fackliga organisationer och i viss mån konsumentorganisationerna ökat sitt engagemang i standardiseringsarbetet. Det är emellertid svårt att nå enskilda småföretag med god expertkunskap på t.ex. miljöområdet med denna finansieringsmodell.

9.2 Konsumentrepresentation

I en globaliserad ekonomi ökar behovet hos konsumenten av standardisering. Bra standarder är en förutsättning för att de enskilda konsumenterna ska kunna dra full nytta av produkt- och tjänstemarknadernas fortgående internationalisering. Den ökade tjänstehandeln på distans och över nationsgränser kan få stora positiva effekter för konsumenterna, men det förutsätter att tjänstestandardiseringen stärks för att ge konsumenterna underlag att värdera innehåll och kvalitet i de olika tjänster som erbjuds. Standarder ger möjlighet att bedöma och jämföra produkttegenskaper och leder på så vis till större konsumentförtroende, ökad produktsäkerhet och förebyggande av olyckor.

Kommissionen uppmanar medlemsländerna att söka säkra deltagandet av konsumenter i de tekniska kommittéerna samt att utbilda experterna. Enligt kommissionen kan europeisk representation behövas för att stötta nationella experter som annars riskerar att röstas ner i internationella sammanhang. Den europeiska organisationen för koordinering av konsumentrepresentation i standardiseringen (Anec) är en viktig länk i kontakterna med standardiseringen. Organisationen driver frågor inom särskilda produktområden, t.ex. cigarettändare som är farliga för barn, snoddar i barnkläder, test för gungor i rörelse (alla ärendena initierade av Sverige), konsumentintressen i tjänstestandardisering och märkningsfrågor (energi m.m.). Anec anser att konsumentintressena inte är tillräckligt väl företrädna i standardiseringen och har föreslagit ett antal åtgärder för att få till stånd ändringar både på europeisk och nationell nivå. Anec oroar sig för demokratiunderskott i standardiseringen eftersom industrin alltid är mer representerad på arbetsgruppsmöten än brukarintressena. Organisationen har därför föreslagit skärpta regler för CEN och Cenelec när det gäller ett balanserat

deltagande, röstningsförfaranden, gratis tillgång till standarder, förbättrade förarbeten innan en standard tas fram och kvalitetskontroll när det europeiska arbetet påverkas av internationella standarder. Medlemsstaterna uppmanas av AneC att ställa medel till förfogande för konsumenter och andra intressentgrupper att delta i standardiseringen och de nationella organen att låta sådana grupper delta utan avgift.

Uppgifterna för SSR:s Konsumentråd är bl.a. att prioritera områden av konsumentpolitisk betydelse samt lämna konkreta förslag om nya standardprojekt, säkerställa att konsumentintressena är väl representerade i kommittéer och arbetsgrupper såväl nationellt som internationellt, rekrytera och utbilda konsumentrepresentanter samt utveckla internationellt samarbete. Alla utsedda konsumentföreträdare erbjuds att gå en endagsutbildning i regi av SIS Forum och frivilligorganisationen Sveriges Konsumenter inbjuder två gånger om året till nätverksmöten. SIS förlag liksom SEK har dessutom på ett framgångsrikt sätt tagit fram handböcker som underlättar för konsumenter m.fl. att tillämpa standarder.

Sedan januari 2008 är det statliga stödet till organisationer på konsumentområdet reglerat i en förordning. Beträffande den del som avser verksamhetsstöd är deltagande inom nationellt eller internationellt standardiseringsarbete en av grunderna för att söka stöd. Inom ramen för vad statsbidraget medgivit har Sveriges Konsumenter aktivt deltagit i den internationella samordningen av konsumentmedverkan i standardisering. Organisationen är representerad i ISO Copolco samt i AneC. Consumers International, där Sveriges Konsumenter är medlem, bevakar standardiseringsfrågor på internationellt plan, t.ex. inom OECD.

Utöver det övergripande påverkansarbete som rymts inom statsbidraget och som statsbidraget även fortsättningsvis bör kunna täcka har behov identifierats av konsumentrepresentanter i några angelägna standardiseringsprojekt. Sedan augusti 2005 driver därför Sveriges Konsumenter ett speciellt projekt för att främja konsumentrepresentation i standardisering. Projektet har möjliggjorts genom ekonomisk stöd från SSR Konsumentråd och är begränsat till omfattning och budget.

Syftet med projektet är att

- skapa ökad insikt, både i medlemsorganisationerna och utanför dessa, om standardiseringens betydelse för konsumenterna
- identifiera standardiseringsprojekt av betydelse för konsumenter
- rekrytera och utbilda lämpliga och intresserade personer till uppdrag som konsumentföreträdare i standardiseringsarbete
- stödja konsumentföreträdarna i deras uppdrag.

Aktuell representation äger rum i ett femtontal tekniska kommittéer bl.a. avseende brottsförebyggande genom stadsplanering, socialt ansvarstagande och vissa tjänsteområden.

9.3 Små och medelstora företag

För de små och medelstora företagen innebär standardiseringen två olika typer av problem, dels att få kännedom om kommande standarder, om

vad som sker i standardiseringen och tillgång till befintliga standarder, dels att kunna delta i och påverka standardiseringsarbetet.

Deltagande i standardisering kan vara ekonomiskt påfrestande för många små och medelstora företag som alltid måste väga affärsnytta mot kostnader. Eftersom de flesta företag i EU:s medlemsstater är små och medelstora är uppfyllande av deras intressen en förutsättning för ett konkurrenskraftigt klimat i Europa. Det finns därför ett behov av att utveckla metoder som är anpassade till deras förutsättningar. De små och medelstora företagen är de stora användarna av resultatet från standardiseringen, men de deltar sällan.

Av kommissionens halvtidsöversyn av meddelandet för små och medelstora företag som presenterades i oktober 2007 framhålls bl.a. att standardisering spelar en viktig roll för att stärka tillväxten och konkurrenskraften hos dessa företag och att kommissionen stödjer olika initiativ som tagits för att stärka deras intressen i standardiseringsfrågor. Kommissionen konstaterar exempelvis i meddelandet att det finns behov av att öka medvetenheten om standarder hos små och medelstora företag genom långsiktiga åtgärder. Deras intressen måste beaktas fullt ut och de bör få regelbunden information om nya standarder i koncis och lättfattlig form. Små och medelstora företag kan ha särskilda problem, bl.a. som deras behov inte alltid tillgodoses i standardiseringsarbetet och för att standarderna kan vara oöverskådligt många eller för dyra.

Kommissionen planerar att under 2008 lägga fram ett förslag om små företag; Small Business Act (SBA). SBA kommer troligen att behandla standardiseringsfrågor för små och medelstora företag.

Småföretagen har flera saker att vinna på att delta i standardiseringsarbetet. Medverkan kan ge möjlighet till påverkan på deras teknikområden och inblick i andra företags verksamheter. Kontakter knyts. Standarder kan vara ett sätt för små och medelstora företag att komma in på nya marknader och utnyttja de möjligheter som finns på den inre marknaden. De europeiska organen bör därför enligt kommissionen pröva kostnadsfria standarder och att ersätta möten med utskick via elektronisk kommunikation. Kommissionen bidrar till finansiering för att små och medelstora företag ska få tillgång till standarder på sitt eget språk. Detta borde enligt kommissionen utnyttjas bättre av nationella organ som stödjer små och medelstora företag. Vidare menar kommissionen att så kallade "help desks" bör inrättas på europeisk och nationell nivå för att hjälpa småföretagen med standardisering.

För att stärka konkurrenskraften för små och medelstora företag har kommissionen lanserat ramprogrammet Konkurrenskrafts- och Innovationsprogrammet (CIP) som löper 2007-2013. Inom ramen för detta program ges möjlighet till finansiering för projekt som stärker konkurrenskraften för små och medelstora företag, t.ex. genom arbete med standardisering. I programmet budgeteras också för att stärka experter från Normapne. Detta initiativ kommer förhoppningsvis att öka synligheten kring problemställningarna för små och medelstora företag.

I en studie avseende standardisering i små och medelstora företag som presenterades av kommissionen hösten 2006 uppvisas 26 goda exempel på initiativ för att stärka standardiseringsarbetet, hämtade från medlemsländerna. Studien pekar också på den viktiga roll som

kommissionens lokala informationsnätverk, Euro Info Centres har. Nätverket har t.ex. tagit fram informationsmaterial och genomfört seminarier om standardisering som riktats till små och medelstora företag. Det finns också en särskild arbetsgrupp för standardisering inom ramen för nätverket som har utarbetat gemensamma handböcker för bl.a. CE-märkning.

Det kan i enlighet med principen ”tänk smått först” som lanserats bl.a. inom ramen för kommissionens meddelande om små och medelstora företag, finnas skäl att vidta ytterligare åtgärder för att underlätta dessa företags möjligheter att delta aktivt. Det skulle t.ex. kunna behövas ett mer strukturerat arbetssätt hos företagsnära aktörer. Nätverk borde i högre grad nyttjas än vad som är fallet idag. Marknadsföring av standardisering i kombination med olika former av samråd mellan små och medelstora företag och de aktörer som är involverade i utvecklingen av standarder skulle likaså kunna tänkas underlätta för företagen. Företagsnära aktörer på nationell, regional och lokal nivå - i Sverige t.ex. Almi-bolag, Exportrådet och olika handelskammare - borde i högre grad engageras för att ytterligare synliggöra standarders betydelse och möjligheter. Kompetensen hos dessa företagsnära aktörer bör också förbättras.

9.4 Hållbar utveckling

Alla produkter ger upphov till miljöpåverkan. Strävan är att minska produkternas miljöbelastning i alla led, från råvaruuttag, produktion och användning till bortskaffande och återvinning. I det arbetet kan standarder spela en central roll.

Miljöaspekter i standardisering kan ta sig flera uttryck. Förutom miljöaspekter i produktstandarder kan det röra sig om standarder för mätning och provning, miljöledningsstandarder och miljömärkning. Metoderna är viktiga analysverktyg för exempelvis den politiska diskussionen kring klimat- och utsläppsfrågor. Andra standarder som är viktiga ur miljösynpunkt är förpackningsstandarder, bränslestandarder (fasta och flytande) och kommande standarder för energieffektivisering.

Miljöledningsstandarderna inom ISO 14000-serien, som har funnits i snart 10 år, utgör vägledning till ett systematiskt miljöarbete. De beskriver hur ledningssystem ska organiseras och utvärderas. Dessa standarder visar även hur det med hjälp av livscykelanalyser går att beskriva miljöaspekter vid produktutveckling samt hur information om varors och tjänsters miljöpåverkan kan utformas. Fördelarna med miljöledningssystem är både miljömässiga och ekonomiska. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 761/2001 av den 19 mars 2001 om frivilligt deltagande för organisationer i gemenskapens miljölednings- och miljörevisionsordning (Emas) syftar till att effektivisera och ständigt förbättra miljöarbetet på företag och organisationer samt att förmedla ett trovärdigt budskap till marknaden om resultatet av miljöarbetet genom en granskad och godkänd miljöredovisning och andra former av miljökommunikation i annonsering och marknadsföring. Systemet är baserat på ISO 14001. För närvarande pågår en översyn av Emas-förordningen för att göra den

internationellt tillämpbar och marknadsmässigt mer attraktiv. Sverige har flest miljöcertifierade företag per invånare i världen. Dessutom är en svensk standard för energiledningssystem på väg att bli europeisk förebild och ska kunna integreras i ISO 14000 systemet.

I de tekniska kommittéer där miljöaspekten inte är huvudsyftet gäller det att väcka intresse för miljöfrågorna och förse grupperna med ett systematiskt och lättillgängligt. ISO Guide 64 och CEN Guide 4 (Guide for the inclusion of environmental aspects in product standards) är "standarder för standardisereare" och utgör verktyg för systematiskt arbete med miljöfrågor. Guiderna innehåller en miljöchecklista för att identifiera de viktigaste miljöaspekterna. För denna kategori kommittéer är det viktigt att arbeta kontinuerligt med utbildning och information.

Också Cenelec har etablerat miljövägledning och checklistor avseende miljökrav. En "Environmental helpdesk" har upprättats med tillgång till ett nätverk av experter. Den viktigaste uppgiften enligt kommissionen är att främja ett systematiskt bruk av dessa hjälpmedel, snarare än att påverka den formella ramen i produktdirektiv.

Arbetet i de nationella kommittéerna finansieras på miljöområdet ofta till stor del av myndigheter. Den summa de betalar årligen som projektavgift till olika standardiseringsprojekt de deltar i är av avgörande betydelse för projekten. Det är också angeläget att de utöver detta i sin myndighetsroll deltar aktivt i arbetet med att ta fram standarder. Att också miljöförörelsen har möjlighet att delta i större omfattning är önskvärt. På den europeiska arenan sker detta till viss del genom European Environmental Citizens Organisation for Standardisation (Ecos), vilket är en paraplyorganisation som med EU-medel finansierar olika frivilliga organisationers medverkan i standardiseringen. Det är emellertid en utmaning att få en fullgod representation från frivilligorganisationer inom miljöområdet vilket är ett problem då det mest kostnadseffektiva sättet att påverka standardiseringen är att följa processen från början till slut.

Vid Europeiska rådets möte i Göteborg 2001 antogs en strategi för hållbar utveckling. Denna strategi kräver att alla förslag till beslut inom EU:s politikområden fr.o.m. 2003 ska utvärderas med hänsyn till deras ekonomiska, sociala och ekologiska konsekvenser. Kommissionens grönbok om integrerad produktpolicy (IPP) erkänner den viktiga roll standarder skulle kunna spela vid utformning, tillverkning, användning, återanvändning och återvinning av miljövänliga produkter. I den förnyade strategin för hållbar utveckling framhålls vikten av att förbättra miljömässiga och sociala prestanda för produkter och processer och uppmuntra näringslivet och konsumenter att ta till sig dessa. I rådets slutsatser om miljöaspekter i europeisk standardisering slogs fast att standarder har en viktig roll för spridning av miljöteknik och i meddelandet om integrering av miljöaspekter i europeisk standardisering framför kommissionen att det är viktigt att alla som är inblandade i standardisering ser till att standarders potentiella möjligheter att främja miljöskyddet utnyttjas maximalt. I gemenskapens sjätte miljöhandlingsprogram ses en miljövänligare marknad som en central fråga. Programmet markerar också behovet av att integrera miljöskyddskraven i gemenskapens övriga politik, däribland standardisering.

Under arbetet med EU:s handlingsplan för miljöteknik (Etap) kom kommissionen fram till att standarder kan öka användningen av miljöteknik. Den prestationsnivå som anges i standarder kan ha stor inverkan på marknaden för miljöteknik. Ett balanserat användande av miljöhänsyn i europeisk standardisering bidrar både till förbättrad miljö och kan stötta europeisk konkurrenskraft. Det rör sig om en växande sektor i Europa, inom vilken det är av stor vikt att ny teknik kommer till användning och får bred spridning. Gemensamma upphandlingar kan vara ett sätt att utveckla detta ytterligare och främja och stimulera tillväxt. Det europeiska systemet kan bli ledande när det gäller specifika miljörelaterade standarder. Inom ramen för Etap pågår ett arbete inom kommissionen för att utveckla ett system för oberoende verifiering av produkter. Tanken är att företag ska kunna få sina nya produkter verifierade och på detta sätt snabbare kunna komma ut på marknaden.

Inom CEN finns en rad samarbetsorgan där olika intressenter inom miljöområdet möts, Sabe (Strategic Advisory Body on Environment) är det viktigaste organet. Sabe fungerar som stöd för tekniska grupper i CEN, följer upp arbetet i ISO på miljöområdet och föreslår strategier om miljöfrågor. Sabe uppmuntrar de nationella standardiseringsorganen att ta fram nationella miljöstrategier. SIS deltar aktivt i arbetet inom Sabe och dess undergrupper. Deltagandet finansieras delvis genom årliga anslag. Inom ISO deltar Sverige i det tekniska arbetet med energihushållning, miljöledning, livscykelanalys, miljömärkning och klimatförändringar. SIS och Sverige är aktiva, men det finns också en utvecklingspotential till ett mer engagerat deltagande. I de kommittéer där Sverige har det internationella sekretariatet är vårt ansvar och möjlighet att påverka extra stor.

Medvetenheten ökar således men den kan bli mycket bättre. Det finns många standarder som används globalt av tusentals företag. Genom standardiseringsarbetet finns möjlighet att i ett slag påverka hur alla dessa företag hanterar sina miljöaspekter, vilket innebär att det får mycket stort och snabbt genomslag när miljöhänsyn integreras i standardiseringsarbetet. Ett exempel är diskussionerna om bränslestandarder mellan EU och USA.

Vid det informella handelsministermötet på Bali 2007 diskuterades hur handelspolitiken kan bidra till det internationella klimatarbetet. I samband därmed uppkom frågan hur de många olika system för standarder, märkning och certifiering som vuxit fram på klimatområdet påverkar den internationella handeln. Som komplement till den agenda om handel och klimat som Balimötet 2007 utmynnade i kommer Sverige därför att initiera ett arbete om standarder, märkning och certifieringssystem på klimatområdet. Sverige avser att bidra till att området kartläggs och att förslag presenteras för att undvika negativa bieffekter av handeln. Utvecklingsländernas särskilda intressen bör härvidlag beaktas, både vad gäller utformning och tillämpning av standarder och certifieringar. Arbetet förutses bl.a. innefatta särskilt stöd till berörda internationella organisationer för genomförandet av analyser och studier samt olika utbildningsinsatser.

En grundregel vid nykonstruktion av maskiner och arbetsutrustning är att man måste ta tillvara erfarenheter från användningen av tidigare konstruktioner. Den europeiska organisationen för fackliga företrädare (Etui-Rehs), har genomfört särskilda projekt i samarbete med några medlemsländer, bl.a. Sverige, för att visa hur användarnas synpunkter kan föras fram i standardiseringen. Det är medlemsstaternas ansvar enligt det nya maskindirektivet och vissa andra produkt direktiv att se till att användarintressena kommer fram. Enligt artikel 7.4 i det nya maskindirektivet ska medlemsstaterna vidta lämpliga åtgärder för att arbetsmarknadens parter på nationell nivå ska kunna påverka arbetet med att utarbeta och övervaka harmoniserade standarder. Det uppstår således ett krav på de nationella organen och på myndigheterna att axla ett breddat ansvar.

Tjänsteområdet blir allt viktigare för det fackliga deltagandet. Ett exempel är bevakningsområdet där parterna för närvarande utvecklar en överenskommelse inom ramen för standardiseringen. Ett annat område är ledningssystem för arbetsmiljö (ett eventuellt ISO-projekt).

F.n. erhåller de fackliga organisationerna bidrag för deltagande i standardiseringsarbetet från Arbetsmiljöverket och från SSR. Standarder blir bättre tack vare brukarinflytandet om det går att hitta kvalificerade personer som kan delta i standardiseringsarbetet. LO, TCO och SACO samverkar i nätverksgruppen ASTA för att bevaka standardiseringsfrågorna. Ledamöterna är representerade i en rad organ på svensk och europeisk nivå och beaktar bl.a. kvinnors förutsättningar. Enligt LO är det största problemet de avgifter som ska betalas till de nationella spegelgrupperna. Att först dela med sig av erfarenheter och sedan betala för det uppfattas som märkligt. LO anser att det breddade samhällsintresset i standardisering kräver ett större statligt ansvarstagande. Olika samhällsintressen måste garanteras. Det Memorandum No 5 från CEN/Cenelec som gäller facklig medverkan har ännu inte givit något resultat enligt LO, som dock konstaterar att den förhållandevis breda medverkan som ägt rum ändå gett insikten om att en facklig medverkan är nödvändig för att värna medlemmarnas hälsa och säkerhet. LO anser att det måste vara ekonomiskt överkomligt för arbetsmiljöinspektörer och för marknadskontrollerande myndigheter att införskaffa standarder och att de måste finnas i översättning. Ansträngningar görs för samarbete i Norden och Nordiska rådet har tillsatt en arbetsgrupp om facklig medverkan.

9.6 Funktionshinderperspektivet

Frågor om tillgänglighet och användbarhet för människor med funktionshinder bör vara en del av utvecklingen i de ordinarie standardiseringsprocesserna. Särskilda riktlinjer har tagits fram inom standardiseringen för utarbetande av krav som rör äldre och personer med funktionsnedsättningar. Ett allt större internationellt intresse för generell tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättningar kan skönjas. En förklaring är att fler och fler

förstår innebörden av den demografiska utvecklingen och de nya krav på olika miljöer, varor och tjänster som en åldrande befolkning med stor sannolikhet kommer att ställa. Standardisering av varor, tjänster och processer kan handla om sådant som har direkt med funktionshinder att göra. Ett exempel är hjälpmedelsstandardisering. Detta bidrar till att krav för bättre och säkrare hjälpmedel kan formuleras.

Inom området för funktionshinder finns det, liksom på miljöområdet, "standarder för standardiserares" i ISO guide och på europisk nivå CEN Guide 6 (Guidelines for standard developers to address the needs of older persons and persons with disabilities). Intresset för standardisering kring tillgänglighet för personer är ökande. En orsak är den demografiska utvecklingen där en åldrande befolkning förutses ställa nya krav på tillgänglighet och användbarhet till nya produkter och tjänster.

Standardiseringen på funktionshinderområdet kan också gälla generella företeelser. Utmaningen är då att standarder utarbetas som inte leder till behov av särskilda lösningar för personer med funktionshinder. Den ökade harmoniseringen av standarder på europainivå gör att det blir allt viktigare att kunna vara med och påverka i standardiseringsprocessen. Det finns alltid en risk att standarder utarbetas där handikappperspektivet har hanterats okunnigt. Följden kan bli nya onödiga hinder för personers delaktighet. Den svenska samordningen av arbetet är en kritisk faktor. Handisams och SIS engagemang samt den nya organisationen av hjälpmedelsstandardiseringen skapar nya möjligheter till samordning och en effektiv användning av resurserna. Ett problem är att arbetet är resurskrävande och särskilt medverkan från brukarorganisationerna är svårt att finansiera. SSR konsumentråd förfogar över resurser som ska kunna subventionera projektavgifter, resor och dessutom främja ett ökat deltagande i standardiseringen från användarintressen. Ett statligt engagemang från myndigheter med särskilt ansvar för handikappfrågor, från myndigheten Handisam och från Hjälpmedelsinstitutet är också nödvändigt.

9.7 Socialt ansvar

Det pågående internationella standardiseringsarbetet om socialt ansvarstagande har rönt stort intresse från olika ideella organisationer. Sedan några år tillbaka pågår ett arbete med sikte på att utforma en global standard för socialt ansvar. Målet är att den flora av olika uppförandekoder som idag finns ska ersättas av en uppsättning gemensamma riktlinjer (ISO 26000) för företag och organisationer världen över. Det kommer inte att handla om en standard som det går att kvalificera sig emot, utan om riktlinjer. I dagsläget deltar närmare 80 länder, däribland Kina, i processen. Sverige har varit en av de drivande krafterna bakom initiativet och regeringen har bidragit till projektet med 500 000 kronor per år sedan år 2004. För år 2008 har bidraget höjts till 1 miljon kronor för att täcka ökade kostnader för fler deltagare i processen. SIS anordnar med finansiering från Sida seminarier i främst utvecklingsländer för att väcka intresset. Från svensk sida poängteras vikten av att företags sociala ansvar i högre grad ses som en positiv del av fattigdomsbekämpning. Bristen på harmonisering inom området

drabbar inte sällan fattiga länder och företag hårdast och en standard skulle kunna få särskilt stor betydelse i utvecklingsländerna. Skr. 2007/08:140

Gemensamma definitioner och metoder skulle underlätta värderingar av olika verksamheter med avseende på socialt och miljömässigt ansvarstagande och därigenom hjälpa till att fylla det tomrum som idag finns i länder som saknar relevant lagstiftning på området eller där det brister i genomförande av lagstiftning. En global standard skulle även gynna företag i den industrialiserade världen. Samarbetet med underleverantörer i främst Afrika och Asien skulle underlättas. Mindre företag som idag saknar kapacitet att utforma egna riktlinjer skulle få ett stöd. För svenska företag som redan ligger långt framme när det gäller socialt ansvarstagande kan en global standard med stor genomslagskraft innebära konkurrensfördelar. Ett gott uppförande blir en konkurrensfaktor. Vissa utvecklingsländer har tidigare varit skeptiska till ISO bland annat för att dess certifieringssystem varit kostsamt att använda. ISO 26000 ska dock inte inkludera krav på kontroll från tredje part utan är mer tänkta som riktlinjer för företag och organisationer att ansluta sig till. Därmed minskar också risken för att ISO 26000 ska uppfattas som ett verktyg för protektionistiska syften från den industrialiserade världen.

För Sverige handlar företags sociala ansvarstagande om en kombination av krav och frivillighet. Vissa grundläggande rättigheter måste alltid respekteras oavsett var i världen verksamheten äger rum (som rätten att organisera sig fackligt och förbud mot slavarbete). Samtidigt ska företag uppmuntras och stödjas för att frivilligt ta ett ansvar som går utöver denna lägsta anständighetsnivå. Sverige lägger därför stor tonvikt vid att arbetet inom ISO harmoniseras med redan existerande instrument som FN:s Global Compact och OECD:s riktlinjer för multinationella företag.

10 Finansiering

Finansieringen av svensk standardisering har funnit väl avvägda former. Förändringar i omvärlden eller nya svenska prioriteringar kan dock leda till att finansieringen behöver ses över i framtiden.

10.1 Huvudprinciper för finansiering

Kostnaden för de svenska standardiseringsorganisationerna är cirka 200 miljoner kronor per år. Organisationerna finansieras till cirka 50 procent via försäljning av publikationer i form av standarder, handböcker och tekniska rapporter och 35 procent via deltagar- och projektavgifter. Resterande 15 procent utgörs av statsbidrag. De svenska standardiseringsorganen är således i hög utsträckning beroende av

försäljningsintäkter för finansiering av verksamheten. Dessa intäkter är inte helt tillförlitliga, på kort sikt är den beroende av tillgången till nya standarder med brett intresse. På längre sikt kan publikationer på originalspråk bli tillgängliga till lägre pris hos utländska organ.

En huvudprincip för finansiering av standardiseringen är att de företag, organisationer, myndigheter och andra intressenter som har nytta av en standard gemensamt finansierar arbetet genom deltagar-, eller projektavgifter. Staten har, som beskrivs i avsnitt 4 om det offentliga engagemanget, ett intresse av en väl fungerande standardisering och ger därför ett ekonomiskt bidrag till verksamheten. Myndigheterna deltar dessutom aktivt i standardiseringsarbetet och bidrar på lika villkor som övriga intressenter till att täcka organens kostnader. Av de 35 procent som utgörs av avgifter står offentliga organ för drygt en tredjedel. Bland de viktigaste organen i detta hänseende finns Sveriges Kommuner och Landsting, Arbetsmiljöverket, Boverket, Lantmäteriverket, Statens Energimyndighet, Vägverket och Konsumentverket.

Tidigare uppgick statens finansiering av standardiseringsarbetet till 60 procent av näringslivets satsningar. Sedan budgetåret 1989/90 gäller emellertid inte denna modell och anledningarna är flera. Bland annat innebar 60-procentregeln att staten inte hade möjlighet att styra resurserna till politiskt prioriterade områden såsom miljö- och konsumentskydd. Vidare medförde proportionalitetsregeln att de statliga utgifterna automatiskt ökade i takt med att näringslivets satsningar ökade. Numer utgörs statens uppdragsmedel av ett fast belopp som bestäms ett år i förväg i det riktlinjebeslut som regeringen årligen fattar. Effekten har blivit att de statliga medlen successivt har minskat eftersom den årliga uppräknings inte motsvarat kostnadsökningarna.

Den nuvarande finansieringsmodellen bygger således på att staten intar en mer tillbakadragen roll vad gäller finansieringen av standardiseringsarbetet. Lejonparten av statsbidraget definieras som basbidrag och används för att främja svensk standardisering, verka för ökad användning av standarder samt för att upprätthålla och utveckla den svenska standardiseringsorganisationen. Exempel på sådan användning är stöd till internationella sekretariatsåtaganden och till information och utbildning om standarder (t.ex. inom miljö- och konsumentområdet). Visst medel används för direkt myndighetsrelaterade projekt eller för grundläggande och tvärvetenskapliga initiativ. Stöd lämnas dessutom till frivilligorganisationers deltagande.

10.2 De svenska standardiseringsorganens situation

Statens årliga direkta bidrag till standardiseringen uppgår till cirka 30 miljoner konor. Medlen disponeras av Kammarkollegiet som betalar ut medlen till SSR. SSR fördelar cirka 23,6 miljoner kronor till SIS och 3,2 miljoner kronor till Konsumentrådet. Resterande medel fördelas till SEK (2,2 miljoner kronor) och till ITS (152 000 kronor). Av de medel som går till SSR:s konsumentråd fördelas en del på ersättningar till ideella konsument-, löntagar- och miljöorganisationer för deras projektavgifter och resterande del på främjande av användarintresset bl.a. genom utbildning och resebidrag.

Det förtjänar att påpekas att de företag och organisationer inklusive förvaltningen, som medverkar i standardiseringsarbetet, förutom projektavgifterna även bidrar genom att bekosta sina egna arbetsinsatser och kostnader för resor. Värdet av dessa insatser kan bedömas uppgå till åtminstone åtta gånger kostnaderna för själva standardiseringsorganen. Den totala kostnaden för det svenska standardiseringsarbetet torde uppgå till närmare 1,6 miljarder kronor. För frivilligorganisationer, små och medelstora företag och t.o.m. för myndigheter leder deltagandet i arbetet och inköp av standarder till stora utgifter, särskilt när möten äger rum i andra delar av världen.

För SIS hela organisation, där SIS Förlag och SIS Forum ingår som rörelsedrivande helägda bolag, gäller följande relativa fördelning av de totala intäkterna:

- 50 procent försäljningsintäkter
- 40 procent projektavgifter
- 10 procent statsanslag/uppdragsmedel

Den näst största intäktsposten utgörs således av de projektavgifter som alla deltagare, statliga såväl som privata, betalar i standardiseringsprojekten. Inom SIS organisation drivs cirka 400 standardiseringsprojekt. För varje sådant görs en årlig budget där deltagarna beslutar om de projektavgifter som ska tillämpas för aktuellt år. Eftersom projektens omfattning är mycket varierande och antalet deltagare per projekt också varierar kan en projektavgift per deltagare uppgå till mellan 5 000 kronor och 500 000 kronor per år.

Såväl SIS Förlag som SEK har på ett framgångsrikt sätt tagit fram handböcker som underlättar för kunderna att tillämpa standarder. Handböckerna ger ett inte oväsentligt överskott.

SEK har till skillnad från SIS en låg grad av projektfinansiering eftersom SEK har få på kansliet anställda projektledare. Projekten leds i stället av personer hämtade från intressentkretsen och kostnaden för dessa belastar inte SEK. Därigenom är budgetarna problematiska att jämföra. Medlen inom SEK fördelas i stället centralt för administration och service inklusive tekniskt stöd till de tekniska kommittéerna. Av SEK:s intäkter 2006 kom 57 procent från försäljning, 18 procent utgjordes av kommittéavgifter och 14 procent av statliga anslag. Kommittéavgifterna varierar mellan 2 000 och 8 000 kronor beroende på kommitténs storlek och antal pågående projekt. Institutioner vid universitet och högskolor deltar avgiftsfritt, liksom ideella miljö- och konsumentorganisationer.

ITS verksamhet skiljer sig från de båda andra organens i två viktiga hänseenden. Dels deltar företag och myndigheter direkt i Etsi:s och ITU:s arbete varför ITS har få kommittéer som följer arbetet och ingen kostnad för svensk representation. Dels har intressenterna på området valt att tillhandahålla standarderna fritt nedladdningsbara från de internationella organisationerna Etsi och ITU-T för att öka deras spridning och användning. ITS verksamhet består främst av information samt remisshantering av de Etsi-standarder som ska bli formella europeiska standarder. Vidare driver ITS ett projekt om funktionshinderfrågor.

Principerna för statens bidrag skiljer sig åt mellan länderna inom EU. Mer aggressiva, profilerade finansieringsformer för särskilda målområden förekommer. Det offentliga medverkan kan även utformas som stöd för standardiseringens infrastruktur eller faktorer som understödjer samstämmighet och kvalitet. Ibland riktas finansieringen mot områden där standarder behövs i lagstiftningen. I stora språkområden utgör vanligtvis försäljningsintäkterna en större procentuell andel av finansieringen eftersom marknaden där är större. Bland de mindre medlemsstaterna har Sverige en generellt sett liten andel statlig finansiering.

Ett särskilt problem är för staten angelägna projekt som saknar näringslivsintresse och därmed finansiering från näringslivet, t.ex. tvärssektoriella projekt rörande säkerhetsstandarder eller projekt där Sverige saknar tillverkningsindustri eller där multinationella företag deltar i standardiseringen i något annat land. Detta ställer stora krav på det offentliga engagemanget.

10.4 Finansiering från gemenskapen till bl.a. de europeiska organen

EU och EFTA medfinansierar en del av det mandaterade standardiseringsarbetet. Varje färdig mandaterad standard ersätts med 25 000 Euro. Medlen avdelas även för att understödja de europeiska standardiseringsorganens generalsekretariat förutsatt att även de nationella organen gör det. För närvarande uppgår medlen till 18 miljoner Euro per år. EU kan även ge stöd till forskning, provning, tekniskt bistånd, tillhandahållande av information och konsultarvoden för kontroll av standarders överensstämmelse med kraven i direktiven. Översättning till andra språk än den europeiska standardiseringens arbetspråk (tyska, franska, engelska) samt samarbete med tredje land kan också bli föremål för finansiering. Även organ som inte erkänns som europeiska standardiseringsorgan enligt 98/34/EG kan komma ifråga för bidrag i de fall de ska utföra förberedande standardiseringsarbete i samarbete med europeiska standardiseringsorgan. EU:s medel utgör emellertid endast 2 procent av kostnaderna i CEN, Cenelec och Etsi.

EU:s medfinansiering har varit behäftad med vissa problem. Standardiseringsorganen upplever att förfarandena är omständliga och att kraven ändrats i efterhand. Europaparlamentets och Rådets beslut om finansiering av europeisk standardisering från år 2006 slår fast att samtliga marknadsaktörer i hela EU bör få tillgång till europeiska standarder på rättvisa och tydliga villkor, särskilt när användningen av standarder är nödvändig för att efterleva gemenskapslagstiftningen. Gemenskapen har således åtagit sig att bidra till finansieringen och anslagen ska fastställas varje år av budgetmyndigheterna. Det är dock osäkert om beslutet har förenklats förfarande.

Från flera håll framförs önskemål om att standarder skall tillhandahållas utan vederlag. Önskemålen rör olika aspekter av kostnader förknippade med standarder. I vissa fall framställs önskemål om att dokumenteringen av standarder skall vara kostnadsfri, som nu är fallet på teleområdet. I andra fall gäller det att standarder som innehåller patentskyddade lösningar som patentägaren gör tillgängliga genom en användarlicens alltid skall vara kostnadsfri (s.k. Royalty free license). Det senare kravet förekommer inte så ofta då licenskostnader är ovanliga. ”Gratis” standarder betyder alltså i regel kostnadsfri tillgång till dokument. Det behöver dock inte innebära fullständig tillgång till den översatta och tryckta dokumentationen eller till handböcker och annan fördjupande och förklarande litteratur. Några alternativa finansieringskällor anvisas inte. Ett argument som förekommer är att om standarder var fritt tillgängliga att ta del av elektroniskt, skulle intresset för standarder öka med följden att standarder användes i större utsträckning och att försäljningen av trycksaker som översättningar och handböcker, liksom av utbildningar och konsulttjänster, skulle öka snarare än minska.

Andra aspekter är att en höjning av projekt- och deltagaravgifterna för att kompensera för förlorade försäljningsintäkter skulle utestänga resurssvaga grupper från arbetet. En så betydande höjning av statsbidraget, som helt ersätter försäljningsintäkterna, skulle leda till att tre fjärdedelar av svensk standardisering skulle finansieras med offentliga medel. Detta skulle bl.a. få till följd att standardiseringens strävan mot marknadsrelevans försvåras.

10.6 Översättning av standarder

En aspekt av ökad global samverkan är kostnaderna som är förenade med att översätta standarder till svenska. Europeiska eller internationella standarder översätts idag i liten utsträckning. Undantagen är när det anses finnas ett kommersiellt behov av översättning, när standarden har särskild betydelse för säkerhet eller då översättningen finansieras genom bidrag från kommissionen. Ett problem som uppstår med dagens ordning är att tillgängligheten påverkas för bl.a. småföretag. Ett särskilt problem som bör uppmärksammas är att standarder genom hänvisning i bl.a. myndigheters föreskrifter blir gällande svensk rätt, vilken ska finnas tillgänglig på svenska språket. Från standardiseringens sida har önskemål framförts om särskilda statliga medel för översättning.

11 Regeringens överväganden

Standardisering är en privaträttslig verksamhet och är en angelägenhet för både näringsliv och myndigheter. Det finns dock ett antal formella spelregler som påverkar förhållandet mellan myndigheterna och standardiseringsverksamheten.

Standardisering är ett konkret verktyg för att inom olika politikområden påverka utvecklingen nationellt, i EU och internationellt. Standardiseringsarbetet utförs i mycket hög grad i en global kontext, och är en möjlighet för ökad ekonomisk framgång, sysselsättning och tillväxt. Som denna redogörelse visat, så finns ett antal stora utmaningar inom området och ett behov av samarbete, samordning och engagemang från alla intressenter för att nå framgång. Ett par enkla exempel som illustrerar vikten för samhället av standarder är införandet av streckkoden och av kompatibla containerstorlekar. Dessa båda uppfinningar har lett till enorma produktivetsförbättringar inom näringslivet och även kommit konsumenterna till godo.

11.1 Behov av förbättrad samordning och styrning

I den svenska myndighetsstrukturen återfinns standardiseringsfrågorna i många olika sammanhang. Området är vittförgrenat och berör ett flertal myndigheter och departement. För att Sverige ska vara berett på att hantera standardiseringen på nya områden, för att kunna göra relevanta analyser av nyckelområden och för att hantera konkurrensen från nya aktörer i världen behöver utvecklingen bevakas nog och effektiva arbetsformer säkerställas.

När det gäller arbetsformer finns ett behov av nätverk för olika sektorsfrågor. Dessa nätverk måste kompletteras med övergripande samarbete i Regeringskansliet med deltagande av representanter för de olika departementen. Kontakter mellan det övergripande nätverket och standardiseringens huvudmän i näringslivet, liksom med frivilligorganisationer och andra aktörer är nödvändigt. Regeringen överväger att skapa en fastare struktur för samordningen av standardiseringen. En viktig fråga i denna samordning är en analys av vilka strategiska frågor som Sverige ska satsa på.

11.2 Sektorsbevakning via nätverk

Den tekniska utvecklingen bevakas bäst i närmare samarbete mellan experter och andra berörda intressenter inom en sektor. I EU-arbetet är "mötesplattformar" på väg att etableras inom IT-området som ska samla inte bara formell utan också informell standardisering, myndigheter, näringsliv och brukare. Sverige borde svara med liknande nätverk, men inte begränsa dem till IT-området. De behöver etableras, i det fall så inte redan skett, inom alla viktigare områden (miljö, tjänster osv.). I nätverken skulle t.ex. behov av nya standarder kunna anhängiggöras. Nätverken måste etableras på tillräckligt många områden för att det ska gå att på effektivast möjliga sätt göra analyser, prioriteringar och få fram svenska ståndpunkter inför bl.a. snabba ställningstaganden i EU.

Regeringen, tillsammans med SSR som är näringslivets och statens gemensamma organ, kommer att vidta åtgärder för att nätverk ska finnas för samordning av svenska insatser inom standardiseringen. Regeringen överväger även att inrätta tydligare funktioner på vissa horisontella myndigheter gällande standardiseringen.

11.3.1 Finansiering och myndighetsstyrning

Den nuvarande ordningen för finansiering av den svenska standardiseringen bör i allt väsentligt bestå. Förändringar i omvärlden eller nya svenska prioriteringar kan dock leda till att finansieringskraven kan komma att behöva ses över. Standardiseringsarbetet måste i huvudsak styras av marknadens behov. Statens roll i finansieringen bör fortsatt bidra till att de svenska standardiseringsorganen på ett effektivt sätt kan tillvarata svenska intressen i det europeiska och globala arbetet. Vidare bör staten fortsatt stödja EU-mandaterat standardiseringsarbete med anknytning till statens ansvar för medborgarnas skydd för liv, hälsa, miljö och egendom liksom frivilligorganisationers, arbetstagares och småföretags medverkan i arbetet.

Myndigheter och andra offentliga organ kan delta i och bidra till finansieringen av standardiseringsarbete och ha överblick över det standardiseringsarbete som pågår inom respektive ansvarsområde. Regeringen överväger en tydlig markering i styrinstrumenten för myndigheterna. Det bör beaktas i sammanhanget att ökad användning av standarder även är en regelförenklingsfråga.

11.3.2 Finansiering och ideella organisationer

I och med den europeiska och internationella standardiseringens arbetsformer med nationell representation och omröstning är det främst genom det nationella standardiseringsarbetet som konsument-, arbetstagar- m.fl. organisationer kan påverka arbetet. De europeiska och internationella organisationernas medverkan direkt i det europeiska eller internationella arbetet är ett viktigt komplement.

Staten avser att även fortsatt bidra finansiellt till dessa organisationers medverkan, dels genom att ersätta deras projektavgifter, dels genom direkta bidrag till konsument- och arbetstagarorganisationer för deras arbete. Regeringen bedömer att formerna för det statliga bidraget torde vara goda.

11.4 Internationellt deltagande i standardiseringen

I det övergripande samarbetet bör det internationella deltagandet utgöra en given diskussionspunkt.

I och med att den svenska standardiseringen till största delen är internationell så bidrar statens engagemang till att öppna marknader. Det bidrar också till att regelverket på det tvingande området blir mer flexibelt och mer anpassningsbart. Sveriges agerande i internationella handelsfrågor kanaliseras helt genom EU då det är kommissionen som agerar förhandlingspart i olika avtal och regleringsdialoger. Inom den privaträttsliga standardiseringen på europeisk och global nivå agerar de nationella standardiseringsorganen däremot själva. Aktiviteter som

stärker Sveriges roll i EU-arbetet bör prioriteras, men eftersom den internationella standardiseringen blir allt viktigare bör deltagande i global eller europeisk standardisering analyseras sektorsvis. För svensk del kan valet av standardiseringsforum vara utslagsgivande för genomslaget när andra länder mobiliserar i ökande grad. Den statliga förvaltningen behöver vara med och bevaka svenska målsättningar internationellt, t.ex. när det gäller strävanden i den internationella standardiseringen eller i tredje land som kan vara oförenliga med svenska intressen.

11.5 En kommunikationsplan avseende fördjupad kunskap

En kommunikationsplan behöver etableras i förvaltningen för förbättrad förståelse för standardiseringen och dess betydelse. Medvetandegörandet är en långsiktig process, inte minst när det gäller kunskap om horisontella funktioner och sammanhang.

11.6 Fördjupade insatser inom vissa områden

Inom följande områden bör fördjupade insatser göras.

11.6.1 Forskning, innovation och tillväxt

För att säkra att innovationer når ut på marknaden, dvs. för att värna konkurrenskraft hos svenska företag, bör samspelet mellan standardisering, forskning och innovation ägnas ökad uppmärksamhet i Sverige. Förutsättningarna för forskning som inbegriper standarder bör övervägas. Vinnova skulle kunna, tillsammans med andra berörda aktörer och industrinära forskningsinstitut, ta fram en strategi om möjligheterna att ta hänsyn till standardisering i FoU-projekt. Inom EU är det nödvändigt att ta ställning till hur de nationella behoven tillgodoses i europeiska strävanden om teknikplattformar, ramprogram för forskning m.m. Eftersom ett stort antal marknadsinstrument regleras på EU-nivå bör nationella insatser på området ha nära koppling till initiativ på EU-nivå.

11.6.2 Offentlig upphandling

Offentlig upphandling är ett område som bedöms omsätta 400 miljarder kronor årligen i Sverige. Hänvisning till standarder i det tekniska underlaget är ett viktigt instrument för att effektivisera upphandlingen samtidigt som marknaden breddas. Upphandlingen kan vidare vara ett instrument för utvecklande av nya standarder och innovationer. Det bör därför övervägas om man kan skapa ett effektivt system för användande av standarder i offentlig upphandling. Det nya området försvarsupphandling är av stort intresse.

11.6.3 Tjänsteområdet

Skr. 2007/08:140

Tjänsteområdet är det nya stora området inom standardiseringen. Sverige har god erfarenhet av standardiseringsarbetet inom traditionella produktområden, men förutsättningarna inom standardisering av tjänster är ofta mindre kända. Regeringen överväger ett särskilt projekt för att avgöra hur svenska intressen kan bevakas inom olika tjänsteområden.

11.6.4 Klimatrelaterad standardisering

En sektor som är föremål för många olika initiativ i Sverige och internationellt är området för miljö-, energi- och klimatrelaterad standardisering. Regeringen överväger att se över hur arbetet från svensk sida kan koordineras ytterligare.

11.6.5 Småföretag

Små och medelstora företags tillgång till information liksom möjligheten att medverka i standardiseringsarbetet är viktiga frågor för företagens utveckling. Vidare skulle små och medelstora företag kunna ge värdefullt bidrag i standardiseringsarbetet. Regeringen avser därför att ägna frågor kring de små och medelstora företagen och deras engagemang i standardisering särskild uppmärksamhet.

Nedan följer myndigheters och vissa andra organisationers egna beskrivningar av arbetet med standardisering inom myndigheterna samt vissa synpunkter på standardiseringsarbete. Beskrivningarna avser att tjäna som belysande exempel och är inte uttömmande.

Justitiedepartementet

Rikspolisstyrelsen deltar i standardiseringsarbete avseende tivolisäkerhet och tyger för uniformer. Resursåtgången är liten. Styrelsen anser att den myndighet som deltar i standardiseringsarbete bör få minst ett exemplar av den nya svenska standarden utan avgift. Den som deltagit i arbetet på egen bekostnad bör få åtminstone ett exemplar gratis som en ersättning för nedlagt arbete.

Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL) (lyder under RPS) berörs av standardisering inom det forensiska området i European Network of Forensic Science Institutes. Det finns inga särskilda medel avsatta och arbetet upptar i storleksordningen 5% av en heltid. Ett omfattande samarbete inom olika forensiska discipliner pågår för att harmonisera rutinerna. Det finns tydliga utvecklingstendenser mot standardiserade rutiner inom hela det forensiska området, i första hand inom Europa men även gentemot världen i övrigt där man har rättssystem liknande våra. Hittills handlar det mest om att harmonisera analys- och utvärderingsmetoder, men på sikt kan det leda till utarbetande av standarder. Enhetliga kravprofiler för rättsmedicinska experter för att skapa en likvärdig teknisk bevisning kan komma att definieras. Brottsligheten är numera gränsöverskridande och man måste kunna räkna med att brott som begåtts i ett land kommer att utredas i ett annat.

SKL anser att det är tämligen klart att man hamnar på efterkälken i utvecklingen om man låter andra länder "sätta agendan" inom standardiseringsarbetet. När man bygger upp en standard, blir det lätt så att man utgår från det nationella tänkandet (jämför måttenheterna tum/inch jämfört med millimeter).

Den offentliga sektorn borde enligt SKL i ökad grad styras genom tillämpning av standarder, som dock inte får vara alltför snävt formulerade utan ska tillåta egna bedömningar och anpassningar som formuleras i en kvalitetsmanual av något slag. Om man skapar verksamheter i enlighet med en viss standard så blir det också möjligt att låta externa revisorer göra tillsyner/revisioner enligt ett kontrollprogram.

Brottsförebyggande rådet (Brå) medverkar inte i och har inte medverkat i något uttryckligt standardiseringsarbete, men medverkar i arbete som innehåller inslag av standardisering. Myndigheten medverkar i EU-samarbete för att ta fram en standardiserad modell för internationellt jämförbara brottsofferundersökningar. Brå följer också flera standarder på IT-området, bland annat beträffande IT-säkerhet. Myndigheten har dessutom tagit del av utländska system för att

standardisera brottsförebyggande åtgärder genom brottsförebyggande certifiering av främst bostads- och affärsområden där s.k. bebyggelseinriktade åtgärder är ett inslag. Skr. 2007/08:140 Bilaga 1

Rättsmedicinalverkets intressen i standardisering rör rättsmedicinska undersökningar, rättspsykiatri, rättsmedicin, rättskemi och rättsgenetik. Verket deltar bl.a. i ett 20-tal externa internationella kontrollprogram inom områdena rättsgenetik och rättskemi. Verksamheterna är ackrediterade av Swedac. Verket medverkar också, med utgångspunkt från ett regeringsuppdrag, tillsammans med 10 andra myndigheter i ett standardiseringsarbete inom brottmålsprocessen, det s.k. RIF – Rättsväsendets informationsförsörjning. Verket har ingen samlad uppfattning om resursåtgång för standardiseringen. Inom verkets Linköpingsenhet (Rättsmedicinska avdelningen samt Avdelningen för rättsgenetik och rättskemi) uppskattas dock kostnaderna till cirka 2 miljoner kronor per år, i vilket ingår cirka 4000 arbetstimmar motsvarande 2 heltidstjänster. Inom verket finns ett kvalitets- och utvecklingsråd för den rättsmedicinska, rättsgenetiska och rättskemiska verksamheten. Rådet har till uppgift att arbeta med kvalitetsfrågor på uppdrag av verksamheten. För rådet budgeteras särskilda medel varje år (0,2 miljoner kronor för 2008 exklusive arbetstid). Vid verkets Linköpingsenhet avsätts medel dels i form av personal med särskilda uppgifter – kvalitetsledare, bitr. kvalitetsledare och valideringsansvariga, och dels i form av ekonomiska medel för ackreditering (enligt standarden ISO/IEC 17025), deltagande i kontrollprogram samt andra kostnader kopplade till kvalitetssystemet.

Erfarenheterna av standardiserings- och kvalitetsarbete från laboratorieavdelningen för rättsgenetik och rättskemi är enbart goda. Det krävs dock viss tid för myndigheter att anpassa sig till nya standarder vilka lätt kan uppfattas som stela och byråkratiska. Innan man ger sig i kast med att införa standarder måste pedagogiska strategier både på nationellt och lokalt plan finnas med tydliga syften och beskrivningar av vilka resurser som avsätts. Effekterna av standardisering märks inte direkt, utan en tidsplan måste finnas med ett antal kontrollpunkter. På det lokala planet är det också viktigt att i ett tidigt skede planera för vilket IT-stöd som behövs.

Standardiserade metoder ökar möjligheten att kunna jämföra och bedöma resultat utanför den verksamhet där den aktuella undersökningen har genomförts, och inte minst mellan olika rättsinstanser inom Europa. Att arbeta enligt överenskomna och publicerade standarder minskar riskerna för ifrågasättande av rättsmedicinska undersökningsresultat som har utförts på en enhet i något annat europeiskt land, både i domstolar och mellan länderna.

Det är angeläget med tydlig information rörande standardiserade metoder om vad som förväntas av myndigheter och medarbetare, vilka resurser som krävs och ställs till förfogande på nationellt resp. lokalt plan. Strategier måste upprättas med ett myndighetsövergripande processperspektiv.

Framtida nationella standarder inom rättsmedicin bör vara utformade efter erfarenheter och god praxis från de flesta europeiska länder. Standarderna måste utformas med hänsyn till etiska och humanitära

aspekter. Språket är en viktig aspekt då det alltid finns risk för feltolkningar.

Skr. 2007/08:140
Bilaga 1

Datainspektionen är involverad i standardisering avseende skydd för personuppgifter (dataskydd) och informationssäkerhet. Deltagande sker i en arbetsgrupp hos SIS (SIS-TK 334-AG 3 Säkerhet, Hälso- och sjukvårdsinformatik). *Datainspektionen* följer arbetet med säkerhet i ledningssystem för informationssäkerhet. Den närmare tidsåtgången för *Datainspektionens* remissarbete avseende standardisering är svårt att definiera. *Datainspektionen* har också intressen att tillvarata beträffande övrigt arbete som sker i ISO 27000-seriens standarder. *Datainspektionen* anser att staten bör ha en gemensam syn på informationssäkerhet.

Det kan nämnas att ett nytt område att bevaka är ISO 29100 som bedrivs i ISO/IEC JTC 1/SC 27/WG 5 (Privacy framework). *Datainspektionen* är tillfrågad att delta i det nationella arbetet men det är en resursfråga både i arbete och i kostnader för att vara aktiv deltagare.

Utrikesdepartementet

Standardiseringsfrågor som involverar UD:s geografiska enheter – ett par exempel.

Amerikaenheten

Det ekonomiska samarbetet *EU-USA* är centralt i den transatlantiska relationen och har förstärkts de senaste tre åren. Reglerings- och standardiseringssamarbete utgör en viktig del av detta arbete. Vid toppmöten har samarbetet successivt stärkts och ett ramverk för att påskynda den ekonomiska integrationen antogs 2007. Inom ett antal sektorer äger ett utökat samarbete rum, bl.a. för farmaceutiska produkter, kosmetika, produkt-, trafik- och energisäkerhet. Arbetsprogrammet upptar även främjande av gemensamma bokföringsstandarder och säkerhet i leveranskedjan.

I det bilaterala samarbetet mellan Sverige och USA har lämnats redogörelse för problem som uppstår till följd av olika standarder för bl.a. utsläpp från tunga dieselmotorer och marina motorer, behov av gemensamma testmetoder för utsläpp och mätmetoder för koldioxid. För personbilar är godkännandeprocédurer prioriterade.

Vid det senaste toppmötet *EU-Kanada* i juni 2007 enades parterna om att intensivföra arbetet på regleringsområdet. Samtidigt godkändes en Regulatory Cooperation Roadmap 2007-2008 som upptar ett antal sektorer - kemikalier, elektrisk och elektronisk utrustning och elektroniskt avfall, pesticider, farmaceutiska preparat och kemikalier i livsmedel. Diskussion förs också beträffande kanadensisk standard för vissa osttyper.

I samarbetet mellan EU och *Mexiko* diskuteras standarder för lastbilsdimensioner, utsläppsnormer för dieselmotorer och innehållsförteckning på kosmetikaprodukter.

Asien- och Oceanienenheten

Dialogen med regionen på standardiseringsområdet förs i första hand inom ramen för EU:s samarbete såväl bilateralt som regionalt. Standardiseringsfrågor utgör en del av de avtal som EU har och de förhandlingar som förs med länderna i regionen, t.ex. Partnerskaps- och Samarbetsavtal (PCA) eller Frihandelsavtal (FTA). Exempel på FTA är de under förra året inledda förhandlingarna med Sydkorea, Indien och ASEAN och PCA exempelvis Kina. Bilaterala exempel är de Blandkommissionsmöten som äger rum med länder som Kina, Indien och Japan. Standardiseringsfrågor har här varit aktuella t.ex. senast i samtalen med Japan. Med Japan har även EU andra dialoger där standardfrågorna kan tas upp, t.ex. om regleringsreformer. Dessutom är ett avtal om ömsesidigt erkännande (Mutual Recognition Agreement) med Japan i kraft sedan 2002. EU har även sedan 1999 avtal med Australien och Nya Zeeland. Sådana MRA-avtal innebär i sig inte någon harmonisering av t.ex. standarder men inbjuder till en dialog där standarder är en viktig komponent.

Sedan 1997 pågår en särskild dialog inom ramen för Asem (Asia Europe Meeting) med från början tio och numera sexton asiatiska länder (ASEAN, Kina, Japan, Sydkorea, Indien, Pakistan, Mongoliet). Dialogen, Standards and Conformity Assessment (SCA), ligger under det övergripande handelspolitiska samarbetet Trade Facilitation Action Plan (TFAP). Från svensk sida har Kommerskollegium deltagit i denna process.

Enheten för Europeiska unionen

- Ett exempel: Nordiskt samarbete

I det nordiska samarbetet har de nordiska konsumentministrarna hävdats betydelsen av att konsumenterna får komma till tals i standardiseringsarbetet. Ministrarna utarbetade därför under 2001 en strategi för hur Nordiska ministerrådet ska arbeta för att konsumentinflytandet i standardiseringen ska öka. Ministerrådssamarbetet inom konsumentsektorn lades dock ned fr.o.m. 2006.

Det Nordiska Ministerrådets (NMR) standardiseringsarbete sker nu framför allt inom dess arbetsgrupp Integrerad Produkt Policy (NMRIPP-gruppen). NMRIPP-gruppens mål är att utveckla, samordna och evaluera nödvändiga styrmedel i arbetet med hållbar produktion och konsumtion. Gruppen arbetar under tre prioriterade områden; grön offentlig upphandling, miljöinformation och hållbara livsstilar samt miljöteknologi. Inom de ovan nämnda temaområdena pågår satsningar på ökat samarbete inom utveckling av miljökriterier för offentlig upphandling i Norden och EU, erfarenheter av Teknikupphandling, utveckling av miljöinformation till konsument, utvärdering av Svanenmärkningen och främjande av miljöteknologi och gröna marknader i Norden. År 2004 slutförde NMRIPP-gruppen projektet "Life Cycle Oriented Standardisation" som resulterade i en handbok om hur man kan integrera miljöaspekter i standardiseringsarbetet. NMRIPP-gruppens projekt Industriell symbios i Norden hade som mål att genom ett internationellt symposium peka på Nordiska forskningsresultat inom området industriell symbios.

Projektet ”Förpackningar för alla” är ett europeiskt standardiseringsarbete i vilket nationella arbetsgrupper i varje land arbetar med att ta fram en standard för lättöpnade förpackningar. Inom projektet har det inrättats en nordisk grupp som ska utgöra forum för framtagande av standarder och riktlinjer. Gruppen drivs på initiativ av Reumatikerförbundet.

Den nordiska arbetsgruppen för produkter och avfall finansierar ett sekretariat för en EU Task Force om horisontella standarder (CEN). Dansk Standard som står för sekretariatet säkerställer att nordiska ståndpunkter kommer väl fram i utvecklingen av dessa standarder. Sekretariatet har fått finansiering av PA-gruppen 2003-2005 och nu 2007-2008.

NMR:s Nordiskt InnovationsCenter (NIC) har tagit initiativ för att minska handelshindren inom tjänstesektorn. Ett av dessa rör standardisering och innovation och målet är att undvika fragmentiserade tjänstemarknader och göra de nordiska tjänsteproducenterna till ”standardiseringsskapare” i stället för ”standardiseringstagare”. NIC har särskilt framhållit vikten av att små och medelstora företag tar del av arbetet. En referensgrupp med deltagare från nordiska myndigheter, tjänsteorganisationer och standardiseringsorgan deltar i arbetet. Under våren 2008 pågår en kartläggningsprocess vilken har som mål att bland annat undersöka möjligheterna för nordiska initiativ inom tjänstestandardiseringsområdet (nordisk relevans, ekonomisk potential, möjlighet att påverka EU:s standardiseringsarbete) samt analysera vinster av friare tjänstemarknader i Norden. Arbetet beräknas vara färdigt 2010.

Enheten för Östeuropa och Centralasien

Genom stabiliserings- och associeringsprocessen med tillhörande avtal och instrument, sker en tillnärmning till EU:s regelverk i länder på *Balkan*. Tillnärmningen berör även standardisering. EU har ett omfattande tekniskt och finansiellt stöd för att underlätta arbetet (Instrumentet för förmedlemskap, IPA) och Sverige är mycket pådrivande i detta arbete. Sverige har lämnat stöd inom bl.a. statistik-, sjukvårds- och miljöområdena med anknytning till standardisering.

Finansdepartementet genomförde mellan 2003 och 2005 totalt nio samarbetsinsatser på standardiseringsområdet med det *ryska* ekonomi- och handelsministeriet som motpart. Insatserna rörde teknisk reglering, självreglering, riskhantering, reglering av näringsverksamhet och upprättandet av en regleringsmyndighet. Bland svenska myndigheter som var inblandade kan nämnas Finans- och Näringsdepartementen, Swedac, Konkurrensverket, Statens Livsmedelsverk, Statens Kärnkraftsinspektion, Arbetsmiljöverket samt Elsäkerhetsverket. Samarbetsinsatserna syftade till att öka rysk administrativ kapacitet på de angivna områdena. På den ryska sidan var framför allt Ekonomi- och handelsministeriet motpart, men även standardiseringsorganet Rosstandart, det tekniska översynsorganet Gosgortekhnadzor samt hälso- och naturresursministerierna.

Mellanöstern- och Nordafrikaenheten

Enheten berörs indirekt genom det arbete som kommissionen bedriver inom ramen för European Neighbourhood Policy, ENP, och

Barcelonaprocessen (The Euro-Mediterranean Partnership). En särskild Euromedarbetsgrupp behandlar standardisering. Ett möte hölls i Bryssel den 10 september 2007 under ledning av kommissionen. CEN informerade bl.a. om biståndsprogrammet EUROMED Quality, som syftar till att utbilda ett växande antal experter i partnerländerna vid Medelhavet i kvalitetskontroll, bl.a. standardisering, metrologi, testverksamhet, certifiering, ackreditering och marknadsövervakning. Programmet pågår 2004 – 2008.

EU:s grannländer, däribland länderna inom Barcelonaprocessen, har möjlighet att ingå särskilda avtal om ömsesidigt erkännande av certifiering i syfte att underlätta tillträdet till EU:s inre marknad. Sådana avtal bygger på att länderna anpassar sig till gemenskapens tekniska regler bl.a. på standardiseringsområdet. De flesta länderna har inlett arbetet med sådana avtal.

Swedac genomförde under våren 2006 en kurs för arabländer om World Trade & Conformity Assessment, Quality Infrastructure Development. Kursen är internationell och behandlar hur ett lands kvalitetsinfrastruktur kan byggas upp i enlighet med WTO:s regler. En uppföljning gjordes hösten 2006 i Amman där deltagarna, bl.a. från Irak och Libanon, redovisade sina särskilda projekt.

Sida har under de senaste åren finansierat insatser inom standardiseringsområdet. Stödet har inriktats på SPS-avtalet med huvudfokus att ge ökad kunskap om avtalet och möjliggöra för utvecklingsländer att delta i det internationella arbetet inom SPS-området. Stöd har även givits via Standard and Trade Development Facility till diagnostiska studier inom IF-processen inklusive projektstöd för särskilda behov. Det är ett globalt program för kapacitetsuppbyggnad och tekniskt bistånd för implementering av SPS avtalet. Det är både en finansierings- och en samordningsfacilitet som är öppen för bidragsfinansiering till både den privata och offentliga sektorn i utvecklingsländer för arbete med att implementera internationella SPS-regler. Sida har även gett stöd till utvecklingsländer inom ramen för TBT-avtalet. Huvudfokus även här är att ge ökad kunskap om avtalet samt att stödja utvecklingsländers deltagande i internationellt arbete inom standardisering.

Sida erbjuder inom ramen för sitt utbildningsprogram "International Training Programmes" två specifika kurser som omfattar standardisering; "Quality Infrastructure for Food Safety & Quality" (SPS) samt "World Trade & Conformity Assessment, Quality Infrastructure Development". Dessa båda utbildningsprogram arrangeras av Swedac och Livsmedelsverket. Sida har under tidigare år finansierat kurser som varit inriktade på kvalitetsfrågor och standardisering.

Det svenska stödet via Sida inom TBT- och SPS-avtalen har främst finansierats från det globala anslaget men även från regionala anslag. Visst stöd har finansierats via bilateralt anslag. Sidans stöd via internationella organisationer har främst inriktats till stöd för de internationella expertorganisationerna som direkt är ansvariga för att utveckla och förvalta framtagna internationella standarder samt till WTO:s samarbetsfacilitet för implementering av SPS avtalet:

Codex Alimentarius Trust Fund. Huvudansvaret för hanteringen av fonden för stöd till utvecklingsländers deltagande i Codex har WHO. Sverige har finansierat Codex Trust Fund med 11 MSEK och planerar att gå in med ytterligare medel under en framtida 4 årsperiod.

Sida har stött olika arrangemang för att stärka utvecklingsländernas kunskap samt kontaktskapande insatser inom ISO:s standardiseringsområde. Sida var tidigt ute med att ge stöd till ISO/Devco för exempelvis aktiviteter att öka kunskapen om ISO 14 000 i utvecklingsländer. Sverige har också varit medfinansierare till ISO:s initiativ under 2001 där ett antal regionala möten (Asien, Afrika, Balkan, Central- och Sydamerika, Arabstaterna) anordnades av ISO med stöd från det svenska standardiseringsorganisationen SIS, WTO och de japanska och tyska standardiseringsorganen. Sida har fortsatt att stödja kunskaphöjande internationella aktiviteter inom ISO/Devcos arbetsområde. Sida har vidare stött ISO/Copolcos initiativ att öka kunskapen om standardisering och dess betydelse för konsumenter. Sida finansierar ISO:s projekt för att öka utvecklingsländers deltagande i standardiseringsarbetet genom stöd till processen att utveckla en standard inom socialt ansvar (eng. *social responsibility*). Fortsatta insatser planeras för ISO/Devcos verksamhet genom finansiering av ett 3-4 årigt program.

FAO, OIE, Världsbanken, WHO och WTO har ingått en överenskommelse om att samarbeta inom ramen för WTO:s SPS-avtal i Standards Trade and Development Facility. Dess verksamhet stöds med 12 miljoner kronor t.o.m. 2007 och planerna är att det ska fortsätta.

Sida har inom International Training Programme finansierat två utbildningsprogram som berör standardiseringsområdet. Syftet är att möjliggöra ökade insikter, internationella kontaktytor och utveckling av kunskap och kompetens för strategiskt viktiga personer inom näringsliv, förvaltning och enskilda organisationer i utvecklingsländer. En del av dessa utbildningsprogram ges inom handelsområdet, ett av regeringens fastlagda prioriteringsområden:

“World Trade and Conformity Assessment, Quality Infrastructure Development, TBT” med målet att ge information och träning till experter från myndigheter och näringsliv om de nya internationella handelssystemen och om procedurer för bedömning av överensstämmelse.

”Quality Infrastructure for Food Safety” vars mål är att öka medvetenhet, information och träning för export rörande nya krav om livsmedelssäkerhet, internationell handel med livsmedel och jordbruksprodukter.

African Regional Standard Organisation, ARSO, etablerades 1977 och har idag 25 nationella standardiseringsorgan som medlemmar. Huvudkontoret ligger i Nairobi. ARSO är en mellanstatlig organisation med mandat att stödja afrikanska aktiviteter inom standardiseringsområdet. ARSO:s mandat finns omtalat i OAU:s Lagos Plan of Action for the Economic Development of Africa där ARSO får stöd. I många delar av Afrika är standardiseringen fortfarande svag. Det finns ett stort behov av att höja förståelsen för standardisering i näringsliv och förvaltning. Nationella och regionala standardiseringsorgan har visat sig vara viktiga komponenter i ett lands

näringslivsutveckling. Harmonisering av standarder mellan de afrikanska länderna och därtill förbättrad produktkvalitet är angeläget både för lokala konsumenters skydd (varusäkerhet) men också för att öka möjligheten att kunna få avsättning för afrikanska produkter på världsmarknaden. ARSO är idag en liten organisation med huvudsaklig uppgift att vara en pådrivande och samlande kraft för standardisering i Afrika. För att kunna utgöra bas i det afrikanska standardiseringsarbetet krävs att ARSO utvecklas. SIDA har givit stöd till ARSO:s verksamhet för att öka standardiseringen avseende ett antal aktiviteter. SIDA planerar att ge ARSO ett stöd för vidare kapacitetsutveckling.

IFOAM: "Regional cooperation for organic standards and certification capacity in East Africa - OSEA". SIDA har givit stöd till IFOAM:s projekt för utveckling av en regional ekologisk standard samt ökat samarbete mellan de östafrikanska länderna inom området ekologisk produktion. Projektet har stött intressenter i de tre länderna att utarbeta en gemensam ekologisk standard som ska vara förenlig med IFOAM Basic Standard och Codex Alimentarius.

IFOAM/FAO/UNCTAD: "International Task Force on Harmonization and Equivalency in Organic Agriculture". SIDA har givit stöd till detta initiativ för harmonisering av ekologiska internationella standarder.

Sida har inom finansieringsformen KTS (Kontraktsfinansierat Tekniskt Stöd), bidragit till uppbyggnad av en nationell kvalitetsinfrastruktur vari standardisering ingår som ett område i bl.a. Guatemala och Jamaica.

Sida planerar dessutom framtagande av en historisk rapport som belyser Sveriges utvecklingssamarbete fram till idag inom standardiseringsområdet samt utvecklandet av en utbildning på standardiseringsområdet inom ramen för Sidas internationella utbildningsprogram. Fokus ska ligga på arbetet inom ISO med tekniska handelshinder och – om möjligt – riktas mot de afrikanska länderna. Syftet med utbildningen är aktivt deltagande för de berörda länderna i framtida standardiseringsarbete.

Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac) berörs av standardiseringsfrågor inom områdena ackreditering, nationella kontrollordningar, internationellt utvecklingsarbete, tekniska handelshinder, reglerad mätteknik, ädelmetaller, god laboratoriesed. Deltagandet är omfattande och sker bl.a. I Welmec, OIML, Sogs, ISO Casco, IEC, ISO, CEN och SIS. Drygt 700 000 kr avsattes år 2006 för arbete med både nationell och internationell standardisering.

Swedac är en horisontellt verkande myndighet med stark koppling till standardisering. Enligt regleringsbrevet ska Swedac bl.a. verka för öppna och harmoniserade tekniska kontrollordningar som bidrar till en effektiv inre marknad, ett öppet och starkt globalt handelssystem och fortsatta handelspolitiska liberaliseringar. Swedac ska vidare europeiskt och internationellt verka för öppna ackrediteringssystem och normer om ömsesidigt godtagande av resultat från provningar, verifieringar och andra bevis om överensstämmelse som undanröjer tekniska handelshinder.

Swedac är både nationellt ackrediteringsorgan där hela verksamheten förutsätter standarder och tillsynsmyndighet för reglerad mätteknik och

ädelmetallkontroll samt god laboratoriesed. Swedac måste som ackrediteringsorgan följa standarden ISO/IEC 17011.

Swedac:s kunder, s.k. ackrediterade organ, ska uppfylla relevanta standarder för laboratorier, certifieringsorgan eller kontrollorgan. Organens verksamhet går i stor utsträckning ut på att undersöka om en viss produkt, anläggning, tjänst, system etc. uppfyller kraven i en angiven standard. Genom ackrediteringen säkerställs att resultat är verifierbara och går att jämföra. Lagstiftaren, både i EU och nationellt, hänvisar ofta till att provning, kontroll eller certifiering ska göras av ackrediterade organ enligt metoder eller krav som återfinns i standarder.

Att Swedac och ackrediteringsorgan i olika länder arbetar enligt samma standarder underlättar ömsesidiga godtaganden av teknisk kontroll. Detta i sin tur underlättar internationell handel eftersom godtaganden i ett land erkänns i ett annat land och ingen ytterligare kontroll behöver ske. Det är särskilt viktigt för små och medelstora företag eftersom de normalt har större svårigheter än större företag att hantera olika länders krav på teknisk kontroll. Standarder är alltså en av utgångspunkterna för att öka rörligheten på den inre marknaden och få bort tekniska handelshinder.

Översynen av nya metoden är en viktig process även avseende standardisering. Ackrediteringen kommer att få en ställning motsvarande standardiseringens i gemenskapens och bättre förutsättningar kommer att skapas för kvalitetssäkrad teknisk kontroll.

Kommerskollegium har ett horisontellt ansvar när det gäller centrala processer som rör standardisering både i EU- och det globala arbetet. Kollegiet förbereder svenska ståndpunkter inför möten i de centrala kommittéerna 98/34-kommittén, Sogs, och WTO/TBT-kommittén. Kommerskollegium och UD är de instanser som inhämtar svenska synpunkter avseende föreslagna standardiseringsmandat. Kollegiet yttrar sig även i sin roll som central förvaltningsmyndighet för utrikeshandel och handelspolitik om tekniska handelshinder/standardiseringsaspekter i andra handelspolitiska sammanhang (UN/ECE, OECD, näringslivsdialoger såsom Asem samt EU:s arbete gentemot olika regioner och länder, EU:s marknadstillträdesstrategi m.m.) och är kontaktpunkt och upplysningscentral i centrala handelshinderprocedurer, bl.a. Enquiry Point enligt WTO:s TBT-avtal. Inom ramen för WTO/TBT-avtalets bestämmelser om tekniskt bistånd till u-länder har kollegiet initierat ett Sidafinansierat projekt för ökad tillämpning av bl.a. internationella standarder i vissa afrikanska länder söder om Sahara. Projektet drivs i form av ett mentorskapsprogram och kommer att löpa under en sammanhängande treårsperiod.

I uppdraget för myndigheten ligger att verka för en effektiv inre marknad och en öppen handelspolitik inom EU samt ett förstärkt multilateralt handelssystem.

Kollegiet administrerar dessutom Swepro-kansliet som samordnar och deltar aktivt i det mellanstatliga arbetet med att förenkla och harmonisera procedurer och informationsflöden i den internationella handeln. Arbetet som rör standardisering bedrivs globalt, i Europa och i Sverige. Den globala organisationen är UN/CEFACT som sköter arbetet med utvecklandet av standarder och rekommendationer genom ett antal olika

arbetsgrupper som bl.a. täcker internationella handelsprocedurer, bank- och finansfrågor, transportfrågor, elektronisk handel, tullfrågor etc.

Skr. 2007/08:140

Bilaga 1

Försvarsdepartementet

Inriktningen för standardiseringsarbete vid *Försvarsmakten och Försvarets materielverk* är frågor om interoperabilitet mellan försvarsmakten och det civila samhället, upphandling i detta sammanhang, social säkerhet och materialstandarder. Deltagande sker i ISO, IEE, CEN, Cenelec, Nato och MSHT. Materielanskaffning måste säkerställas genom kostnadseffektivitet, interoperabilitet och internationellt samarbete, varvid deltagande i standardiseringen är en förutsättning. Myndigheten är initiativtagare till och ordförande i ett europeiskt standardiseringsarbete i CEN om nätverks- och tjänstebaserad krishantering. Övriga deltagare är ett stort antal europeiska representanter från såväl myndigheter som företag, företrädesvis ur försvarsindustrin. Uppgiften är att ur ett IT-perspektiv identifiera tjänster som borde användas och standardiseras, liksom begrepp, definitioner och arkitektur (över- och underindelning inom nätverkshantering). Inriktningen är mot civil-militär interoperabilitet mellan stater, myndigheter och organisationer, i första hand inom EU.

Krisberedskapsmyndigheten berörs av standardiseringsfrågor om samhällets krisberedskap, säkerhet och skydd av medborgare, ledningssystem för informationssäkerhet, *common criteria*, radiokommunikationssystemet Rakel, IT-nätverksbaserad krishantering och kritisk infrastruktur. Deltagande sker i CEN, Etsi och ISO. Myndigheten ska enligt regleringsbrevet utvärdera deltagandet i standardiseringen.

Myndigheten uppfattar att det är angeläget att ha representation i olika fora, eftersom inriktningen vid olika fora skiljer sig åt. Samarbetet fyller även en viktig funktion när det gäller nätverksbyggande. Att bygga ett system på internationell standard är i sig ett sätt att framtidssäkra tekniken och långsiktigt kunna påverka utvecklingen i en riktning som passar de svenska förhållandena och myndigheterna så bra som möjligt. Exempel på sådant arbete är följande: SIS har med stöd av Krisberedskapsmyndigheten och två större svenska tillverkare ansvaret för sekretariatet i ISO-kommittén om civilt försvar. Kommittén har en svensk ordförande, finansierad av myndigheten. Ordföranden är även ledamot i ISO:s rådgivande grupp ISO Strategic Advisory Group on Security, som ska ge strategiska rekommendationer för och samordna ISO:s arbete inom säkerhetsområdet. Genom SIS sekretariatsansvar och det svenska ordförandeskapet har svenska prioriteringar fått genomslag i det internationella arbetet avseende bl. a. interoperabilitet och hantering av informationsflöde i samband med kris för att stärka krishanteringsförmågan. Bedömningen är att arbetet är värdefullt för att på lång sikt utveckla samhällets säkerhet i nationell och internationell samverkan.

Inom CEN finns en arbetsgrupp med namnet ”Protection and Security of the Citizen”. Syftet med arbetet är att identifiera och kartlägga om det

finns områden där ökad säkerhet kan uppnås genom att nya standarder tas fram. Ett flertal svenska myndigheter berörs av och deltar i arbetet. Arbetet innebär både en formell möjlighet att påverka europeiska standarder som tas fram av myndigheter och företag på ”gräsrotsnivån” samt en informell möjlighet att påverka kommande EU-lagstiftning på en mer överstatlig nivå (kommissionen deltar mycket aktivt i gruppen).

Krisberedskapsmyndigheten är även djupt engagerat i standardisering inom området informationssäkerhet och är signatär inom Common Criteria Recognition. Samordning sker nationellt i gruppen SAMFI med 17 deltagande myndigheter. För att motverka informationsrelaterade hot och sårbarheter och för att höja den grundläggande informationssäkerhetsnivån i samhällsviktiga system krävs att den nationella och internationella utvecklingen inom området följs aktivt. Internationella standarder är av central betydelse inom informationssäkerhetsområdet.

Myndigheten har en särskild avdelning som arbetar i ett antal forum för att kunna följa det gemensamma radiokommunikationssystemet för säkerhets- och skyddsmyndigheter, RAKEL, som bygger på standarden Tetra. Det fortsatta engagemanget bedöms som viktigt för att säkra anslutning av användare och för att långsiktigt kunna påverka utvecklingen.

Även arbetet med nätverks- och tjänstebaserad krishantering berör myndigheten. Inriktningen av deltagandet har varit civil-militär interoperabilitet mellan stater, myndigheter och organisationer.

Statens räddningsverk deltar i standardiseringsarbetet inom SIS, SEK, CEN, Cenelec, ISO, IEC, Ccopas-Sarsat och Nato på ett trettioårigt område, bl. a. skydd mot olyckor, brandfarliga och explosiva varor, transport av farligt gods, tryckkärl och gasflaskor, personlig skyddsutrustning, bensinstationer, bränslen, samlingstält, skorstenar, miljöledningssystem, riskhantering, socialt ansvarstagande och standardisering i syfte att göra Europa till en säker region. Verket anger att 300 000 kr används för deltagande i kommittéarbetet. Skälet till Räddningsverkets medverkan är att standardisering är en viktig del av regelarbetet eftersom många EG-direktiv förutsätter harmoniserade standarder. Standarder underlättar även för företagen att kunna uppfylla de tekniska skydds- och säkerhetskrav som ställs i verkets föreskrifter. Verket bedömer att allt mer kommer att styras av internationell standard och att olika standarder kan ersätta vissa föreskrifter och allmänna råd. Myndigheter har enligt verket en viktig roll i standardiseringsarbetet, eftersom det i huvudsak är myndigheterna som driver säkerhetskraven och säkerhetskraven återfinns i olika regler eller normer. En önskvärd förändring är att medverkan i standardiseringsarbetet ses som en naturlig del i myndighetens arbetssätt och att det inte bör anges en begränsning i ekonomiska termer i regleringsbrevet.

Det är enligt verket tydligt att det svenska engagemanget idag är störst inom de områden där det finns svenska tillverkare. Stora företag har resurser för att vara med och påverka, men det är mycket svårare för små och medelstora företag. Det finns vidare en utveckling åt att frivilliga system får ett ökat inflytande. TCO-märkning, Svanenmärkning och

liknande har en viktig pådrivande roll och ligger i vissa stycken före övrigt standardiseringsarbete.

Skr. 2007/08:140

Bilaga 1

Kustbevakningen berörs av standardiseringsfrågor när det gäller upphandling av fartyg och flygplan. Vid upphandlingen följs internationella standarder i så hög grad som möjligt. När det saknas standarder försvaras upphandlingsförfarandena. En utökad standardisering skulle vara mycket värdefull och förenkla inköpsarbetet väsentligt. Om Sverige inte deltar aktivt i standardiseringsarbetet kan det enligt Kustbevakningen medföra att standarder införs som är till förfång för verksamheten. Kustbevakningsflyget har tagit fram en egen standardiseringshandbok.

Socialdepartementet

Socialstyrelsens engagemang i standardisering gäller projekten Nationell informationsstruktur, Nationell terminologi- och klassifikationsresurs med Snomed CT samt myndighetens tillsynsverksamhet. Socialstyrelsen bevakar standardiseringsarbetet främst ur ett patientperspektiv. Regeringsuppdragen kring nationell informationsstruktur och Snomed CT bidrar till diskussionen om vilka standarder som är viktiga att utarbeta för nationell och internationell användning. I båda projekten avsätts resurser för deltagande i det nationella och internationella standardiseringsarbetet. Deltagande äger rum i SIS och SEK och internationellt i ISO och CEN.

Standarder inom området medicintekniska produkter bevakas av myndighetens tillsynsverksamhet. Det finns många standarder inom detta område och det finns många industriella särintressen som gör det särskilt viktigt att återföra erfarenheter från tillsynsverksamhet till standardiseringsarbetet.

Det finns ett stort antal standarder (ett 100-tal) inom området hälso- och sjukvårdsinformatik. Flertalet av dessa standarder används inte. Ett skäl är att den tekniska utvecklingen går fort och standarderna blir gamla. Ett annat skäl är att standarderna inte är testade och att det inte finns kunskap om innehåll och användning att tillgå. Det är positivt att de olika standardiseringsorganisationerna nu arbetar för att samordna arbetet runt standarder inom samma område. Frågan om att arbeta för en bättre kvalitet på informatikstandarder innan de beslutas har också diskuterats.

Standarder används inom många områden i vård och omsorg. Det är viktigt att personer från olika verksamhetsområden deltar i standardiseringsarbetet så att det inte blir ett akademiskt teoretiserande om vilka standarder som behövs. I dag saknas en bred medverkan av experter från hälso- och sjukvården och Socialtjänsten i standardiseringsarbetet.

På *Läkemedelsverket* är det främst Medicinteknikenheten som är inblandad i standardiseringsarbete. Områdena är implantat och biologisk säkerhet, sterilisering, laboratoriemedicin, medicintekniska kvalitetssystem, anestesi och respiratorutrustning, ambulanssjukvård, förbrukningsmaterial inom sjukvården, hjälpmedel för

funktionshindrade, elektromedicin samt hälso- och sjukvårdsinformatik. Därutöver deltar Enheten för farmaci och bioteknologi med en representant i en SIS-kommitté om lättöppnade förpackningar. Vidare deltar Laboratorieenheten i Europafarmakopésamarbetet. Denna verksamhet går ut på att standardisera kvalitetskrav och metoder för att analysera krav på läkemedelsråvaror och läkemedelsformer. I arbetet ingår även standardisering av namngivningen. Läkemedelsverket rapporterar till UD om den verksamheten en gång om året. Sex personer inom enheten deltar aktivt i nationella kommittéer enligt ovan inom SIS och SEK. Dessa kommittéer speglar framför allt det internationella arbetet inom ISO/CEN respektive IEC/Cenelec. Enheten deltar genom enhetschefen i SIS tekniska råd inom hälso- och sjukvårdsstandardiseringen.

Inga av de medel som anslagits för tillsynen av medicintekniska produkter är särskilt adresserade till standardiseringsverksamhet. Det medicintekniska regelverket bygger på att det finns ändamålsenliga standarder och att berörda aktörer har kännedom om dessa. Därför är alla utredare på den medicintekniska enheten mer eller mindre engagerade i standardiseringsarbete. Resursallokeringen är en ständig fråga eftersom ärendebalansen störs av en allt större ärendetillströmning.

Standardisering är en central och viktig fråga för Läkemedelsverket. Det europeiska medicintekniska regelverket kräver allmänt att tillverkarna på ett ändamålsenligt sätt kan hantera risker med de produkter som sätts på marknaden. För detta finns det såväl produktstandarder som processtandarder. Produktstandarder är ett sätt att uppnå konsensus om acceptanskriterier för identifierade risker. Processtandarder, särskilt sådana som beskriver tillverkarens riskhantering, är viktiga för att myndigheter vid sin tillsyn ska kunna konstatera om tillverkaren använder lämpliga metoder så riskerna verkligen identifieras, analyseras och minimeras. Framförallt de harmoniserade europeiska standarderna utgör därför ett viktigt verktyg i Läkemedelsverkets tillsynsarbete.

Ett nytt stort problemområde är emellertid särskilt i fokus just nu som en konsekvens av:

- att det medicintekniska regelverket infördes när programmerbara system hade en relativt blygsam roll inom vård och omsorg jämfört med idag och att befintliga riktlinjer präglas av detta
- att en stor del av de medicintekniska utrustningarna som sätts på marknaden idag helt eller delvis består av programvara
- att system för hantering av medicinsk information, journalsystem, beslutsstödssystem mm, i allt större utsträckning innefattar sådana funktioner som omfattas av lagens definition av medicinteknisk produkt
- att genomförande av den Nationella IT-strategin förutsätter att dessa medicinska informationssystem fungerar och kan kommunicera på ett säkert sätt
- att detta uppenbarligen inte är fallet idag, baserat på ett ökande antal rapporter om allvarliga negativa händelser med medicinska informationssystem.

Läkemedelsverket arbetar i samråd med Socialstyrelsen, tillverkare och användare med att formulera ändamålsenliga riktlinjer för dessa produkter och för tillsynen av dessa. En viktig del av dessa riktlinjer

kommer att formuleras i internationella standarder. Läkemedelsverket har noterat en anmärkningsvärd ökning av projekt med framtagande av internationella säkerhetsstandarder inom området. Att bevaka och påverka i dessa projekt kräver ökat engagemang från Läkemedelsverkets sida. I ett internationellt perspektiv ligger Sverige förhållandevis långt fram i användningen av medicinska informationssystem och bör därför ha goda möjligheter att vara föregångare och få gensvar för nationellt förankrad praxis. För Läkemedelsverket är det ett prioriterat område med stark påtryckning såväl från tillverkare som från användare.

Handisam och Hjälpmedelsinstitutet deltar i standardiseringsaktiviteter i SIS, ITS, CEN och ISO och Norden rörande ergonomi, människo-datorinteraktion, tillgänglighet byggd miljö, människa-datorinteraktion, lättöppnade förpackningar, bildsymboler och bättre och säkrare hjälpmedel. I regleringsbrevet för Handisam 2007 uppdras att genom omvärldsbevakning och samordning bidra till att handikapperspektivet får ett ökat genomslag i standardiseringsarbetet.

Ett antal standarder som är under revidering är på väg att få tydligare krav på tillgänglighet och användbarhet. Som exempel kan nämnas den övergripande standarden om ergonomi samt användarcentrerade designprocesser för interaktiva system. Inom EU är arbetet igång med att kartlägga produkter och tjänster för offentliga upphandlare avseende tillgänglighet och användbarhet till IT och om ordningar för bedömning av tillgänglighetskrav i upphandling. Sverige leder arbetet med att skapa en ny EN-standard för lättöppnade förpackningar. Inom SIS pågår även arbete med riktlinjer för utformning och användning av bildsymboler.

Det är utmaning att få till stånd en fungerande samordning kring frågor som rör tillgänglighet och användbarhet. Frågorna skär rakt igenom många olika områden. En övergripande teknisk kommitté har tillskapats inom hjälpmedelsstandardiseringen för att främja arbetet och skapa en större överblick och samordning.

Finansdepartementet

Tullverket deltar i standardiseringsarbete av datamodeller för kommunikation inom tullverksamhet avseende import, export och transit. Arbetet sker inom ramen för World Customs Organization (WCO). Verket arbetar även med standardisering av e-faktura i projekt tillsammans med Ekonomistyrningsverket och Single Face to Industry. Standardisering av meddelanden för kommunikation mellan näringsliv och tulladministrationer avseende import- och exportarbetet sker inom ramen för EG3 (eBES Expert Group 3). Arbeta äger rum inom WCO avseende standardisering av unika nummer som ska följa en sändning från så tidigt som möjligt i den logistiska kedjan så långt som möjligt till slutet av densamma. Resurser som avsätts är (resor och lön för möten och workshops) cirka 300 000. Workshops äger rum 12-14 ggr per år.

Statens fastighetsverk försöker påverka utformningen av standarder främst via remissvar. Myndigheten deltar fr.o.m. 2007 dock i en SIS-kommitté för bevarande av kulturarv. Det är en nationell spegelgrupp till CEN:s Conservation of Cultural properties. Syftet är att genom

standarder skapa gemensam terminologi och synsätt vid arbete med att bevara kulturarv. Arbetet äger rum i grupper med följande inriktningar; termer och övergripande riktlinjer, material/test- och analysmetoder/diagnos/ klassificering, bevarande och konserveringsarbete, utvärdering av metoder och produkter, miljöns påverkan/inom- och utomhusklimat, riktlinjer för emballage och transport av föremål. Myndigheten uppfattar att den ges viss möjlighet till insyn i tidigt skede och att den senare får möjlighet att påverka förslagen via remissvar.

Finansinspektionen deltar i cirka 50 internationella arbetsgrupper, främst inom EU, inom områdena finansiell tillsyn och reglering, bank-, värdepappers- och försäkringsmarknaden. I grupperna hanteras bl.a. harmonisering och standardisering av metoder inom finansiell tillsyn och reglering. Verksamheten bedrivs inom befintliga ramar och inga specifika resurser är öronmärkta för standardiseringsarbete. Myndigheten har utvecklat en svensk standardmodell (trafikljuset) för analys och tillsyn av försäkringsbolag. Det finns även en modell för analys av kapital/risker i kreditinstitut som bygger på en gemensam europeisk modell (Supervisory Review Process). Det nyligen introducerade transaktionsrapporteringsystemet är ett exempel på system för informationsinhämtning i enlighet med europeisk standard på värdepappersområdet, som regleras i EG-direktiv. Systemet har tagits fram under ledning av Finansinspektionen i samverkan med myndigheter i Norden och Baltikum.

Finansinspektionen har konstaterat att företagen på finansmarknaden ofta använder svårförståeliga avtalsvillkor och överväger nu tillsammans med Konsumentverket en ökad användning av branschgemensamma standardavtal för olika finansiella produkter som skulle kunna underlätta för konsumenterna.

Ekonomistyrningsverkets (ESV) uppdrag att leda och samordna införandet av elektronisk fakturahantering i statlig förvaltning innebär bland annat att;

leda och samordna införandet av standardformat för elektronisk fakturahantering i staten, bedöma behovet av reglering på området, ge myndigheterna stöd i deras införande av elektronisk fakturahantering, analysera incitament för att få leverantörer att skicka och ta emot fakturor elektroniskt, följa ett antal myndigheters arbete och eventuellt se vilka ytterligare åtgärder som behöver vidtas. ESV deltar genom Single face to Industry i ett internationellt projekt för att samordna innehåll och användning av affärsdokument för elektronisk handel. Projektet heter NES (Northern European Subset) och förutom Sverige deltar representanter från offentlig sektor från Danmark, Norge, Island, Finland och Storbritannien. Ambitionen är att nästa generation av Svefaktura ska ingå och förvaltas i NES. I samarbetet ges också möjlighet att samverka kring en utökning av Svefaktura med ytterligare meddelanden som t.ex. elektronisk order. Affärsdokumenten i NES baseras på världsstandarden UBL från Oasis men ett av projekten inom NES är att konvergera in UBL in i UN/CEFACT.

Konjunkturinstitutet verkar fortlöpande inom sitt område för entydighet vad gäller begrepp som hög- och lågkonjunktur, vändpunkter m.m. och jämförbarhet i statistiken. Ett exempel är barometerverksamheten som är harmoniserad inom EU. Tidsserierna är uppbyggda så att jämförelser med andra producenter ska vara så stor som möjligt. Det finns inga särskilda budgetmedel avsatta för detta och det är svårt att uppskatta hur mycket av institutets resurser som årligen används. Det är dock en viktig uppgift att aktivt bidra till att förklara och utveckla nya metoder och mått på det nationalekonomiska området.

Statistiska centralbyrån (SCB) deltar i begränsad utsträckning i standardiseringsarbete. Byrån har under ett par år deltagit i det internationella standardiseringsarbetet med ISO 20252; marknads-, opinions- och samhällsundersökningar, inom ramen för den svenska spegelkommittén, där myndigheten också stått för ordförandeskapet. Totalt har kostnaden under arbetets gång uppgått till cirka 4 personmånader i arbetstid och cirka 150 000 i externa kostnader (avgifter till SIS och resor till möten i den internationella kommittén). Deltagandet har enligt SCB påtagligt förbättrat standarden (SCB deltog som enda nationella statistikbyrå) och arbetet har dessutom varit nyttigt för den interna kompetensutvecklingen.

Verket för förvaltningsutveckling, Verva, är ansvarigt för frågor om elektronisk förvaltning. Verva deltar i standardiseringsarbete i CEN, ISO, Oasis, UN/CEFACT. De områden som berörs är informationssäkerhet, dokumenthantering, ergonomi, elektronisk upphandling och teckenrepresentation. Syftet med verkets deltagande är främst att bevaka och få insyn i utvecklingen inom respektive område och påverka de europeiska och globala standarderna. Verva deltar endast i begränsad omfattning i direkt framtagande av standarder. Vervas upphandlingsverksamhet för ramavtal inom IT-området är en viktig avnämare för standardiseringsarbetet. Enligt §3 i förordningen 2003:770 om statliga myndigheters elektroniska informationsutbyte får Verva meddela föreskrifter i fråga om standarder eller liknande krav som ska vara gemensamma för elektroniskt informationsutbyte för myndigheter under regeringen.

Sveriges Kommuner och Landsting, som dock inte är en myndighet, är engagerade i standardiseringen dels via egna projekt, dels är kommuner själva engagerade i standardiseringsprojekt. Standarder är t.ex. en viktig faktor att ta hänsyn till vid upphandlingar. Det är, enligt Sveriges Kommuner och Landsting angeläget att skapa förståelse för att påverkan sker genom expertmedverkan i det tekniska arbetet och att standarder som fastställs av internationella organisationer blir standarder i Sverige. Sveriges Kommuner och Landsting arbetar för ökad medvetenhet om hur standardisering går till och stödjer dessutom standardiseringsarbete finansiellt med 3 miljoner kronor per år. Medlen fördelas till ett tjugotal teknisk kommittéer, varav den absoluta merparten hör till SIS ansvarsområde och övrig del till SEK. Kommittéerna arbetar undantagslöst med frågor som har direkt anknytning till hälso- och sjukvård och vård och omsorg.

Myndigheten för skolutveckling deltar, med anledning av sitt ansvar vad avser att stödja kommuner och andra huvudmän i deras utveckling av förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg, utbildning av barn och ungdom samt vuxenutbildning i arbetsgrupper, i en SIS-kommitté som arbetar med frågor om elevinformation, taxonomier och utveckling av en svensk applikationsprofil av den relativt väletablerade LOM (Learning Object Model). Det senare är en modell för att beskriva läresurser. Dess möjliga efterträdare kallas MLR (Metadata Learning Resource). Få resurser går åt till detta på myndigheten. Eftersom det svenska utbildningssystemet är kraftigt decentraliserat är det svårt att hitta gemensamma standarder som går att använda vid alla skolor. Myndigheten har ett uppdrag att fungera som ett nav i denna process men då alla aktörer inte är med blir inte genomslagskraften så stor som det vore önskvärt. Verksamheten kommer att överföras till Statens skolverk hösten 2008.

Nationellt centrum för flexibelt lärande är medlem och deltar i SIS-kommittén avseende taxonomi och vokabulär. Myndigheten ska bl.a. stödja användningen av distansmetoder i folkbildning och vuxenutbildning. Resurserna uppgår till 75 000 kronor per år. Myndigheten kommer att upphöra den 30 september 2008. Delar av myndighetens verksamhet kommer att överföras till Statens skolverk.

Universitet och högskolor har ett betydande engagemang i standardisering, särskilt om man beaktar att det finns mycket begränsade möjligheter till finansiering av standardiseringsinsatser för högskoleforskare. Engagemanget inom standardiseringen rör sig inom många skilda ämnesområden; allt från standardisering av industriella styrsystem till sterilisering av medicintekniska produkter och till ett nystartat projekt angående standardisering av managementkonsulttjänster. Undervisning angående standarder finns även på grundutbildningsnivå.

Kungliga biblioteket samlar in allt tryckt material utgivet i Sverige. Myndigheten har i sin roll som nationalbibliotek ett tätt informationsutbyte med andra institutioner såväl nationellt som internationellt. För att detta informationsutbyte ska kunna ske krävs en väl standardiserad miljö och användningen av olika standarder präglar verksamheten i hög grad. För närvarande används olika standarder bl.a. på följande områden:

I de olika katalog- och bibliotekssystemen används bl.a. standarder som MARC21, ISO 2709, Z 39.50 m.fl. Webbinsamlingen sker med hjälp av robotprogramvara som söker upp och laddar ned önskat material för lagring i ett webbarkiv. Webbarkivet använder för närvarande ett format som är baserat på en standard kallad MIME. En migrering till ett nytt arkivformat planeras men då baserat på ett format som för närvarande håller på att gå igenom en standardiseringsprocess, nämligen ISO/CD 28500.

Inom digitalisering används standardiserade lagringsformat och ISO 3664 har varit ledande då det gällt utformning av lokaler för denna verksamhet. Även övrig verksamhet påverkas av standarder olika grad.

Skr. 2007/08:140

Bilaga 1

Digitala biblioteket är en ny avdelning på myndigheten som kommer att arbeta med insamling, tillgängliggörande och långtidslagring av digitalt material. Avdelningen planerar att använda öppna standarder för sina system så långt det är möjligt.

Statens ljud- och bildarkiv lyder under lagen om (1993:1392) pliktexemplar, liksom Kungl. biblioteket. Arkivet ska samla in, bevara och tillhandahålla pliktexemplar av den del av medieutbudet i Sverige som offentliggörs i form av ljud och rörliga bilder. Delar av myndighetens verksamhet som har beröring med standardisering är:

- Långsiktigt digitalt bevarande. Genom aktivt partnerskap i LDB-centrum tillsammans med bland andra Luleå tekniska universitet, Kungliga biblioteket och Riksarkivet strävar myndigheten efter att säkra en kvalificerad nationell kompetens på bevarandeområdet.
- Digitala leveranser av ljud och bild från programbolagen. Att bygga system och kompetens för att kunna ta emot mycket stora materialmängder har varit ett omfattande och kvalificerat arbete.
- Migrering av analogt material till digital form. När det gäller storskalig migrering av äldre upptagningar befinner sig SLBA utan tvekan i frontlinjen.

ABM-centrum är ett samarbetsprojekt mellan myndigheten, Kungliga biblioteket, Statens kulturråd, Riksarkivet, Riksantikvarieämbetet, Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde, Naturhistoriska museet och Stiftelsen Nordiska museet med syfte att stimulera utvecklingen av digitalisering av samlingar.

Vetenskapsrådet har som uppgift att finansiera grundforskning inom alla discipliner. Detta görs efter ansökan om medel för särskilda projekt. I arbetet med att välja de projekt som har högst vetenskaplig kvalitet används ett system av "peer review" som är liknande i alla OECD länder. Bland de objektiva mått på kvalitet inom grundforskning som främst används är publiceringsfrekvens och citeringsanalys.

Centrala studiestödsnämnden berörs av standardisering (formell och icke formell) rörande SVE-faktura, arkiv, dokument- och ärendehantering, ekonomisystem, spridnings- och hämtningssystem, samverkan med andra organ, miljöledning, internrevision och informationssäkerhet.

Jordbruksdepartementet

Jordbruksverket deltar i IPPC som sorterar under FAO. Konventionens mål är att förebygga spridning och nya utbrott av sjukdomar på växter och växtprodukter samt att föreslå lämpliga mått för kontroller. IPPC

fungerar också som ett centrum för informationsutbyte. EPPC-sekretariatet koordinerar IPPC:s verksamhet. SPS-avtalet och uppgiften för växtskyddskonventionen att ta fram internationella standarder på växtskyddsområdet dominerar numer helt konventionens arbetsprogram. Detta ska säkerställa en rättvis och säker handel med växter samt utgöra riktlinjer för medlemsländernas lagstiftning på växtskyddsområdet. Commission of Phytosanitary Measures (CPM) som består av representanter från alla medlemsstater är det organ som inom ramen för IPPC fattar beslut om nya standarder m.m. Medlemsländerna ökar hela tiden och på senare tid har alltfler utvecklingsländer anslutet sig till konventionen.

Jordbruksverket bevakar även standardiseringsfrågor avseende djurhälsa i organisationen OIE. OIE:s regelverk utgör basen i SPS-avtalet för de villkor ett land kan ställa vid import av djur och djurprodukter med avseende på sjukdomsförekomst. Det högsta organet utgörs av den internationella kommittén. En av kommitténs huvudsakliga uppgifter är att fastställa internationella standarder inom djurhälsa med speciellt avseende på internationell handel och syftet är att fastställa rimliga krav som ett land kan ställa på ett annat land vid handel med djur.

Sverige arbetar mycket aktivt när det gäller framtagandet av nya eller uppdaterade standarder, då utbrott av djursjukdomar kostar mycket pengar och även ger sociala konsekvenser. Bland övriga länder är engagemanget mycket varierande. Det finns dock god utvecklingspotential när det gäller ansvarstagande gentemot utvecklingsländer. P g a resursbrist deltar inte Sverige i samtliga för verket intressanta sammanhang.

Jordbruksverket och Livsmedelsverket deltar även i standardisering i den internationella vinorganisationen OIV. Organisationens uppgift är att bidra med internationell harmonisering av existerande metoder och normer. OIV bistår andra mellanstatliga och internationella organisationer på vinområdet, speciellt vad avser standardisering av normer (odling, framställning, märkning, analys).

Livsmedelsverket deltar i Codex Alimentarius, som är en mellanstatlig, världsomfattande organisation vars uppgift är att ta fram internationella standarder på livsmedelsområdet. Syftet är att skydda konsumenternas hälsa och garantera redlighet i internationell handel med livsmedel. Sverige deltar aktivt i ett flertal kommittéer och arbetsgrupper, men har inte resurser att delta i alla kommittéer. De horisontella kommittéerna prioriteras, liksom kommittéer som behandlar frågor som är intressanta för Sverige. Livsmedelsverket är Codex Contact Point i Sverige.

Codexkommissionen är det högsta beslutande organet. Den har för närvarande 176 medlemmar. Under Codexkommissionen finns ett trettioåttal kommittéer som förbereder ärenden för denna kommission. Arbetet inom Codex bygger på konsensus. Det är endast vid Codexkommissionen som omröstning kan förekomma (varje land en röst).

Genom medlemskapet i SIS deltar *Skogsstyrelsens* analysenhet i CEN:s arbete med standardiseringsfrågor avseende rundvirke (kvaliteter etc.) och mätning av detsamma. Arbetsinsatsen varierar mycket mellan

åren beroende på antalet och vikten av olika ärenden. Snittet för de sista fem åren har varit ca 5 dagar. Det är svårt att bedöma om det på sikt kommer att öka eller minska. Skogsstyrelsen deltar även aktivt i standardiseringsarbete rörande skogsodlingsmaterial och av utsäde (även i OECD).

Skr. 2007/08:140

Bilaga 1

Miljödepartementet

Naturvårdsverket medverkar i ett 25-tal olika arbetsgrupper som spänner över frågor som berör exempelvis dieselbrännolja, fasta bränslen, luftkvalitet, miljöledningssystem, byggakustik till karaktärisering av avfall och mikrobiologiska vattenundersökningar. Verket medverkar med cirka 25 personveckor per år i de berörda tekniska kommittéerna i Sverige och i viss utsträckning också i ISO- och CEN-arbetet.

Kemikalieinspektionen deltar bland annat i SIS samordningsgrupp för miljöfrågor. Verket ingår också i olika svenska spegelgrupper exempelvis avseende utvecklandet av ISO-standarder för miljövarudeklarationer och avseende mätmetoder för kemiska ämnen som avges från byggprodukter. Ungefär 15 persondagar årligen går åt samt 44 000 kronor i avgifter till standardiseringsorgan.

Statens strålskyddsinstitut följer standardiseringsarbetet inom strålskyddsområdet och för medicinteknisk utrustning. Medverkan, som uppgår till cirka 15 persondagar per år, sker i tekniska kommittéer i Sverige samt i internationella möten några gånger per år.

Statens kärnkraftsinspektion deltar i standardiseringsarbete rörande svetsning och oförstörande provning. Medverkan sker i de svenska standardiseringsgrupperna. Några få dagar per år går åt till arbetet.

Statens geotekniska institut behandlar främst standardiseringsfrågor om grundläggning och deltar i arbetet med byggnormer inom Europa. Institutet medverkar även i forskningsprojekt kring geoteknik och geokonstruktioner i Europa. Generaldirektören är ordförande i IEG, en organisation som arbetar med frågor kring plattgrundläggning och släntstabilitet. Tidsåtgången för arbetet var under 2006 och 2007 tillsammans ungefär 29 personveckor.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut deltar bl.a. inom sektorerna hydrometri och oceanografi. Institutet är representerat i SIS teknisk kommitté som arbetar med hydrometri, där fokus är standardisering av metoder för mätningar och observationer. Genom SIS deltar institutet också i ett arbete om grundvatten. Inom oceanografin är institutet involverat såväl inom CEN som i SIS avseende marin kemi och marina plankton. Resursåtgång är några få persondagar.

Boverkets ansvar rör bygg- och fastighetssektorn och fysisk planering. Deltagandet sker i olika tekniska kommittéer, arbets- och spegelgrupper

inom ramen för CEN/ISO samt svenska referensgrupper inom SIS, ca 50 stycken avseende t.ex. stål och stålkonstruktioner, armering, korrosion, pelletsbrännare, luftbehandlingsteknik, portar, brandsäkerhet, träkonstruktioner, geoteknik och geokonstruktioner, cement, energihushållning i byggnader, betong, byggakustik, vatten- och avloppssystem, Eurokoder (beräkningsstandarder för bärande konstruktioner), emissioner från byggmaterial, kretslopp och livslängdsplanering, säkerhet i hissar och linbanor, tillgänglighet, bostadsutformning m.m. Vidare har man tillsatt en teknisk kommitté, inom ramen för SIS, för att tillsammans med bland annat Lantmäteriverket utarbeta en standard för att utveckla en digital planprocess för att harmonisera olika arbeten hos kommunerna.

Cirka 5-8 årsarbetskrafter går åt för standardiseringsarbete i Sverige, inom EU (inräknat arbetet med harmonisering) och internationellt.

Deltagandet i arbetet i nationella spegelgrupper inom SIS är mer omfattande än engagemanget på internationell nivå och omfattar i stort sett alla ovannämnda frågor. Boverket för tillsammans med Vägverket och Banverket en diskussion med SIS om fördelningen av ansvar och kostnader för spridning av standarder till användarna. De tre verken ser dock vissa problem. Standarderna utförs numera som EN-standarder eller som internationella standarder inom ISO. De görs tillgängliga på engelska, tyska och franska. Dokumenten är dyra att köpa och begränsade av copyright. Boverket anser att när allmänna råd till Boverkets byggregler uttrycks som standarder liksom när Eurokoderna blir tvingande bör dessa vara översatta till svenska och tillgängliga gratis. Kostnaden är främst ett problem för små och medelstora konsult- och byggföretag.

Lantmäteriverket hanterar i första hand begrepps- och informationsstandardisering. Gemensamma begrepp och beskrivningsmodeller motverkar misstolkningar, felaktig användning av data och svårigheter att utbyta data. Även en effektiv samverkan i ajourhållning kräver gemensamma standarder. En överenskommelse har nyligen träffats mellan verket och SIS i syfte att effektivisera standardiseringsprocessen som ett led i att utveckla samhällets samlade geodataförsörjning. 4-5 årsarbetskrafter används till detta. Ett problem är att implementera framtagna standarder. I många fall är förståelsen för att den egna organisationen bör införa standarderna liten, särskilt om man bara ser till vilka kostnader och fördelar den egna organisationen har och inte anlägger ett bredare synsätt på framtida informationsförsörjning i staten.

Miljöstyrningsrådet, i vilket stat, näringsliv och kommun samverkar, leder arbetet i styrgruppen för det svenska ISO 14000-arbetet. Miljöstyrningsrådet har vidare lett det internationella arbetet med tre standarder inom området miljömärkning, miljöpåverkansbedömning med livscykelanalyser (LCA) och miljödeklarationer. Rådet deltar i arbetet med den internationella standarden för socialt ansvarstagande.

Post- och telestyrelsen (PTS) har ett samlat ansvar inom postområdet och området för elektronisk kommunikation. Enligt sin standardiseringspolicy verkar PTS för att

- standardiseringen ska fungera väl såväl nationellt, europeiskt som globalt inom postområdet och elektronisk kommunikation

- standarder – i första hand harmoniserade standarder – används vid reglering och upphandling

- standardiseringen stöder den inre marknaden och new approach-metoden samt undanröjer tekniska handelshinder. Nationell standard tas endast fram i undantagsfall.

PTS följer eller deltar vid behov i sådant standardiseringsarbete som bedöms nödvändigt eller lämpligt för myndighetens uppgifter. PTS ambitioner inom standardiseringen ska ligga på en lämplig nivå för att på ett kostnadseffektivt sätt fullgöra myndighetens uppgifter.

Områden där PTS löpande deltar i standardisering, åtminstone på policynivå, är radio- och EMC-parametrar som påverkar frekvensplanering och samexistensmöjligheter, nummer- och adresseringsfrågor, samtrafikfrågor, säkerhet och funktionshinder. Andra områden som kan vara av mer tidsbegränsad karaktär är Next Generation Network (NGN), positionering i IP-nät, nödsamtal i IP-nät eller Ultra Wide Band. PTS deltar i de tre erkända nationella standardiseringsorganisationerna ITS, SEK och SIS. På europeisk nivå deltar PTS främst i Etsi och i viss mån i Cenelec. På global nivå representerar PTS Sverige inom ITU och deltar vid behov i IEC. PTS deltar även vid behov i andra organisationer. Inom vissa EU-kommittéer som Cocom, RSC och TCAM liksom i arbetet inom CEPT, där PTS deltar berörs också i viss mån standardisering.

Banverkets deltagande i standardiseringsarbetet inom järnvägen är omfattande och har ökat kraftigt de sista 10 åren, främst p.g.a. ambitionen att skapa interoperabilitet över gränserna för järnvägstrafik i EU. Verket deltar i SEK/Cenelec/IEC, SIS/CEN/IS, ITS/Etsi/ITU, Era när det gäller drift och byggande av järnvägsinfrastruktur. EU har tagit krafttag för att skapa standarder och interoperabilitet för de europeiska järnvägarna. Era, Europeiska Järnvägsbyrån, har tillskapats och givits ett ansvar att ta fram vad som benämns TSD, tekniska specifikationer för driftskompatibilitet.

Järnvägsstyrelsen representerar Sverige i Driftskompatibilitets- och Säkerhetskommittén i EU, är medlem i SIS arbetsgrupp om järnväg samt deltar i arbetsgrupper under ledning av Europeiska järnvägsbyrån (Era) som utarbetar tekniska specifikationer för driftskompatibilitet.

Vägverket ansvarar för standardiseringsfrågor inom bygg- och anläggning, fordon, IT, drift och underhåll. Deltagande sker i ISO, CEN, Cenelec, Etsi, SIS, SEK och ITS. Vägverket har etablerat ett internt Standardiseringsråd som rapporterar till Vägverkets ledning och fungerar som mottagare av nya standardiseringsinitiativ samt som referensgrupp för remissvar, val av medverkanenivå i det tekniska

standardiseringsarbetet och för de initiativ som kommer från kommissionen och från europeiska standardiseringsorganisationer. Verket har en egen standardiseringsstrategi i vilken bl.a. standarders möjligheter att underlätta för leverantörer till Sverige i offentlig upphandling uppmärksammas.

Statens väg- och transportforskningsinstitut utför forskningsuppdrag inom transportsektorn, uppdrag som på sikt kan påverka standardisering inom områdena vägbyggnadsteknik och fordon. Vidare genomför institutet provningar samt deltar i kommittéer avseende vägmateriäl, vägmarkeringar, bilbarnstolar, stolpar och räcken.

Sjöfartsverket deltar i och SIS/Stanli när det gäller standardisering av frågor om sjögeografi. Inom International Hydrographic Organization har ett antal specifikationer tagits fram, antagits och börjat tillämpas av ett 80-tal medlemsstater, däribland Sverige. Specifikationerna fungerar som internationella standarder inom området för sjögeografisk information och tillämpas inom bl.a. sjömätning, överföringsformat av digitala sjökort, presentationsregler i ECDIS (Electronic Chart and Display Information System).

Sjöfartsinspektionen (inom Sjöfartsverket) deltar i IMO, ILO, IALA, PIANC, IHO, Helcom, Paris Memorandum of Understanding, ITU, ISO, SIS, EIC avseende standardisering för sjö- och miljösäkerhet, arbetsmiljö ombord, sjöfartsskydd samt hamnskydd.

Luftfartsverket har hand om standardisering om flygtrafiklednings- och flygplats-specifika frågor. Deltagande sker i SIS, CEN, Cenelec m.fl. 2-3 årsarbetskrafter används. Myndighetens medverkan syftar till att i Sverige etablerad spetskompetens inte missgynnas.

Luftfartsstyrelsen samlade ansvar för den civila luftfarten, bl.a. säkerhetsarbetet, miljöanpassningen, krisberedskapsarbetet och funktionshindrade personers behov medför deltagande inom berört standardiseringsarbete som i huvudsak överenskoms inom ICAO och genomförs genom Chicagokonventionen. Standarderna riktar sig till stater som implementerar dem genom bindande regler.

Konkurrensverket är ansvarig tillsynsmyndighet för offentlig upphandling. Vad gäller standarder kan verket t.ex. ta emot klagomål om att lagarna om offentlig upphandling inte har följts vid hänvisning till standarder. Verket deltar inte i något standardiseringsarbete, inte heller lämnar de synpunkter på vilka standarder som är relevanta att hänvisa till vid en viss upphandling. Verket sorterar under Näringsdepartementet.

Bolagsverket har särskilt agerat inom två områden som är förknippade med elektroniska tjänster. Det ena området rör e-legitimationer. Det andra området är XBRL. Genom att strukturera finansiell information (i Bolagsverkets fall aktiebolagens årsredovisningar) kan informationsmängder överföras och spridas på ett såväl säkert som kostnadseffektivt sätt. För att göra detta möjligt krävs att en sådan

struktur är standardiserad och tillräckligt avancerad för att klara olika dokument och miljöer. En sådan standard är XML-formatet XBRL.

Skr. 2007/08:140

Bilaga 1

Elsäkerhetsverket ansvarar för att den goda elsäkerheten upprätthålls i Sverige. En viktig del av detta arbete är att aktivt delta i och påverka standardiseringen av elmateriel och elanläggningar med avseende på elsäkerhet och elektromagnetisk kompatibilitet. Verket deltar i 14 olika nationella spegelkommittéer och via ombud i ytterligare två. Arbetet omfattar allt från standardisering av installationsmateriel, hushållsapparater, hemelektronik till låg- och högspänningsanläggningar. Den omfattar även brandriskprovning, EMC och elektromagnetiska fält. Verket är representerat i SEK:s styrelse, certifieringsråd och Elektrotekniska rådet. Vidare deltar myndigheten i arbetet på global nivå inom IEC och på europeisk nivå inom Cenelec.

Vinnova finansierar främst teknisk forskning på universitet och högskolor som bedrivs i nära samverkan med näringslivet. Standardiseringsfrågorna utgör en integrerad del av de frågeställningar som hanteras inom ramen för forskningsprojekten, särskilt på IT-området. Vinnovas ansvarsområde är innovationer kopplade till forskning och utveckling - det vill säga nyskapande produkter, tjänster eller processer med vetenskaplig bas. Uppgiften är att finansiera den behovsmotiverade forskningen som näringsliv och samhälle behöver, samt att stärka de nätverk som är nödvändiga kring det arbetet.

Nutek är en horisontellt verkande myndighet med ansvar bland annat för främjande av deltagande i standardisering för små och medelstora företag. Genom Nuteks programverksamhet ges företagen stöd att utveckla sina produkter eller sin verksamhet via standardisering. Metoder tas fram inom olika branscher/sektorer för att underlätta implementering av standarder och utvärderingar görs med syfte att följa upp effekter av införande/användande av standarder i företag.

Energimyndighetens arbete med standardisering rör energianvändande produkter, kritisk infrastruktur, naturgas, byggnaders energiprestanda och biodrivmedel. Deltagande äger rum i SIS, SEK, Cenelec, IEC, Anec. Standardiseringen inom området hushållsapparater är mycket aktiv, både på europeisk och internationell nivå. Även arbetsgrupper för hanterbarhetsprovning och miljöaspekter har bildats de senaste åren.

AB Terminologicentrum är ett aktiebolag med 8 delägare till vilken staten lämnar ett årligt bidrag. TNC har ett brett urval av terminologiska tjänster och produkter som riktar sig till alla som hanterar fackspråk eller arbetar med fackspråklig kommunikation i någon form. Föregångare till det nuvarande TNC var Tekniska nomenklaturcentralen, som bildades 1941. Staten lämnar ett årligt bidrag på knappt 4 miljoner kronor per år till verksamheten. TNC:s huvuduppgift är att verka för att en lämplig terminologi skapas och används inom näringsliv, offentlig förvaltning, utbildningsväsen och massmedier. TNC bygger upp termbanker, ger ut ordlistor och har utrednings- och rådgivningsverksamhet samt deltar i standardiseringen. De flesta standardiseringsprojekt inleds med att

definiera de begrepp som används i standarden, något som också är en viktig ursprungskälla för att söka nya begrepp. En förutsättning för ett framgångsrikt terminologiarbete är att det bedrivs i ett samarbete mellan fackexperter och terminologer. Det måste också finnas ett (er)känt behov av ökad klarhet och entydighet hos de som använder termerna. En gemensam och överenskommen terminologi som är entydigt definierad, är ytterligt central när det gäller infrastrukturarbete och informationsstrukturering i samband med utveckling av bl.a. IT-stöd och i utveckling av den semantiska operabiliteten.

Terminologifrämjandet är en viktig kanal för TNC:s intressenter som består av ett åttiotal myndigheter, organisationer, företag och enskilda. TNC är också den samlande kraften i flera termgrupper internationellt, där TNC har stort inflytande på teoribildning och metodutveckling mot bakgrund av att organisationen är en av världens äldsta terminologicalentraler med lång erfarenhet och stor kunskap.

Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Konsumentverket är involverat i standardisering avseende varor och tjänsters säkerhet, såsom leksaker, personlig skyddsutrustning, barnartiklar, textilier och fritidsdykning, liksom tillgänglighets- och handikappfrågor såsom förpackningar, post och bildsymboler. Därutöver deltar Konsumentverket i standardiseringsarbete avseende hållbar konsumtion och socialt ansvarstagande samt miljömärkning. Ytterligare täckning sker via frivilligorganisationen Sveriges Konsumenter (t.ex. avseende tandvård, fastighetsmäklare och turism). Deltagandet är omfattande (ett 20-tal kommittéer) i SIS, SEK, CEN, ISO, IEC, OECD. Inget särskilt bidrag utgår till verkets standardiseringsarbete, men myndighetens regleringsbrev innehåller återrapporteringskrav avseende standardisering. Under 2007 fördelade myndigheten 1,2 mkr till olika tekniska kommittéer. Till detta kommer medel för löner m.m. Sveriges Konsumenter t.o.m. 2007 erhöll ett statligt bidrag varav cirka 1 miljon kronor avsattes för arbete med standardisering år 2006 bl.a. för deltagande i Anec och ISO Copolco samt extra projektmedel till standardisering (194 000 kr 2007) via SSR:s Konsumentråd. Regeringen beslutade i november 2007 i en förordning att ge Konsumentverket i uppdrag att fördela det statliga stödet till organisationer på konsumentområdet. I förordningen anges standardiseringsarbete som en av grunderna för att erhålla stöd.

Konsumentverket, som är en horisontellt verkande myndighet inom säkerhetsområdet för varor och tjänster, ansvarar för den operativa samordningen av det omfattande område som täcks av det allmänna produktssäkerhetsdirektivet. Verket arbetar även med frågor utanför det direkta säkerhetsområdet. Via det stöd som verket förmedlar kan organisationer som arbetar med bl.a. miljö och etik nås.

Både Konsumentverket och Sveriges Konsumenter ser standardiseringen som en prioriterad fråga i sitt arbete. Medarbetarna på Konsumentverket har skaffat sig värdefull kunskap genom medverkan i standardiseringen – kunskap som visat sig behövas i andra sammanhang vid förhandlingar. Sveriges Konsumenter har visat stort engagemang i

egna projekt. De projektmedel som SSR:s Konsumentråd ställt till Sverige Konsumenters förfogande är ett led i strävan mot större engagemang från frivilligorganisationernas sida i arbetet med konsumentinflytande i standardiseringsarbetet och i arbetet för att skapa ett regelsystem för socialt ansvarstagande. Arbetet med ISO 26000 är en del av detta engagemang.

Flertalet av de standarder som fordras för EG:s produktdirektiv är färdigställda. De uppdateras emellertid kontinuerligt vilket kräver arbete. Huvudinriktningen för Konsumentverket är standardisering inom leksaksområdet liksom inom personlig skyddsutrustning och barnartiklar, dvs. områden som är knutna till varors säkerhet. Leksakskommittén är relativt aktiv trots att Sverige numera har få svenska leksakstillverkare. Däremot är det en påtaglig brist på engagemang på området personlig skyddsutrustning (PSU) inom den svenska spegelgruppen. Få svenska tillverkare och små aktörer anförs som skäl till detta. Avseende både leksaker och PSU budgeteras för marknadsföringsinsatser av olika slag för att förbättra läget. Engagemanget inom textilområdet har för Konsumentverkets del gällt snoddar med avseende på stryprisk för små barn, men även brännbarhet i nattkläder och till det förknippat innehåll av flamskyddsmedel. Engagemanget grundar sig i att Sverige har en mycket restriktiv hållning när det gäller kemikalier i nattkläder, särskilt för små barn. Myndigheten har tidigare även arbetat med skötselmärkning av textilier.

Verket har tidigare arbetat aktivt med de provningsstandarder som ligger till grund för energideklaration av hushållsmaskiner. Eftersom verkets testlaboratorium flyttats över till Energimyndigheten har arbetet övergått dit.

Post-, bildsymboler- och förpackningar har bäring på tillgänglighets- och funktionshinderfrågor snarare än säkerhet. Där förutser Konsumentverket ett fortsatt engagemang inte minst på förpackningsområdet. Områdena äventyrsbanor och fritidsdykning är de områden som tydligast berör tjänstesäkerhet. Även på dessa områden är intresset från olika intressenter relativt svalt. Tjänstesektorn utmärks ofta av relativt små företag som enligt Konsumentverket upplever att standardiseringsarbetet är dyrbart och tar lång tid och därför inte kan prioritera det arbetet. Utvecklingen av tjänstestandardisering har ännu inte tagit fart, delvis beroende på att marknaden inte efterfrågar standarder. Ett par sonderande möten har hållits i CEN:s regi på området för konsumenttjänster. Även Anec har bildat en särskild grupp som ska hantera tjänstestandardiseringsfrågor.

Kulturdepartementet

Riksarkivet har ett mångårigt engagemang inom standardiseringen både nationellt och internationellt. Myndigheten satsar 400.000 kronor per år och betydligt mer än den summan i egna arbetsinsatser. Riksarkivet har ordförandeskapet i SIS tekniska kommitté Dokumentation där arbetet alltmer går över från de traditionella arkivfrågorna till standarder inom IT-området t.ex. dokumentationsformat som PDF, ODF, men också dokumenthantering, metadata och digitala bilder. Grunden till arbetet är

myndighetens omfattande föreskriftsrätt. Standarder kompletterar föreskrifterna och är en del av kvalitets- och utvecklingsarbetet. Som exempel på det internationella arbete som bedrivs kan nämnas att det inom ramen för International Council of Archives (ICA) bl.a. finns en Committee on Best Practices and Standards (CBPS) där Riksarkivet ingått i styrgruppen.

Institutet för språk och folkminnen arbetar bl.a. med ortnamnsvård inom ramen för FN:s arbete med standardisering av geografiska namn. Målet är i detta sammanhang ett klart och enhetligt internationellt namnskick. En viktig delfråga gäller minoritetsspråkens ortnamn, som på nordiskt initiativ och med samiskan som exempel tagits upp i en särskild FN-resolution.

Radio- och TV-verket följer standardiseringen inom elektronisk kommunikation avseende distribution av radio- och TV-program och deltar därvid i Etsi, Cenelec och DVB. Kommissionen gjorde under år 2006 en översyn av gällande standarder för elektronisk kommunikation. En representant från Radio- och TV-verket deltog i standardiseringsarbetet i en expertgrupp. Verket följer det internationella standardiseringsarbetet och en representant medverkar i styrgruppen i DVB. Förutom verkets arbete enligt lagen och förordningen om standarder för sändning av radio- och TV-signaler fick verket under år 2003 i uppdrag av regeringen att följa utvecklingen av elektroniska programguider och tillämpningsprogram samt att uppmuntra övergången till en gemensam standard.

Arbetsmarknadsdepartementet

Arbetsmiljöverket är föreskrivande myndighet för maskiner, tryckbärande anordningar, utrustning för explosionsfarlig miljö, personlig skyddsutrustning, ergonomi, vibrationer, buller - mätstandarder, oförstörande provning, svetsteknik m.m. samt riskbedömning och arbetsmiljöstyrning. Verkets deltagande i standardiseringsarbete är omfattande. Verket deltog 2006 i 107 nationella kommittéer (SIS, SEK) och 94 internationella (CEN, ISO, ECISS, Cenelec, IEC). Verket använde 717 mandagar 2006 i standardiseringsarbete (466 på möten och 251 på att besvara standardiseringsremisser) samt 3 100 000 kronor på deltagande i nationell standardisering och, i mindre utsträckning, reskostnader. Enligt regleringsbrevet för 2006 får högst 3 miljoner kronor användas för deltagande i standardiseringsarbetet genom uppdrag hos SIS och SEK (förutom kostnader för deltagande av personal). 1,5 miljoner kronor utbetalas dessutom efter rekvisition till arbetsmarknadens parter som stöd för deras deltagande i standardiseringsarbetet.

Sedan 20 år tillbaka finns även ett nätverk mellan de nordiska arbetsmiljömyndigheterna för information om synpunkter som lämnas på standardiseringsremisser.

Bilaga 2 Vanligt förekommande uttryck och förkortningar

Skr. 2007/08:140
Bilaga 2

Här nedan listas några grundläggande begrepp som behövs för initial förståelse av texten.

- **Standard** - se skrivelsens första avsnitt. Det finns många olika typer av standarder. De kan avse produktkrav eller andra aspekter.
- En viktig distinktion i standardiseringen är formell eller erkänd respektive icke formell standardisering. Denna skrivelse behandlar främst den formella standardiseringen.

Några av de kända standardiseringsorganisationerna är:

- **ISO** - International Organisation for Standardisation - är en världsomspännande federation av nationella standardiseringsorgan från över 155 länder. Två tredjedelar räknas som utvecklingsländer. ISO startades 1946 på uppdrag av FN och arbetar inom en stor mängd olika sektorer.
- **IEC** - International Electrotechnical Commission - är det internationella standardiseringsorganet för alla områden inom elektroteknik och har över 50 nationella standardiseringsorgan som medlemmar och 17 associerade medlemmar.
- **ITU** - International Telecommunications Union är det internationella standardiserings- och harmoniseringsorganet inom området telekommunikationer. Organisationen och har 191 medlemsnationer och 700 associerade och sektorssamarbetspartner. Organisationsmodellen skiljer sig från ISO och IEC genom att ITU är ett mellanstatligt FN-organ. ITU-T, där standardisering sker, har 600 sektorsmedlemmar och 130 associerade medlemmar vilka är företag.
- **CEN** – Comité européen de normalisation – är en ideell organisation med ett 30-tal nationella standardiseringsorgan inom EU och Efta som medlemmar. CEN arbetar inom en stor mängd olika sektorer.
- **Cenelec** – Comité européen de normalisation électrotechnique – är den europeiska kommittén för elektroteknisk standardisering och är en ideell organisation med ett 30-tal medlemmar från EU och Efta.
- **Etsi** – European Telecommunications Standards Institute - är det europeiska standardiseringsorganet på telekomområdet. Organisationen skiljer sig från CEN och Cenelec genom att företag är medlemmar direkt. Förutom nationella

standardiseringsorgan i EU och EFTA är cirka 700 företag medlemmar (från 38 europeiska länder och även från andra länder spridda på fem kontinenter). Skr. 2007/08:140 Bilaga 2

En för standardisering viktig lagstiftningsteknik är:

- **den nya metoden** - en ramlagstiftningsmetod i EU som bygger på att harmoniserade standarder kan användas för att ge produkter presumtion att de väsentliga krav som uppställs i direktiven är uppfyllda. Standarderna är frivilliga att använda och industrin kan alltid på annat sätt visa att kraven uppfyllts. Denna lagstiftningsmodell kallas *standardreceptiv* och tillåter en snabbare anpassning till den tekniska utvecklingen än tidigare lagstiftning som innehöll omfattande tekniska krav i själva direktiven. Då ansvaret entydigt läggs på industrin medger nya metoden att tillverkarna själva i ökad utsträckning kan deklarerat att en produkt uppfyller ställda krav. Marknadskontroll, d.v.s. myndigheternas övervakning av marknaden, är en viktig komponent, liksom CE-märkning av produkterna. Stora delar av industrivaruområdet i EU täcks av denna lagstiftningsmetod som börjar användas mer och mer inom EU. Genom denna utsträcks standarders presumtionsverkan till nya områden.

Ytterligare begrepp som berörs initialt i skrivelsen är:

- **Certifiering** – en bedömning av överensstämmelse och en bekräftelse på att en produkt, process eller tjänst uppfyller kraven i t.ex. en standard. **Ackreditering** är en formell bekräftelse på kompetens hos certifierings- kontroll- och provningorgan.
- **TBT** är en förkortning för ”technical barriers to trade”, dvs. tekniska handelshinder. **SPS** står för sanitära och fytosanitära åtgärder.
- **UN ECE** är FN:s ekonomiska kommission för Europa och **FAO** dess livsmedels- och jordbruksorganisation. **WTO** är Världshandelsorganisationen.
- Varje land som står utanför ett partsförhållande (t.ex. avtal mellan två eller flera stater) kallas för **tredje land**. Inom EU används termen för länder utanför EU.
- **Kommissionen** används här som en förkortning för Europeiska kommissionen.
- Förkortningen **IT** är en samlade benämning för området informationsteknik.

A nec	European Association for the Co-ordination of Consumer Representation in Standardisation: den europeiska konsumentorganisationen för representation i standardisering
ARSO	African Regional Standard Organisation: den regionala afrikanska standardiseringsorganisationen
Asem	Asia Europe Meeting: sexton asiatiska länder (Asean, Kina, Japan, Sydkorea, Indien, Pakistan, Mongoliet)
Asem/TFAP	Asem Trade Facilitation Action Plan: Asems plan för förenkling av handelsregler
Asta	Nätverksgrupp inom de svenska fackliga organisationerna för att bevaka standardiseringsfrågorna
CCRA	Common Criteria Recognition Arrangement: avtal om informationssäkerhet
CEC	EG-kommissionen
CEN	Comité européen de normalisation – den europeiska standardiseringsorganisationen
Cenelec	Comité européen de normalisation électrotechnique; den europeiska kommittén för elektroteknisk standardisering
CIP	Competitiveness and Innovation program: Konkurrenskrafts-och Innovationsprogrammet
Cocom	Coordinating Committee on Multilateral Export Controls: kommitté för exportkontroll
Codex Alimentarius	Regelverk för livsmedel
Copras	Cooperation Platform for Research And Standards: platform för samarbete inom forskning och standardisering
Cospas-sarsat	International Satellite System For Search and Rescue: internationellt system för räddningstjänst
CPM	Commission of Phytosanitary Measures: kommissionen för fytosanitära åtgärder

DVB	Digital Video Broadcasting, organisation för tv-distribution	Skr. 2007/08:140 Bilaga 2
ECDIS	Electronic Chart and Display Information System: system för sjögeografisk information	
ECISS	European Committee for Iron and Steel Standardization: Kommittén för järn- och stålstandardisering	
Ecos	European Environmental Citizens Organisation for Standardisation: Konsumentorganisation för miljöstandardiseringsfrågor	
EGT	Europeiska gemenskapernas officiella tidning	
EIC	Euro Info Centre: europeiska informationskontor	
EIT	European Institute of Technology: Europeiska teknologinstitutet	
Emas	Förordning om frivilligt deltagande för organisationer i gemenskapens miljölednings- och miljörevisionsordning	
EN	Europeisk Standard	
Era	European Railway Agency: Europeiska Järnvägsbyrån	
ESV	Ekonomistyrningsverket	
Etap	European Technology Action Plan: Nationell strategi för hållbar utveckling	
eTEN	Transeuropeiska nätverk inom det elektroniska området	
Etsi	European Telecommunications Standards Institute: europeiska organisationen för telekommunikationsstandardisering	
Etui-Rehs	Den europeiska organisationen för fackliga företrädare	
Fles	the Future Landscape of European Standardisation: framtiden för den europeiska standardiseringen	
Handisam	Myndigheten för handikappolitisk samordning	
Helcom	Helsingforskommissionen	

IALA	International Association of Lighthouse Authorities: Internationella fyrassociationen	Skr. 2007/08:140 Bilaga 2
ICAO	International Civil Aviation Organization: internationella civilflygsorganisationen	
IEC	International Electrotechnical Commission: Internationella elektrotekniska kommissionen	
IFOAM	International Federation of Organic Agriculture Movements: internationell sammanslutning för ekologiska jordbruksprodukter	
ILO	International Labour Organization: internationella arbetstagarorganisationen	
IMO	International Maritime Organization: Internationella sjöfartsorganisationen	
IPP	Integrated product Policy: Kommissionens grönbok om integrerad produktpolicy	
ISO	International organization for standardisation: internationella standardiseringsorganisationen	
ISO/Copolco	ISO:s Committee on Consumer Policy: ISO-kommitté för konsumentpolicy	
ISO/Devco	ISO:s Committee on Developing Country Matters: ISO-kommitté för utvecklingsländer	
ISO 26 000	Guidance on Social Responsibility; Vägledning för socialt ansvarstagande	
ITS	Informationstekniska standardiseringen	
ITU	International Telecommunication Union, Internationella telekommunikationsorganisationen	
Interest	Integrated Research and Standardisation, organisation för forskning och standardisering	
IPPC	International Plant Protection Convention: Internationella växtskyddskonventionen	
ITPS	Institutet för tillväxtpolitiska studier	

ITS	Informationstekniska standardiseringen	Skr. 2007/08:140 Bilaga 2
JTI	Institutet för jordbruks- och miljöteknik	
KTS	Kontraktfinansierat Tekniskt Stöd	
LDB-centrum	Centrum för Långvarigt Digitalt Bevarande	
LO	Landsorganisationen	
MLR	Metadata Learning Resource	
MSHT	Material Standards Harmonisation Team Grupp för harmoniering av försvarsmaterieförsvarsmateriel	
MSU	Myndigheten för skolutveckling	
NES	Northern European Subset: internationellt projekt för att samordna innehåll och användning av affärsdokument för elektronisk handel	
NGO	Non-governmental organization: intresseorganisation	
NIC	Nordiskt Innovationscenter	
NMRIPP	Nordiska Ministerrådets arbetsgrupp Integrerad Produkt Policy	
Normapme	European Office of Crafts, Trades and Small and Medium-Sized Enterprises for Standardisation: europeiskt standardiserings kontor för små- och medelstora företag	
NSS	Nämnden för svensk standard	
Nutek	Verket för näringslivsutveckling	
Oasis	Organization for the Advancement of Structured Information Standards: organisation för informationstekniska standarder	
OIE	World Organisation for Animal Health: Världsorganisationen för djurhälsa	
OIML	International Organization of Legal Metrology: internationella organisationen för legal metrologi	
OIV	Organisation internationale de vin: Internationella vinorganisationen	

PIANC	Permanent International Association of Navigation Congresses: internationell sjöfartsorganisation för navigering	Skr. 2007/08:140 Bilaga 2
PSU	Personlig skyddsutrustning	
PTS	Post- och telestyrelsen	
Rand-villkor	Reasonable and Non-Discriminatory: rimliga och icke-diskriminerade avtalsvillkor	
Rapex	Rapid Alert System for non-food consumer products: informations- och varningssystem där länder inom EU informerar varandra om farliga produkter som återkallats	
Sabe	Strategic Advisory Body on Environment: Miljörådgivning	
SAMFI	Samverkangruppen för informations säkerhet	
SIS	Swedish Standard Institute: svenska standardiseringsorganisationen	
SEK	Svensk Elstandard	
SKI	Statens kärnkraftsinspektion	
SKL	Sveriges Kommuner och Landsting	
SLAB	Statens ljud- och bildarkiv	
SME	Small- and medium sized Enterprises: Små och medelstora företag	
SMHI	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	
SN	Svenskt Näringsliv	
Snomed CT	Systematized Nomenclature of Medicine – Clinical Terms: internationell nomenklatur för kliniska termer inom medicin	
Sogits	Senior Officials Group for IT-Standardisation: kommissionskommitté för IT-standardiseringsfrågor	
Sogs	Senior Officials Group for Standardisation: kommissionskommitté för standardiseringsfrågor	

SPS- avtalet Sanitary	WTO Agreement on the Application of and Phytosanitary Measures; avtal om sanitära och fyto sanitära åtgärder	Skr. 2007/08:140 Bilaga 2
SSR	Sveriges Standardiseringsråd	
Swedac	Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll	
Swepro	Sveriges råd för handelsprocedurer	
TBT-avtalet Trade;	WTO Agreement on Technical Barriers to avtal om tekniska handelshinder	
TCAM	The European Commission Committee for Telecommunications, Conformity and Market Surveillance: kommissionskommitté för telekommunikation, bedömning av överensstämmelse och marknadskontroll	
TCO-märkning	Produktcertifiering för kontorsutrustning	
Tetra	Terrestrial Trunked Radio: radio kommunikationsstandarder	
TNC	Terminologicentrum	
TSD	Tekniska specifikationer för driftskompatibilitet	
UBL	Universal Business Language: internationella affärsspråket (Oasisstandard)	
UN/ECE	United Nations Economic Commission for Europe: FN:s kommission för ekonomiska frågor	
UN/CEFACT	UN Centre for Trade Facilitation and Electronic Commerce: FN:s center för handelsförenkling och e-handel	
WCO	World Customs Organization: Internationella Tullorganisationen	
Verva	Verket för förvaltningsutveckling	
Vinnova	Verket för innovationssystem	
Welmec	European Cooperation in Legal Metrology: europeisk organisation för legal metrologi	
WTO	World Trade Organisation: Världshandelsorganisationen	

XBRL

Extensible Business Reporting Language: Skr. 2007/08:140
standard för att strukturera finansiell Bilaga 2
information

Befintliga standardiseringsstrategier

Danmark: Strategi for den danske standardiseringsindsats

Norden: Standardisering i Norden – Øget samarbejde og ny arbejdsdeling mellem standardiseringsorganisationerne i Norden

Storbritannien: Shaping the future of standards in the UK

Tyskland: Die Deutsche Normungsstrategie (German standardization strategy)

USA: United States Standards Strategy

Vägverkets standardiseringspolicy; Inriktning av Vägverkets medverkan i, och påverkan av, nationell och internationell standardisering för effektivare måluppfyllelse i berörda verksamheter, publikation 2005:38

SSR:s strategi återfinns på

http://www.ssrkonsument.se/Pdf/Final_Strategi_Sveriges_Standardiserin_gsrاد_060232.pdf

Det europeiska arbetet

Action plan for European Standardisation

European Policy Principles on International Standardisation - SEC(2001) 1296

On the role of European standardisation in the framework of European policies and legislation - COM(2004) 674 final

Kommissionen allmänna standardiseringsdokument återfinnes på http://ec.europa.eu/enterprise/standards_policy.htm

Handelsrelaterat

Barcelonaprocessen, EU:s medelhavssamarbete:

http://ec.europa.eu/external_relations/euomed/

Global Europe: Competing in the World. A Contribution to the EU's Growth and Jobs Strategy, European Commission, External Trade

http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/october/tradoc_130376.pdf

Mutual Recognition Agreements (MRA): DG Trade (via ec.europa.eu)

WTO SPS: Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures; avtal om sanitära och fytosanitära åtgärder

WTO TBT: Agreement on Technical Barriers to Trade; avtal om tekniska handelshinder

WTO TRIPS: Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights

Implementing the Community Lisbon programme modern SME policy for growth and employment - COM(2005) 551 final

Offentlig upphandling

Effektivare offentlig upphandling för fortsatt välfärd, trygghet och tillväxt, Upphandlingskommitténs betänkande, SOU 1999:139

Innovation

A Lead market initiative for Europe - COM(2007)860
Copras Interest 2006/77/EC: Decision of 23 december 2005
Commission Decision setting up a High Level Group on Competitiveness, Energy and the Environment
Ett ramprogram för konkurrenskraft och innovation (CIP) (2007–2013), beslut 1639/2006/EG
Kunskap i praktiken, en bredd upplagd innovationsstrategi för EU, [KOM\(2006\) 502](#)
Towards an increased contribution from standardisation to innovation in Europe, COM(2008) 133 final

Miljö och hållbar utveckling

Etap Nationell strategi för hållbar utveckling, regeringens skrivelse 2001/02:172
Förordning om frivilligt deltagande för organisationer i gemenskapens miljölednings- och miljörevisionsordning (Emas), 761/2001/EG
Grönbok om integrerad produktpolicy, KOM(2001) 68 slutlig
OECD:s riktlinjer
The sixth Environment Action Programme of the European Community (IPP) 2002-2012

IT

Den osynliga infrastrukturen – om förbättrad samordning av offentlig IT-standardisering, SOU 2007:47.
Ett stabsstöd i tiden, SOU 2008:22
Från IT-politik för samhället till politik för IT-samhället, (prop. 2004/05:175)
i2010 – A European Information Society for growth and employment -COM(2005) 229 final
i2010 eGovernment action plan: Accelerating eGovernment in Europe for the Benefit of AllITA
ICT standardisation programme 2008

Tjänster

Kommerskollegiums utredning om tjänstestandardisering återfinns på www.kommers.se

CHESSS - information nås via www.cenorm.be

Future Landscape of European Standardisation: information hos www.CENORM.be och www.CENELEC.eu

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 april 2008

Närvarande: statsråden Olofsson, ordförande, Bildt, Ask, Leijonborg, Erlandsson, Torstensson, Björklund, Littorin, Borg, Malmström, Billström, Adelson Liljeroth

Föredragande: statsrådet Bildt

Regeringen beslutar skrivelse 2007/2008:140 Standardiseringens betydelse i en globaliserad värld